

Tarpeettomuuden kriteeri kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä eläimelle

Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Tammikuu 2020
Veera Koponen (014523052)

Tiedekunta/Osasto - Fakultet/Sektion – Faculty Oikeustieteellinen tiedekunta		Laitos - Institution – Department
Tekijä - Författare – Author Veera Anneli Koponen		
Työn nimi - Arbetets titel – Title Tarpeettomuuden kriteeri kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä eläimelle		
Oppiaine - Läroämne – Subject Oikeusteoria		
Työn laji - Arbetets art – Level OTM-tutkielma	Aika - Datum – Month and year Tammikuu 2020	Sivumäärä - Sidoantal – Number of pages 80 + XI
Tiivistelmä - Referat – Abstract		
<p>Eläinten hyvinvointiin kiinnitetään yhä laajemmin huomiota sekä yhteiskunnallisessa keskustelussa että sen myötä myös oikeudessa. Yksi eläimiin liittyvän juridiikan kulmakivistä on tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto, joka on kansainvälinen eläinsuojelullinen periaate. Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon pitkstä historiasta ja kansainvälisyydestä huolimatta on edelleen osin epäselvää, millä kriteereillä kärsimyksen tuottaminen eläimelle on katsottava tarpeettomaksi. Tähän kysymykseen pyrin tutkielmallani vastaamaan.</p> <p>Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon konteksti on welfaristinen, eli eläinten suojelua ja hyvinvointia eläinten käytön puitteissa edistämään pyrkivä. Se on kuitenkin osittain sovitettavissa myös käyttämättömyysajattelun eli abolitionismin kontekstiin eli ajatukseen siitä, ettei eläimiä käytettäisi lainkaan ihmisen tarpeisiin. Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto ilmenee lainsäädännöstä periaatemuotoilun ohella myös tarkemmin jäsentyneissä muodoissa. Näistä muodoista oikeustilan kannalta selkein on se, että jonkin menettelyn on jo lakia säädettäessä katsottu aiheuttavan eläimelle tarpeetonta kärsimystä, mikä on johtanut koko menettelyn kieltämiseen. Tämän ohella tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltoa ilmentävät menettelyt, jotka ovat kiellettyjä mikäli ne aiheuttavat kärsimystä eläimelle. Periaatemuotoilun ohella tarpeettomuuden kriteeri sen sijaan korostuu sellaisten menettelyiden kontekstissa, jotka ovat tarpeetonta kärsimystä aiheuttaessaan kiellettyjä.</p> <p>Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto soveltuu sekä aktiiviseen että passiiviseen tuottamiseen. Kielto soveltuu kaikille eläimille tuotettavaan kärsimykseen. Lähtökohtaisesti kielto koskee kaikkia henkilöitä. Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilu kuitenkin sijoittuu eläinsuojelulaissa eläintenpidon kontekstiin. Tämän seurauksena periaatemuotoilun puitteissa keskiöön nousee eläintenpitäjän aiheuttama kärsimys. Muiden kuin eläintenpitäjän rajautuminen periaatemuotoilun soveltumisen ulkopuolelle on omiaan haittaamaan eläinten hyvinvoinnin tosiasiallista toteutumista.</p> <p>Lähtökohta on, että eläimelle aiheutuva kärsimys on tarpeetonta, ellei toisin osoiteta. Näin ollen tarpeettomuuden kriteeri saa sisältönsä tarpeellisuuden kriteerin kautta. Tarpeellisuuden kriteeri on kolmiportainen: se edellyttää tarkastelua sekä kärsimyksen tarkoituksen ja sen sallittavuuden, kärsimyksen ja tarkoituksen suhteen sekä kärsimystä tuntevan eläimen kautta.</p> <p>Kärsimyksellä on oltava tarkoitus, joka on sitä aiheuttavan menettelyn kontekstissa joko nimenomaisesti sallittu tai jota ei ole nimenomaisesti ja yksiselitteisesti kielletty. Jälkimmäisen vaihtoehdon toteutuessa kärsimyksen tarkoituksen on edustettava yksinomaan sallittavia intressejä, joita ovat perusoikeuslähtöiset intressit sekä eläimen hyvinvoinnin intressi. Perusoikeuslähtöisen intressin kontekstissa on lisäksi arvioitava, onko menettelystä tunnistettavissa myös jokin kärsimyksen tarpeettomuutta tai tarpeellisuutta puoltava taustaintressi.</p> <p>Kärsimys on suhteessa tarkoitukseensa ollessaan välttämätöntä tarkoituksen saavuttamiseksi. Välttämättömyyttä on arvioitava sekä vakavuuden, määrän että keston näkökulmasta. Mikäli kärsimyksen määrä on aidosti jaettavissa, tulee se lähtökohtaisesti jakaa useamman eläimen kesken. Tarkoituksen niin salliessa kärsimys tulee kohdentaa eläimeen, jonka tuntevuus on mahdollisimman alhainen. Tuntevuutta on arvioitava sekä eläinlajin tuntevuuden että eläinyksilön subjektiivisen kärsimyskokemuksen näkökulmasta.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords eläinsuojelulaki, eläinsuojelu, eläinten hyvinvointi, tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto, tarpeettomuuden kriteeri		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston keskustakampuksen kirjasto – oikeustiede		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1 Taustaa	1
1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen raja	3
1.3 Tutkimusmetodi ja lähdeaineisto	4
1.4 Tutkimuksen rakenne	5
2. EETTINEN JA OIKEUDELLINEN KONTEKSTI	5
2.1 Lähtökohdat	5
2.1.1 Eläinten tuntevuus	5
2.1.2 Eläinten oikeudellinen asema	8
2.2 Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto Suomen lainsäädännössä	9
2.2.1 Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon muuttuva konteksti	9
2.2.2 Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon muodot	11
3. KÄRSIMYKSEN TUOTTAMINEN	15
3.1 Kärsimyksen määritelmä	15
3.1.1 Suomen voimassaoleva eläinsuojelulainsäädäntö	15
3.1.2 Näkökulmia kärsimyksen määritelmän sisältöön	15
3.2 Tarpeettoman kärsimyksen passiivinen tuottaminen	16
3.2.1 Rikosoikeudellisesta laiminlyönnistä	16
3.2.2 Passiivinen tuottaminen eläinsuojelulaissa ja -asetuksessa	18
3.2.3 Oikeuskäytäntöä	19
3.3 Tuottamisen vastuusubjekti ja objekti	22
3.3.1 Eläintenpidon konteksti vastuusubjektin rajaajana	22
3.3.2 Mitä eläimiä tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto suojaa	25
4. KÄRSIMYKSEN TARPEETTOMUUDEN ARVIOINTI	27
4.1 Aluksi	27
4.1.1 Tarkoitussidonnaisuus ja suhteellisuus	27
4.1.2 Menettely, tarkoitus, intressi ja intressikategoriat	28

4.1.3 Näkökulma	30
4.2 Perusoikeuslähtöiset intressit	31
4.2.1 Elämän tai terveyden suojeleminen	31
4.2.2 Uskonnon harjoittaminen	34
4.2.3 Tiedon ja tietoisuuden lisääminen	37
4.2.4 Kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön säilyttäminen ja harjoittaminen	38
4.2.5 Elinkeinovapaus ja omaisuuden suoja	43
4.2.6 Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja luonnonsuojelu	45
4.3 Taustaintressit	49
4.3.1 Kärsimyksen tuottaminen itsetarkoituksena	49
4.3.2 Taloudellinen hyöty	51
4.3.3 Eläintenpito ja eläinten käyttö	55
4.3.4 Eläimen hyvinvoinnin edistäminen	58
4.4 Kärsimystä tuottavan menettelyn ja sen tarkoituksen suhde	60
4.4.1 Suhteellisuusarviointia edellyttävä kärsimys	60
4.4.2 Kärsimyksen välttämättömyys tarkoituksen toteutumiseksi	63
4.4.3 Kärsimyksen vakavuus, määrä ja kesto	66
4.5 Kärsimystä tunteva eläin	67
4.5.1 Eläinlajin tuntevuus ja eläinyksilön kärsimyskokemus	67
4.5.2 Eläinten yhdenvertaisuus	69
4.5.3 Eläinyksilöt ja eläinryhmät	76
5. LOPUKSI	79
SUOMALAINEN LAINSÄÄDÄNTÖ LYHENTEINEEN	I
LÄHDELUETTELO	II

1. JOHDANTO

1.1 Taustaa

Eläimiin liittyvät eettiset kysymykset ovat viime vuosikymmeninä saaneet aiempaa voimakkaampaa painoarvoa yhteiskunnallisessa keskustelussa ja sen myötä myös oikeudessa. Perusta eläineettiset kysymykset huomioivalle oikeudelle on kuitenkin rakennettu jo viime vuosituhanella. Tähän perustaan lukeutuu myös tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltö, joka on kansainvälinen eläinsuojelullinen periaate. Suomen eläinsuojelulainsäädännöstä se heijastuu periaatteen muodossa suorimmin eläinsuojelulain (247/1996) 3 §:n 1 momentista, jonka mukaan eläimiä on kohdeltava hyvin eikä niille saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä.

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon sisältöä on aiemminkin pyritty hahmottamaan oikeuskirjallisuudessa. Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa teemaa on tarkasteltu erityisesti Suomen Lainopillinen Yhdistys ry:n (JFT) aikakausikirjassa julkaistussa Visa Kurjen oikeusnotaaritutkimuksessa *Förbudet mot åsamkande av onödigt lidande enligt djurskyddslagstiftningen*.

Kurjen tutkimuksessa tarpeettomuuden kriteerin kannalta keskeistä on jako kolmeen perusteeseen, jotka määrittävät sitä, onko eläimelle aiheutettu kärsimys tarpeetonta. Perusteista ensimmäinen on se, onko tietty toiminta itsessään kiellettyä eli onko toiminta jo itsessään katsottu sellaiseksi, että se aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kärsimystä. Toinen peruste puolestaan pohjaa siihen, että tietty menettely on kiellettyä sellaisessa muodossa, jossa se aiheuttaa eläimelle kärsimystä. Kolmas ja tarpeettomuuden kriteeriä kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä käsittelevän tutkielman kannalta relevantein peruste on puolestaan tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltö.¹ Tarpeettomuuden kriteeriä Kurki lähestyy suhteellisuusperiaatteen ja tarkoituksenmukaisuusperiaatteen kautta.² Tässä tutkimuksessa tarkastelen Kurjen tutkimukseen nojaten sitä, millä kriteereillä kärsimyksen tuottaminen on katsottava kielletyksi tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon nojalla.

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatteellisuuden ja kansainvälisyyden takia pidän perusteltuna tarkastella myös kansainvälistä oikeuskirjallisuutta.

¹ Kurki 2011 s. 297

² Kurki 2011 s. 302

Kansainvälisen oikeuden tutkimuksen piirissä tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen tematiikkaa käsittelee Saskia Stuckin (*Certified*) *Humane Violence? Animal Welfare Labels, the Ambivalence of Humanizing the Inhumane, and What International Humanitarian Law Has to Do with It* -artikkeli. Sen ytimessä on kysymys oikeutuksesta kohdella eläintä kärsimystä aiheuttavalla tavalla. Artikkelissaan Stucki myös tunnustaa tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon moraalisenä perusperiaatteena.³

Stuckin tavoin myös Frank Hurnik ja Hugh Lehman tunnustavat tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatteen Kanadan oikeuteen sijoittuvassa artikkelissaan *Unnecessary Suffering: Definition and Evidence*. Kurjen tutkimusta vastaavasti myös kyseisessä artikkelissa tarkastellaan kärsimyksen tarpeellisuutta muun muassa kärsimyksen päämäärään ja suhteellisuuteen nähden.⁴ Jo 1980-luvulla kirjoitetussa artikkelissa käsitellään tänäkin päivänä relevantteja tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon ydinkysymyksiä.

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltoa oikeuden näkökulmasta lähestyvien artikkeleiden ohella on perusteltua nostaa esiin myös monitieteinen näkökulma. Yksi tutkimukseni aiheen kannalta keskeisimpiä teemoja käsittelevistä tutkimuksista onkin Iso-Britannian oikeuteen sijoittuva, *Veterinary Record*'issa julkaistu *Assessment of unnecessary suffering in animals by veterinary experts*.⁵ Edellä esitellystä kirjallisuudesta poikkeavasti sen tarkoituksena on ennen kaikkea hahmottaa eläimen kärsimystä ja sen arviointia. Tämä mahdollistaa oikeustieteilijöiden suosiman suhteellisuusarvioinnin.

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltoa arvioivien kotimaisten oikeustapausten vähäisyyden takia relevanttien kotimaisten oikeustapauskomenttien määrä on olematon. Siinä missä oikeuskirjallisuus tunnustaa tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon perusperiaatteena sekä tarjoaa tarpeettomuuden kriteeriin jäsenystä, on oikeustapausten ja oikeustapauskomenttien arvo tarpeettomuuden kriteerin reaalimaailmaan asettamisessa. Tämän takia tarkastelenkin muun kansainvälisen kirjallisuuden ohessa myös ulkomaisia oikeustapauskomentteja, niiden kontekstin kuitenkin tiedostaen.

³ Stucki 2017 s. 277

⁴ Hurnik et al. 1982 s. 133

⁵ Baumgaertner et al. 2016 s. 307–312

Tarpeettomuuden kriteeristä kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä eläimelle on aiemmassa oikeuskirjallisuudessa esitetty hyvin yhteneväisiä näkemyksiä. Nämä näkemykset, erityisesti tarkoituksenmukaisuus- ja suhteellisuusarviointi, luovat vankan perustan myös tälle tutkimukselle. Tarpeettomuuden kriteerin määrittäminen on kuitenkin jäänyt aiemmassa oikeuskirjallisuudessa hyvin yleisluontoiselle tasolle. Tämän seurauksena tuomioistuimille jäävän tapauskohtaisen harkinnan arvo on korostuneen suuri, mitä ei romaanis-germaanisen oikeuden puitteissa voida pitää mielekkäänä lähtökohtana. Oikeuskirjallisuuden puute korostuu erityisesti tarkoituksenmukaisuuden kontekstissa: kärsimystä tuottavien menettelyjen tarkoituksia on lähinnä sivuttu aiemmassa oikeuskirjallisuudessa.⁶ Suhteellisuuden osalta oikeuskirjallisuutta on hieman enemmän, mutta sitä ei ole kattavasti jäsennetty Suomen oikeuden kontekstiin. Tällä tutkimuksellani pyrin vastaamaan näihin aiemman oikeuskirjallisuuden jättämiin aukkoihin.

1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen raja

Määrittääkseni tarpeettomuuden kriteeriä kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä eläimelle pyrin tarkastelemaan tilanteita, joissa kärsimyksen tuottaminen eläimelle on Suomen voimassaolevan lainsäädännön ja oikeuden nojalla *tarpeellista*. Toisin sanoen lähestyn tarpeettomuuden kriteeriä tarpeellisuuden kriteerin kautta. Näin ollen lähtökohtanani on eläimelle aiheutettavan kärsimyksen tarpeettomuus, ellei toisin osoiteta. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

Millä kriteereillä kärsimyksen tuottaminen eläimelle on katsottava tarpeettomaksi?

Millä kriteereillä kärsimyksen tuottaminen eläimelle on katsottava tarpeelliseksi?

Tarkoitukseni on määrittää tarpeettomuuden kriteeri aiempaa oikeuskirjallisuutta tarkemmin ja systematisoidummin. Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaateluontoisuuden takia tapauskohtaisen harkinnan mahdollisuus on kuitenkin tässä tutkimuksessa tarkentamissani raameissa yhä säilytettävä. Näin ollen en pyri tarpeettomuuden kriteerin tyhjentävään määrittelyyn.

Olen rajannut tarkasteluni ulkopuolelle myös kysymyksen siitä, voiko Suomen eläinsuojelulainsäädännön muuttaminen eläimen hyvinvoinnin kannalta

⁶ Kts. Kurki 2011 s. 302

edistyksellisemmäksi heikentää eläinten hyvinvointia globaalisti. Näin siitä huolimatta, että esimerkiksi turkistuotannosta elinkeinonsa saavat perustelevat elinkeinon säilyttämistä laillisena sillä, että muuten tuotanto siirtyisi ulkomaille heikompien eläinsuojelullisten standardien piiriin. En kuitenkaan pidä tätä kestävästä argumenttina: nähdäkseni sivistysvaltio ei voi perustella nyky-yhteiskunnan eettisistä arvoista jälkeen jääneitä lainsäädäntöratkaisujaan sillä, että jollain muulla lainkäyttöalueella lainsäädäntö ja sen noudattamisen valvonta voi olla vielä jälkeenjääneempää.

1.3 Tutkimusmetodi ja lähdeaineisto

Katson tutkimuskysymykseni edellyttävän tutkimusmenetelmäkseen lainoppia: tarkoitukseni on tarkastella sitä, mitä laki sanoo tarpeettomuuden kriteeristä kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä eläimelle. *De lege lata* eli voimassa olevien oikeusnormien ja niiden sisällön ohella lainopin metodilla voidaan lähestyä oikeutta ja oikeusnormeja mahdollista tulevaa oikeussäännöstöä tarkastellen, *de lege ferenda* -näkökulmasta. Tältä osin keskeinen on kysymys siitä, miten tarpeettomuuden kriteeriä koskevan lainsäädännön tulisi muuttua.

Tavoitteenani on siis tuottaa tulkintakannanotto siitä, kuinka tarpeettomuuden kriteeriä kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä eläimelle tulisi tulkita tuomioistuimissa. Edellä kuvatusti rikastan lainopillista arviointia kansainvälisellä oikeuskirjallisuudella ja oikeustapauksilla. Tältä osin funktio on kuitenkin modernin lainopillinen, eikä strukturoidun oikeusvertaileva.

Tarkastelen kysymyksiä Suomen oikeuden näkökulmasta, mutta tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kansainvälisesti yhteneväisen sisällön takia myös kansainvälistä oikeuskirjallisuutta sekä tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon ulkomaisia klassikko-oikeustapauksia hyödyntäen. Tarkoitukseni onkin Suomen oikeuteen asettuvien esimerkkien kautta ilmentää myös tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon yleistä teoreettis-ideologista viitekehystä. Pyrin myös tunnistamaan lainsäädäntöön ja oikeuteen heijastuvia eettisiä arvoja. Tämä mahdollistaa lainsäädännön ja oikeuden peilaamisen nyky-yhteiskunnassa vallitsevia eettisiä arvoja vasten, ja siten antaa pohjan moraaliin nojaaville *de lege ferenda* -kannanotoille.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Jaan tutkimukseni kolmeen käsittelylukuun. Niistä kahdessa ensimmäisessä pyrin pohjustamaan tarpeettomuuden kriteerin tutkimusta tarkastellen tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltä yleisemmällä tasolla. Ensimmäisessä käsittelyluvussa tarkastelen tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon eettistä ja oikeudellista kontekstia. Luvussa kuvaan sekä oikeuden suhtautumista eläimeen, että tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon ilmenemistä Suomen lainsäädännössä. Toisessa käsittelyluvussa pureudun siihen, mitä *kärsimyksen tuottamisella* tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon yhteydessä tarkoitetaan. Luvussa tarkastelen sekä kärsimyksen että tuottamisen sisältöä, tuottamisen vastuusubjektia ja objektia unohtamatta.

Kolmannessa käsittelyluvussani pääsen tutkimuskysymykseni ytimeen, tarpeettomuuden kriteeriin. Taustoitan luvun alussa tarpeettomuuden kriteerin arvioinnin rakennetta. Sen jälkeen määritän kärsimystä tuottavien menettelyjen hyväksyttävien tarkoitusten alaa tunnistamalla tarkoitusten heijastamia intressejä. Tarkastelen kärsimyksen tarpeellisuutta myös kärsimystä tuottavan menettelyn ja sen tarkoituksen suhteen sekä kärsimystä tuntevan eläimen näkökulmasta. Tutkielmani lopuksi pyrin kuvaamaan kootusti tarpeettomuuden kriteerin kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä eläimelle.

2. EETTINEN JA OIKEUDELLINEN KONTEKSTI

2.1 Lähtökohdat

2.1.1 Eläinten tuntevuus

Lähtökohdan tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellolle muodostaa ajatus siitä, että eläin voi tuntea kärsimystä. Suomen lainsäädännössä ei ole nimenomaisesti tunnustettu eläimen tuntevuutta. Se on kuitenkin välillisesti tunnistettavissa esimerkiksi eläinsuojelulain 1 §:stä, jonka mukaan eläinsuojelulain tarkoituksena on suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla tarpeettomalta kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta.

Voidaan kysyä, onko Suomen oikeudessa lopulta täysimääräisesti tunnustettu eläimen tuntevuutta vai onko sitä pidetty niin itsestäänselvyytinä, ettei sen erillistä kirjaamista lakiin ole pidetty välttämättömänä. Selvää on kuitenkin, että ollessaan sopimusosapuolena sopimuksessa Euroopan unionin toiminnasta (jäljempänä SEUT) on Suomi myös sitoutunut sen 13 artiklaan (jäljempänä SEUT 13 artikla), jonka mukaan:

Laatiessaan ja pannessaan täytäntöön unionin maatalous-, kalastus- ja liikennepolitiikkaa, sisämarkkinoita sekä politiikkaa tutkimuksen, teknologisen kehittämisen ja avaruuden aloilla unioni ja jäsenvaltiot ottavat eläinten, jotka ovat tuntevia olentoja, hyvinvoinnin vaatimukset täysimääräisesti huomioon kunnioittaen samalla erityisesti uskonnollisiin rituaaleihin, kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön liittyviä jäsenvaltioiden lakeja ja hallinnollisia määräyksiä sekä tapoja.⁷

Näin ollen Euroopan unionin jäsenvaltiona Suomi tunnustaa eläimen statuksen tuntevana olentona ainakin Euroopan unionin oikeuden kontekstissa. Voidaan kuitenkin kysyä, ulottuuko eläimen tuntevuuden tunnustaminen todella myös kansallisen lainsäädännön viitekehykseen. Esimerkiksi Alankomaissa eläimen tuntevuus on EU-jäsenyydestä huolimatta tunnustettu erikseen kansallisen lain tasolla.⁸

Katson selkeyden takia perustelluksi sivuta lyhyesti kysymystä siitä, tunnustaako SEUT 13 artikla yksiselitteisesti eläinten tuntevuuden: vaihtoehtoisesti sanamuodon voidaan tulkita rajaavan hyvinvoinnin vaatimusten täysimääräisen huomioon ottamisen edellytyksen ulkopuolelle eläimet, jotka eivät ole tuntevia olentoja. Kuitenkin SEUT 13 artiklan taustalla on Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetty pöytäkirja eläinten suojelusta ja hyvinvoinnista.⁹ Kyseisen pöytäkirjan alussa todetaan Korkeiden sopimuspuolien haluavan “– – varmistaa, että eläinten suojelua parannetaan ja niiden hyvinvointi tuntevina olentoina otetaan huomioon”.¹⁰ Katson tämän sanamuodon puoltavan käsitystä, että SEUT 13 artikla nimenomaan tunnustaa eläinten tuntevuuden. Tämän tulkinnan on omaksunut myös Allan Rosas Perusoikeudet-yleisteoksessa: Rosas katsoo eläinten tuntevuuden tunnustamisen nimenomaisen lausumisen olevan vastapainoa varaukselle, joka edellyttää uskonnollisiin rituaaleihin, kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön liittyvien jäsenvaltioiden lakien ja hallinnollisten määräysten sekä tapojen kunnioittamista. Tämän ohella Rosas toteaa eläinten tuntevuuden tunnustamisen olevan “–

⁷ SEUT 13 artikla

⁸ Wet dieren Artikel 1.3

⁹ SEUT Vastaavuustaulukot, alaviite 28

¹⁰ Amsterdamin sopimus, Pöytäkirja eläinten suojelusta ja hyvinvoinnista

– periaatteellinen kannanotto [joka] korostaa ihmisten ja eläinten välisen rajan suhteellisuutta.”¹¹

Vaikka säädöshanke eläinsuojelulain uudistamiseksi olisi ehditty käsitellä loppuun vaalikaudella 2015–2018 eikä se olisi vaalikauden päättyessä rauennut, ei eläimen statusta tuntevana olentona olisi siitäkään huolimatta ollut nimenomaisesti sisällytettynä Suomen lakiin. Kuitenkin hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 154/2018 vp) todetaan nimenomaisesti: “Eläin on tunteva olento, jolla on fyysisiä ja psyykkisiä tarpeita sekä kyky tuntea positiivisia ja negatiivisia [*sic*] tuntemuksia.”¹²

Voimassaolevan eläinsuojelulain hallituksen esityksessä eli hallituksen esityksessä eduskunnalle eläinsuojelulaiksi (HE 36/1995 vp) ei puolestaan todeta eläimen olevan tunteva olento. Kuitenkin teurastusta ja siihen liittyviä toimenpiteitä koskevan 33 §:n perusteluissa eläinten todetaan tuntevan pelkoa ja ahdistusta.¹³ Näin ollen eläinsuojelulain uudistamista koskevan säädöshankkeen kaatumisesta ja eläimelle varallisuusosoikeuden kontekstissa annettavasta esineen statuksesta huolimatta pidän selvänä, että eläimen tuntevuus on se pohja, jolle Suomen oikeus tänä päivänä rakentuu. Tämän seurauksena katson perustelluksi pitää eläimen tuntevuutta sellaisena Suomen lainsäädännössä jo itsestäänselvästi vaikuttavana arvopohjana, ettei sen kirjaamista lakiin ole katsottu tarpeelliseksi.

Lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten taustalla vaikuttavat luonnollisesti ne realiteetit, jotka muiden tieteiden kuin oikeustieteen saralla on eläinten tuntevuudesta tunnistettu. Yhtenä merkittävimmistä julkilausumista voidaan pitää Cambridgen julistusta eläinten tietoisuudesta (*The Cambridge Declaration on Consciousness*, jäljempänä Cambridgen julistus). Siinä ryhmä neurotieteiden tutkijoita julistaa, että muutkin eläimet kuin ihmiset ovat tietoisia olentoja.¹⁴

¹¹ Rosas 2010 alaluku EU:n perusoikeusjärjestelmä>Yksittäiset perusoikeudet>Eläinten oikeudet

¹² HE 154/2018 vp s. 78

¹³ HE 36/1995 vp s. 31

¹⁴ Low 2012 s.1

2.1.2 Eläinten oikeudellinen asema

Eläinten oikeudellista asemaa on tyypillisesti lähestytty kahdesta toisistaan poikkeavasta tulokulmasta. Näistä perinteisempi, eläinten suojelun näkökulma, tarkastelee eläimiä käytön ja suojelun objekteina. Eläinten oikeuksien näkökulma puolestaan lähestyy eläinten oikeudellista asemaa tarkastellen eläintä oikeuksien, myös perusoikeuksien, subjektina.¹⁵ Tulokulmien ero kulminoituu tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kautta havainnollistettuna kysymykseen siitä, onko ihmisellä velvollisuus olla tuottamatta eläimelle tarpeetonta kärsimystä vai onko eläimellä oikeus olla kokematta tarpeetonta kärsimystä.¹⁶

Eläinten oikeuksien näkökulmaa on oikeuskirjallisuudessa haastettu erityisesti oikeussubjektin käsitteen kautta argumentoiden, että oikeudet edellyttävät vastinparikseen myös mahdollisuutta tulla velvoitetuksi sekä tuekseen mahdollisuutta saattaa oikeus voimaan tuomioistuinteitse.¹⁷ Toisaalta on esitetty, että ihmisten velvollisuudet eläintä kohtaan itsessään tuottavat eläimille oikeuksia, vaikka lainsäädännön sanamuoto asettaakin eläimen velvollisuuksien objektiksi eikä oikeuksien subjektiksi.¹⁸ Selvää on kuitenkin, ettei eläinten oikeuksia ole kirjattu subjektiivisen oikeuden muotoon.

Eläinten suojelun kontekstissa eläinten oikeudellista asemaa lähestyy hyvinvointiajattelu eli welfarismi, jonka päämääränä on eläimen hyvinvoinnin turvaaminen.¹⁹ Welfarismin vastinparina on perinteisesti pidetty eläinten oikeudellista asemaa eläinten oikeuksien kontekstissa lähestyvää abolitionismia, jota kutsun tässä tutkimuksessa suomenkielisellä termillä 'käyttämättömyysajattelu'.²⁰

Molemmat tulokulmat tunnustavat eläimen intressin olla kärsimättä. Eläimen intressi elämään ja sen jatkumiseen puolestaan korostuu käyttämättömyysajattelun piirissä, kun taas hyvinvointiajattelullinen lähestyminen ei katso tämän intressin olevan muilla eläimillä vastaavankaltainen kuin ihmisellä. Tämä heijastuu myös siihen, että hyvinvointiajattelu

¹⁵ Wahlberg 2018 s. 187

¹⁶ Kurki 2017 s. 138

¹⁷ Aarnio 2005 s. 7

¹⁸ Kurki 2017 s. 144

¹⁹ Wahlberg 2018 s. 189

²⁰ Termiä abolitionismi käytetään perinteisesti orjuuden lakkauttamisen kannattamisen kontekstissa. Englannin kielen sanan *abolition* mukaisesti kyse on jonkin käytänteen lakkauttamisesta. Koska tässä kontekstissa on kyse eläinten *käyttämisen* lakkauttamisesta, on käyttämättömyysajattelu lakkauttamisajattelua vähemmän harhaanjohtava termi.

arvottaa ihmisen elämän muiden eläinten elämää korkeammalle, sekä sallii muiden eläinten kuin ihmisten arvon hahmottamisen välilliseksi. Hyvinvointiajattelun piirissä eläimen käytön ei siis synnyntäisesti katsota loukkaavan eläimen intressiä olla kärsimättä.²¹ Tarpeettoman kärsimyksen käsite asettuikin lähtökohtaisesti hyvinvointiajattelulliseen kontekstiin.²²

Tulokulmasta riippumatta huomionarvoisena pidän, että eläinten oikeudellista asemaa voidaan hahmottaa myös osana laajempaa kontekstia. Suomen oikeuden kannalta keskeinen esimerkki tästä on Suomen perustuslain (731/1999, jäljempänä perustuslaki tai PL) 20 §, joka koskee vastuuta ympäristöstä. Sen 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.

Suomen voimassaolevan perustuslain hallituksen esityksen eli hallituksen esityksen eduskunnalle Suomen Hallitusmuodoksi (HE 1/1998 vp) mukaan lainkohta vastaa aiemman hallitusmuodon 14 a §:ää.²³ Perusoikeusuudistuksen hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp) puolestaan todetaan: ”Säännöksen tarkoittama vastuu kohdistuisi sekä elolliseen luontoon (eläimet ja kasvit) –”. Lisäksi kyseisessä hallituksen esityksessä on todettu eläinkunnan geneettisen rikkauten olevan yksi luonnon monimuotoisuuden osa-alue.²⁴ Näin ollen siitä huolimatta, että eläimen oikeudellista asemaa ei nimenomaisesti ja erillisesti turvata perustuslaissa, asetetaan osana vastuuta ympäristöstä kaikille myös vastuu eläimistä ja eläinkunnan monimuotoisuuden säilyttämisestä.

2.2 Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltö Suomen lainsäädännössä

2.2.1 Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon muuttuva konteksti

Suomen lainsäädäntö rakentuu näkökulmalle, joka tarkastelee eläimiä käytön objekteina. Suomen eläinsuojelulainsäädäntö siis mahdollistaa esimerkiksi tuotantoeläimet ja eläinten käyttämisen sirkuksissa. Osiltaan lainsäädäntö myös heijastaa hyvin voimakkaasti eläimen varallisuusoikeudellista irtaimen esineen statusta: esimerkiksi järjestyslain (612/2003) 14

²¹ Francione et al. 2010 s. 175. Tulokulmien ero ulottuu kiinnostavasti myös eläinsuojelulainsäädännön kehittämiseen. Siinä missä hyvinvointiajattelullinen lähestyminen näkee sen positiivisena ja eläinten kärsimystä vähentävänä, käyttämättömyysajattelullinen tulokulma katsoo sen haitallisesti normalisoivan ja oikeuttavan eläinten käyttöä. (Francione et al. 2010 s. 176)

²² Francione 1996 s. 397

²³ HE 1/1998 vp s. 80

²⁴ HE 309/1993 vp s. 66

§:ssä asetetaan koiran *omistajalle tai haltijalle* tiettyjä velvollisuuksia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämiseksi.

Alaluvussa 2.1.2 kuvaamalla tavalla eläimiä käytön objekteina tarkastelee hyvinvointiajattelun viitekehykseen asettuva eläinten suojelun näkökulma. Näin ollen eläinten *suojaelu* ja eläinten *hyvinvointi* liittyvät hyvin läheisesti toisiinsa. Pidän kuitenkin termien eroa huomionarvoisena: siinä missä suojelu viittaa pahan vähentämiseen, heijastaa hyvinvointi hyvän edistämistä. Voimassaolevan eläinsuojelulain hallituksen esityksessä HE 36/1995 vp todetusti: ”Nykyaikaisen eläinsuojelulain lähtökohdaksi ei voida enää katsoa riittävän eläinten suojelu tarpeettomalta kärsimykseltä ja julmalta kohtelulta, vaan lain tulee myös edistää eläinten terveyttä ja hyvinvointia.”²⁵ Kokonaiskuvan saamiseksi tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon eettisestä ja oikeudellisesta kontekstista katsonkin perustelluksi tarkastella viime vuosikymmeninä tapahtunutta termistön painottumista kohti eläinten *hyvinvointia*.

Voimassaolevaa eläinsuojelulakia edeltäneessä eläinsuojelulaissa (91/1971, jäljempänä vanha eläinsuojelulaki) viittauksia eläinten hyvinvointiin ei vielä ole. Tämä johtunee syystä, jolla voimassaolevan eläinsuojelulain hallituksen esityksessä (HE 36/1995 vp) on perusteltu eläinsuojelulain muutostarvetta: vasta vanhan eläinsuojelulain voimassaolon aikana tehdyt eläinten psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia koskevat tutkimukset, eläinten arvoa koskevien näkemysten muutokset sekä yleinen elintason nousu ovat luoneet sellaisen viitekehyksen, jossa huomion kiinnittäminen eläinten hyvinvointiin on tosiasiaa mahdollistunut.²⁶

Voimassaolevan eläinsuojelulain (247/1996) sanavalinnat heijastavat jo selkeästi eläinten *hyvinvoinnin* päämäärää. Sen 1 §:n 2 momentin mukaan lain tarkoituksena on myös edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua. Eläinten hyvinvoinnin päämäärään viitataan myös esimerkiksi eläinten hoitoa koskevassa 5 §:ssä, eläinjalostusta ja geenitekniikkaa koskevassa 8 §:ssä, eläinten tuotantokykyyn vaikuttamista koskevassa 10 §:ssä sekä yli 20 muussa lainkohdassa. Esimerkkinä hyvinvointia korostavasta termistöstä voidaan pitää myös hanketta eläinsuojelulain uudistamiseksi, joka kulminoitui laki eläinten hyvinvoinnista -nimiseen lakiehdotukseen (jäljempänä lakiehdotus). Lakiehdotuksen 1 §:n

²⁵ HE 36/1995 vp s. 3

²⁶ HE 36/1995 vp s. 3

1 momentin mukaan kyseisen lain tarkoituksena on “edistää eläinten hyvinvointia ja suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla niiden hyvinvoinnille aiheutuvalta haitalta.”

²⁷ Euroopan unionin tasolla myös SEUT 13 artikla rakentuu vastaavalle dynamiikalle, joka edellyttää hyvinvointivaatimusten täysimääräistä huomioon ottamista eläinten käyttämisen kontekstissa.

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiello on sisältyi jo vanhaan eläinsuojelulakiin. Sen 1 §:n 1 momentin mukaan eläintä on kohdeltava hyvin, niin ettei sille tuoteta tarpeetonta kärsimystä. Vaikka tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiello asettuu jo käsitteellisesti pahan vähentämiseen tähtäävään eläinten *suojaus* kontekstiin, on se erottamaton osa myös voimassaolevaa, hyvinvointia korostavaa lainsäädäntöä. Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiello on siis osoittanut kykynsä mukautua kulloinkin vallitsevaan eläinten oikeudellista asemaa koskevaan ajatteluun. Yhdistettynä kiellon periaatteelliseen perustavanlaatuisuuteen en pidä poissuljettuna, etteikö tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiello voisi hyvinvointiajattelun ohella soveltua myös käyttämättömyysajatteluun eli abolitionismiin.

Käyttämättömyysajattelun puitteissa *tarpeellista* kärsimystä voi ilmetä esimerkiksi eläinsuojelulain 33 e §:n mukaisessa tilanteessa, jossa on kyse eläimen lopetuksesta hätätapauksessa eläimen kärsimyksen pitkittymisen estämiseksi. Tämän ohella tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiello voi käyttämättömyysajattelun puitteissa olla relevantti myös esimerkiksi rikoslain (39/1889) 4 luvun 5 §:n mukaisessa pakkotilassa. Selvää on kuitenkin, että sanan *tarpeeton* merkityssisältö on hyvin erilainen hyvinvointiajattelun ja käyttämättömyysajattelun konteksteissa.²⁸

2.2.2 Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon muodot

Suomen lainsäädäntö ei suorasti ja nimenomaisesti sisällä muotoilua “tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiello”. Kuitenkin eläinsuojelulain eläintenpitoa koskevan 2 luvun 3 §:ssä, joka käsittää yleisiä periaatteita, todetaan seuraavaa:

Eläimiä on kohdeltava hyvin eikä niille saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä.

Tarpeettoman kivun ja tuskan tuottaminen eläimille on kielletty. Lisäksi

²⁷ HE 154/2018 vp s. 214

²⁸ Kts. alaluku 4.1.1 Tarkoitussidonnaisuus ja suhteellisuus

eläintenpidossa on edistettävä eläinten terveyden ylläpitämistä sekä otettava huomioon eläinten fysiologiset tarpeet ja käyttäytymistarpeet.

Asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä on pidettävä tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamisena eläimille.

Näin ollen Suomen voimassaoleva eläinsuojelulainsäädäntö edellyttää yleisenä periaatteenaan, ettei ihminen aiheuta tarpeetonta kärsimystä eläimelle. Vastaava periaate sisältyy myös lukuisten muiden maiden eläinsuojelulainsäädäntöön niin Pohjoismaissa kuin *common law* -maissakin.²⁹

Huomionarvoista on, että vaikka periaatteen ydinsisältö on kansainvälisesti tarkastellen yhtäläinen, voi eettisen ja oikeudellisen kontekstin vaihtelu heijastua tarpeettomuuden kriteerin arviointiin. Suomen oikeudesta poikkeavat esimerkiksi lainsäädäntöratkaisut, joissa eläimen itseisarvo on kirjattu lakiin.³⁰

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto on kirjattu eläinsuojelulakiin myös muun kuin eläintenpitoa koskevan yleisen periaatteen muodossa. Muun muassa eläinten pitopaikkaa koskevan eläinsuojelulain 4 §:n 1 momentissa on eläimen pitopaikkaa koskevien konkreettisempien vaatimusten tueksi todettu eläimen pitämisen tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla olevan kiellettyä. Tämän ohella 6 §:n 1 momentissa todetaan eläimen sitomisen tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla olevan kiellettyä. Muussa kuin eläintenpidon kontekstissa tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto on puolestaan kirjattu eläinsuojelulakiin eläimen lopetusta hätätapauksessa sääntelevään 33 e §:än. Näin ollen tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto esiintyy lainsäädännössä myös tiettyjen itsessään laillisten menettelyjen yhteydessä menettelyn laatua sääntelevänä kriteerinä.³¹

Nimenomaisten tiettyä menettelyä koskevien kirjausten ohella tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltoa voitaneen katsoa ilmentävän myös sellaisten lainkohtien, joissa kärsimyksen tuottaminen on tietyssä kontekstissa itsessään kielletty ja siten jo katsottu tarpeettomaksi.³² Tällainen lainkohta on esimerkiksi eläinsuojelulain 8 §:n 2 momentti,

²⁹ Kts. esim. kansainvälisestä näkökulmasta tarpeettoman kärsimyksen kieltoa yleisenä moraalisenä periaatteena tarkastelevat Stucki 2017 s. 277 ja Hurnik et al. 1982 s. 132 sekä Iso-Britannian oikeuteen sijoittuva Radford 1999 s. 702

³⁰ Esimerkiksi Alankomaat: Wet dieren Artikel 1.3

³¹ Tarpeettomuudesta laatumääränä kansainvälisestä näkökulmasta: Cox 2016 s. 96

³² Kurki 2011 s. 301

jonka mukaan sellainen eläinjalostus tai jalostusmenetelmien käyttäminen, josta voi aiheutua eläimelle kärsimystä taikka merkittävää haittaa eläimen terveydelle tai hyvinvoinnille, on kielletty. Toinen vastaava esimerkki on eläinsuojelulain 28 §:n 1 momentti, jonka mukaan eläinten maahantuonti voidaan kieltää, jos eläimille ei voida järjestää eläinsuojelullisesti hyväksyttäviä olosuhteita tai jos eläimen pitämisestä muutoin aiheutuu sille kärsimystä.

Huomionarvoisena pidän myös eläinsuojelulain tarkoitusta, joka lain 1 §:n 1 momentin mukaan on suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta. Näin ollen keskiöön nousee siis kaikki eläinsuojelulaissa kielletty toiminta kärsimyksen käsitteeseen peilattuna; tietty toiminta voi olla kiellettyä siksi, että se on jo lainsäädäntövaiheessa katsottu tarpeetonta kärsimystä eläimelle aiheuttavaksi.³³ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki eläinsuojelulaissa kielletty toiminta olisi kielletty nimenomaisesti siksi, että se aiheuttaisi eläimelle tarpeetonta kärsimystä.³⁴

Eläinsuojelulain ohella tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiello sisältyy eläinsuojeluasetukseen (396/1996). Sen eläinten kohtelua ja käsittelyä koskevan 4 luvun 14 § tarkoittaa eläinsuojelulain 3 §:n 1 momenttia luetellen menettelyjä, jotka ovat tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamista eläimelle.³⁵ Lainkohdassa kuvattujen menettelyjen ohella tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamista eläimelle on myös 14 §:n 8 kohdan mukaisesti muu sellainen eläimeen kohdistuva toiminta tai toimenpide, joka aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa. Näin ollen eläinsuojeluasetus ei siis poista tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon yleistä periaateluontoisuutta kiellon sisältöä konkretisoivasta vaikutuksestaan huolimatta.

Edellä kuvatun yleislausekkeen ohella tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiello sisältyy eläinsuojeluasetuksen eläinten kohtelua ja käsittelyä koskevan 4 luvun 12 §:ssä määriteltyihin yleisiin vaatimuksiin, joiden osana se täydentää konkreettisempia eläinten käsittelylle asetettuja kieltoja. Tämän ohella se sisältyy eläinten lopettamista koskevan 10 luvun 30 §:n yleisiin vaatimuksiin ja lopettamista hätätapauksessa koskevaan 34 §:än. Vastaavasti kuin eläinsuojelulaki, sisältää eläinsuojeluasetus lisäksi sellaisia kohtia, joissa

³³ Kurki 2011 s. 301

³⁴ Kts. HE 6/1997 vp s. 135

³⁵ Eläinsuojeluasetuksen 14 §:n osalta kts. alaluvut 4.3.1 Kärsimyksen tuottaminen itsetarkoituksena sekä 4.4.1 Suhteellisuusarviointia edellyttävä kärsimys.

kärsimyksen aiheuttaminen on kielletty ilman tarpeettomuuden kriteeriä. Tällaisia menettelyjä, joiden puitteissa eläimelle aiheutettava kärsimys on jo itsessään katsottu tarpeettomaksi, ovat esimerkiksi tietyt 24 §:n mukaiset lisäämis- ja jalostusmenetelmät.

Eläinsuojelulain ja eläinsuojeluasetuksen ohella tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiello on sisältyä myös rikoslain (39/1889) 17 luvun 14, 14 a ja 15 §:iin, joissa säädetään eläinsuojelurikoksesta ja sen törkeästä ja lievästä muodosta. Tarpeettoman kärsimyksen aiheuttaminen onkin eläinsuojelurikoksen mahdollinen tunnusmerkistötekijä: se tai eläimen julma kohtelu erottaa osaltaan eläinsuojelurikoksen eläinsuojelulain 54 §:n mukaisesta eläinsuojelurikkomuksesta.³⁶ Tämän ohella tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon yleisenä periaatteena sisältävä eläinsuojelulain 3 § on eläinsuojelurikoksen kautta tarkasteltuna relevantti sellaisena eläinsuojelulain säännöksenä, jonka vastaisesta menettelystä voidaan rikoslain 17 luvun 14 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla tuomita eläinsuojelurikoksesta.

Tiivistäen katson tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon heijastuvan lainsäädännöstä neljällä tavalla. Suorimmillaan lainsäädäntö kieltää täysin tietyn toiminnan, jonka on lakia säädettyä katsottu aiheuttavan eläimelle tarpeetonta kärsimystä. Toiseksi säädetään menettelyistä, jotka ovat kiellettyjä mikäli ne aiheuttavat eläimelle kärsimystä; näin ollen kaikki tietyn toiminnan puitteissa aiheutettava kärsimys on lakia säädettyä katsottu tarpeettomaksi. Kolmanneksi säädetään menettelyistä, jotka itsessään ovat sallittuja, mutta tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla toteutettuina kiellettyjä. Neljänneksi lainsäädäntö yleisesti edellyttää kärsimyksen tarpeellisuuden arviointia eläintenpidon kontekstissa. Katsonkin tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon soveltuvan eläinsuojelulainsäädäntöön laajalla skaalalla: sekä yksityiskohtaisina normeina sekä yleisenä periaatteena niissä tapauksissa, joissa mikään yksityiskohtaisempi normi ei sovellu.³⁷

³⁶ Kts. HE 35/2013 vp s. 15

³⁷ Kurki 2011 s. 301

3. KÄRSIMYKSEN TUOTTAMINEN

3.1 Kärsimyksen määritelmä

3.1.1 Suomen voimassaoleva eläinsuojelulainsäädäntö

Eläinsuojelulain 1 §:n 1 momentin mukaisesti lain tarkoituksena on suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta. Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon sisältävää eläinsuojelulain 3 §:n 1 momentin ensimmäistä lausetta, eläimiä on kohdeltava hyvin eikä niille saa aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä, seuraa tarpeettoman kivun ja tuskan tuottamisen kieltävä lause. Suomen lainsäädännössä kärsimystä, kipua ja tuskaa käsitellään siis toisiinsa läheisesti liittyvinä, mutta kuitenkin erillisinä käsitteinä. Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kannalta onkin tarpeettomuuden kriteerin sisällön ohella keskeistä tiedostaa myös, mitä itse kärsimyksellä tarkoitetaan.

Eläinsuojelulain hallituksen esityksessä määritellään kivulle, tuskalle ja kärsimykselle eläinsuojelulaissa annetut merkityssisällöt. Sen mukaan “[k]ärsimyksellä tarkoitetaan eläimen kokemaa henkistä tai ruumiillista eläimen hyvinvointiin tai terveyteen kielteisesti vaikuttavaa tuntemusta.” Kivulla puolestaan tarkoitetaan “eläimen tuntemaa fyysistä kipua” ja tuskalla “eläimen kokemaa henkistä hätää, ahdistusta, pelkoa tai muuta vastaavaa epämiellyttävää tunnetta.” Näin ollen verrattuna fyysiseen kipuun ja psyykkiseen tuskään, kärsimyksellä siis viitataan voimassaolevassa eläinsuojelulaissa sekä henkisiin ja/tai ruumiillisiin tuntemuksiin, jotka vaikuttavat kielteisesti eläimen hyvinvointiin tai terveyteen.³⁸

3.1.2 Näkökulmia kärsimyksen määritelmän sisältöön

Voimassaolevan eläinsuojelulain määritelmät poikkeavat osin rauenneessa hallituksen esityksessä laiksi eläinten hyvinvoinnista esitetyistä. Lakiehdotuksessa tuskan olisi katsottu sisältyvän kärsimykseen, jolla kuvataan epämiellyttävää tunnetta tai tuntemusta. Tuskan ohella tällaisiksi tunteiksi ja tuntemuksiksi on hallituksen esityksessä katsottu esimerkiksi pelko, ahdistus ja turhautuminen. Lisäksi kärsimyksen määritelmää on hallituksen esityksessä täydennetty todeten, että eläimelle voivat aiheuttaa kärsimystä “– – esimerkiksi pitkittynyt jano tai nälkä, olennaisten käyttäytymistarpeiden patoutuminen, pitkittynyt

³⁸ HE 36/1995 vp s. 20

kuumuuden tai kylmyyden tunne, jatkuva melu tai muu ulkoisista olosuhteista aiheutuva, eläimen hyvinvointia haittaava tekijä – ”. Näin ollen lakiehdotuksenkaan valossa kärsimys ei olisi yksinomaan psyykkistä tai fyysistä, vaan se kattaisi sekä ruumiilliset että henkiset tuntemukset.³⁹

Voimassaolevan eläinsuojelulain hallituksen esityksestä poiketen rauenneen lakiehdotuksen hallituksen esityksessä kivun käsitteen olisi puolestaan katsottu sisältävän fyysisen kiputuntemuksen ohella myös sen aiheuttaman psyykkisen tuntemuksen.⁴⁰ Näin ollen kärsimyksen käsitteen alle rajautuisivat vain ne fyysiset tuntemukset, jotka eivät lukeutuisi kivuksi, sekä ne henkiset tuntemukset, jotka eivät aiheutuisi kivusta.

Nähdäkseni tiukka käsitteellinen rajanveto ei kuitenkaan ole omiaan edistämään eläinten hyvinvointia. Pidän kuitenkin perusteltuna tarkastella nimenomaan tarpeettoman *kärsimyksen* tuottamisen kieltoa, sillä se viittaa tarpeettoman *kivun* tai tarpeettoman *tuskan* tuottamisen kieltoa selkeämmin sekä fyysisiin että psyykkisiin tuntemuksiin toimien näin ollen vahvempana yleislausekkeena. Kansainvälisessä oikeuskirjallisuudessa onkin pidetty itsestäänselvyytenä, että puhekielessä kipua tai tuskaa tuntevan eläimen katsotaan yhtä lailla myös kärsivän.⁴¹

3.2 Tarpeettoman kärsimyksen passiivinen tuottaminen

3.2.1 Rikosoikeudellisesta laiminlyönnistä

Kärsimyksen määrittelemisen ohella tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon ymmärtämiseksi on keskeistä tunnistaa, mitä tuottamisella sen yhteydessä tarkoitetaan. Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon useiden muotojen seurauksena on myös tuottamisen teema tarpeettoman kärsimyksen yhteydessä moninainen. Lähtökohtana pidän aktiivisen tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltoa, mutta kysymys laiminlyönnillä aiheutetusta tarpeettomasta kärsimyksestä on monimutkaisempi.

Tarkastelen ensin tarpeettoman kärsimyksen tuottamista laiminlyönnillä rikosoikeudellisen vastuun ja rangaistavuuden kautta. Peilattuna rikosoikeudellisen vastuun yleisiä edellytyksiä koskevan rikoslain 3 luvun 3 §:än, ei tarpeettoman kärsimyksen tuottaminen

³⁹ HE 154/2018 vp s. 85

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Radford 1999 s. 708. Iso-Britannian oikeuteen sijoittuvassa tekstissään Radford täydentää havaintoaan todeten, että rikosoikeudellisen vastuun kynnys vaikuttaa kuitenkin olevan matalampi kivun ja tuskan kontekstissa.

laiminlyönnillä ole yksiselitteisesti *rangaistavaa*. Tämä johtuu siitä, että rikoslain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan laiminlyönti on rangaistava, jos rikoksen tunnusmerkistössä niin nimenomaan määrätään. Laiminlyönti voi rikoslain 3 luvun 3 §:n 2 momentin nojalla olla rangaistava myös, jos tekijällä on ollut erityinen oikeudellinen velvollisuus estää tunnusmerkistön mukaisen seurauksen syntyminen.

Eläinsuojelurikoksesta ja sen lievästä ja törkeästä tekemuodosta säädetään eläinsuojelulain 53 §:n viittaussäännöksen mukaisesti rikoslain 17 luvun 14, 14 a ja 15 §:ssä. Perusmuotoista eläinsuojelurikosta koskevan rikoslain 17 luvun 14 §:n mukaan:

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta pahoinpitelemällä, liiallisesti rasittamalla, jättämällä tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille tai muuten

- 1) eläinsuojelulain (247/1996) tai sen nojalla annetun säännöksen,
- 2) eläinten kuljetuksesta annetun lain (1429/2006) tai sen nojalla annetun säännöksen,
- 3) eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2005 liitteen I taikka
- 4) eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1099/2009

vastaisesti kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen, on tuomittava eläinsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Näin ollen rikoksen tunnusmerkistössä nimenomaan määrätään laiminlyöntirikoksena rangaistavaksi eläimen *jättäminen tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille*. Säännösviittausten seurauksena myös esimerkiksi eläinsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen eläimen kohtelu täyttää eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön, jolloin kysymys aktiivisesta ja passiivisesta tekotavasta palaa kulloinkin relevanttiin eläinsuojelulainsäädännön lainkohtaan.

Eläinsuojelurikossäännös siis pitää sisällään niin kutsuttua blankorikossääntelyä: rikoslaissa viitataan sen ulkopuoliseen sääntelyyn, jossa rangaistavan käyttäytymisen sisältö kuvataan.⁴² Eduskunnan lakivaliokunnan toteamasti “– – blankokriminalisoinnit ovat avoimuudessaan ongelmallisia legaliteettiperiaatteen kannalta.”⁴³ Tämän ohella myös laiminlyöntivastuu on oikeuskirjallisuudessa tunnistettu laillisuusperiaatteen kannalta ongelmalliseksi, sillä laiminlyöntitilanteiden suuren määrän seurauksena rangaistusvastuun tarkkarajainen määrittely on haastavaa. Rangaistusvastuun rajojen onkin katsottu tosiasiassa määrittyvän vasta oikeuskäytännön ja -tieteen kautta.⁴⁴ Yhdistettynä oikeuskirjallisuudessa tunnistettuun epäyhtenäisyyteen korkeimman oikeuden blankorangaistussääntelyä koskevassa käytännössä, ei oikeustilan yleistä epäselvyyttä voida tältä osin nähdäkseni kiistää.⁴⁵

3.2.2 Passiivinen tuottaminen eläinsuojelulaissa ja -asetuksessa

Pyrin kuitenkin hahmottamaan rikosoikeudellista laiminlyöntiä eläinsuojelurikoksen kontekstissa tarkastellen säännöksiä, joihin rikoslain 17 luvun 14 §:n 1 momentti viittaa, siitä näkökulmasta, viittaavatko ne rikosoikeudellisen vastuun yleisten edellytysten mukaisesti nimenomaisesti laiminlyöntiin. Rajaan tarkastelun tältä osin eläinsuojelulakiin ja eläinsuojeluasetukseen, jotka ovat keskeinen ja yleissoveltuva perusta Suomen eläinsuojelulainsäädännölle. Tämän ohella rajaan tarkasteluni siihen, kuinka eläinsuojelulaki ja -asetus ilmentävät *passiivista tuottamista*, ja jätän blankorangaistussääntelykeskustelun rikosoikeustieteen piirissä käytäväksi.

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilun sisältävä eläinsuojelulain 3 § tai sitä tarkentava eläinsuojeluasetuksen 14 § eivät viittaa laiminlyönnillä aiheutettuun tarpeettomaan kärsimykseen. Passiivinen tuottaminen ei Suomen nykyisessä eläinsuojelulainsäädännössä saa relevanssia tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilun kautta. Näin on myös *eläinsuojelurikkomuksen* kontekstissa: eläinsuojelurikkomusta koskevan eläinsuojelulain 54 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta kohtelee eläintä 3 §:n tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti, on tuomittava eläinsuojelurikkomuksesta sakkoon,

⁴² Melander 2015 s. 652

⁴³ LaVL 5/1994 vp s. 4

⁴⁴ Virtanen 2004 s. 1060

⁴⁵ Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä Melander 2015 s. 655

jollei teko ole eläinsuojelurikoksena rangaistava ja ellei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Passiivisen tuottamisen maininnan puute korostuu erityisesti verrattuna 54 §:n 2 momenttiin, jonka kohdissa 3–6 ja 8–12 on kyse laiminlyönnillä toteutetusta eläinsuojelurikkomuksesta.

Periaatemuotoilun ohella passiivista tuottamista ei nimenomaisesti mainita niissäkään eläinsuojelulain ja -asetuksen säännöksissä, jotka kieltävät menettelyn mikäli se aiheuttaa eläimelle kärsimystä. Passiivisen tuottamisen nimenomainen maininta puuttuu myös niistä säännöksistä, joissa kuvatut menettelyt ovat itsessään sallittuja, mutta tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla toteutettuina kiellettyjä.

Passiivinen tuottaminen on kuitenkin relevantti joidenkin sellaisten eläinsuojelulainsäädännön säännösten osalta, jotka kieltävät jonkin toiminnan täysin tarkoituksenaan suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä. Esimerkiksi eläinsuojelulain 5 §:n 1 momentin mukaan hoidossa olevaa eläintä ei saa jättää hoidotta. Eläinsuojeluasetuksen 9 §:n 2 momentin nojalla kiellettyä on puolestaan sellaisten ravintoaineiden antamatta jättäminen, joiden puuttumisen tiedetään aiheuttavan eläimen sairastumisen.

Näin ollen katson tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon olevan relevantti sekä aktiivisen että passiivisen tuottamisen kontekstissa. Tarpeettoman kärsimyksen passiivisen tuottamisen kontekstissa soveltuvan säännöksen merkitys on kuitenkin korostuneempi.

3.2.3 Oikeuskäytäntöä

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamista koskevasta vähäisestä oikeuskäytännöstä huolimatta niin kotimaisten kuin ulkomaistenkin tuomioistuinten ratkaisuksista on havaittavissa toistuvana skenaariona tilanne, jossa ihminen on laiminlyönyt eläimen valvonnan ja eläin vahingoittanut toista eläintä. Tätä ilmentää esimerkiksi Helsingin hovioikeuden ratkaisu 2013:3. Siinä hovioikeus katsoi, että omien koirien muihin koiriin kohdistuvan hyökkäyksen estämisen laiminlyönti ei ole eläinsuojelurikoksena tai eläinsuojelulain 54 §:n mukaisen eläinsuojelurikkomuksena rangaistavaa, koska sitä ei ole

nimenomaisesti säädetty rangaistavaksi eikä rangaistavuus toisaalta ole johdettavissa eläinsuojelulainsäädännöstä.⁴⁶

Kyseisessä ratkaisussa laiminlyöntiä ei arvioitu rikoslain 3 luvun 3 §:n 2 momentin valossa, eli tarkastellen erityistä oikeudellista velvollisuutta tunnusmerkistön mukaisen seurauksen syntymisen estämiseen. Näin siitä huolimatta, että hyvin vastaavaa tilannetta on rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen esitöissä käytetty havainnollistamaan rikoslain 3 luvun 3 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaista “muuta syytä”.⁴⁷ Rikosoikeuden yleisten oppien uudistuksen esitöissä viitatussa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1986-II-63 syytetyn katsottiin laiminlyöneen pidättää koiraansa käymästä kotieläimen kimppuun. Kyseisessä ratkaisussa ei kuitenkaan arvioitu laiminlyöntiä eläinsuojelurikoksen tai -rikkomuksen saatika tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon näkökulmasta.⁴⁸

Hyvin vastaavasta tapahtumankuvauksesta oli kyse myös *High Court of Justice Queen's Bench Division*'n ratkaisussa *Peterssen v. RSPCA*, jossa henkilön laiminlyötyä koiriensa kiinni pitämisen vapaaksi päässeet koirat olivat tappaneet ja vahingoittaneet lampaita.⁴⁹ Ratkaisussa arvioitiin Iso-Britannian eläinsuojelulain (*Protection of Animals Act 1911*) kohtaa, joka kieltää tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen eläimelle huolimattomalla tai kohtuuttomalla teolla tai laiminlyönnillä.⁵⁰ Ratkaisua käsitelleessä oikeustapauskomentissa koirien kiinnipitämisen laiminlyöntiä tapauksen olosuhteissa pidetään selvästi Iso-Britannian eläinsuojelulain vastaisena, eläimelle tarpeetonta kärsimystä aiheuttavana laiminlyöntinä.⁵¹ Kuitenkin itse ratkaisussa painoarvoa sai roomanis-germaanisen oikeuden laiminlyöntidynamiikan sijaan sen arviointi, tarkoittiko henkilö menettelyllään aiheuttaa tapahtuneet seuraukset.⁵²

Rikosoikeudellisen lähestymisen ohella tarpeettoman kärsimyksen passiivinen tuottaminen on tullut oikeuskäytännössä arvioitavaksi myös hallinnollisemmasta näkökulmasta. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2016:125 arvioitiin laiminlyöntiä eläinsuojelurikoksen ja laiminlyönnin rangaistavuuden sijaan eläinten suojelemiseksi

⁴⁶ HelHO 2013:3 kohta Hovioikeuden ratkaisu

⁴⁷ HE 44/2002 vp s. 120

⁴⁸ KKO 1986-II-63 kohta Päätöslauselma

⁴⁹ Peterssen v. RSPCA s. 1

⁵⁰ Protection of Animals Act 1911, 1(1)(a)

⁵¹ Knapman 1993 s. 853

⁵² Peterssen v. RSPCA s. 3

tehtyjen kiireellisten toimenpiteiden laillisuuden näkökulmasta. Tapauksessa valvontaeläinlääkäri ja 1. kaupunginlääkäri olivat eläinsuojelulain 1 §:n 1 ja 2 momentin tavoitteisiin, kuten eläinten suojelemiseen parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, nähden määränneet eläinsuojelulain 44 §:n mukaisena kiireellisenä toimenpiteenä kaikki eläintenpitäjän tilalla olleet yli sata nautaa lopetettaviksi eläinten enemmän kärsimyksen välttämiseksi.⁵³

Tapauksessa eläintenpitäjä oli aiheuttanut eläimille kärsimystä nimenomaan laiminlyönneillä. Eläintenpitäjä oli laiminlyönyt muun muassa riittävästä ruokinnasta, asianmukaisesta pitopaikasta sekä terveyden- ja sairaanhoidosta huolehtimisen. Lehmäpihaton puolella olevien lehmien ja hiehojen osalta annettua selvitystä arvioidessaan hallinto-oikeus totesi nimenomaisesti, että eläimille on aiheutettu turhaa kärsimystä esimerkiksi tarpeellisen terveydenhoidon hankkimista pitkittämällä.⁵⁴ Hallinto-oikeus ei ratkaisussaan katsonut perustelluksi kumota eläinsuojelupäätöstä. Korkein hallinto-oikeus ei muuttanut hallinto-oikeuden päätöksen lopputulosta.⁵⁵

Eläinsuojelupäätöksessä, josta tehtyä valitusta ratkaisu koskee, katsotaan tarpeetonta kärsimystä aiheuttavien laiminlyöntien olevan eläinsuojelulain 3, 4 ja 5 §:n, eläinsuojeluasetuksen 3, 9 ja 10 §:n sekä nautojen suojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (592/2010) 3, 4, 7, 11 ja 13 §:n vastaisia.⁵⁶ Näin ollen esimerkiksi eläinsuojelulain 3 §:än sisältyvän tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon laiminlyönti on eläinsuojelupäätöksessä ollut relevantti siitä huolimatta, ettei se rikosoikeudellisen vastuun yleisten edellytysten takia olisi laiminlyöntinä rikosoikeudellisesti rangaistava. Hallinto-oikeus nimenomaisesti toteaa ratkaisussaan esimerkiksi seuraavaa: ”Hallinto-oikeus katsoo, että A:n käyttämä ruokintatapa, jossa eläimet eivät ole saaneet jatkuvasti riittävästi ruokaa ja juomaa kasvaakseen normaalisti, on eläinsuojelulain 3 ja 5 §:n sekä eläinsuojeluasetuksen 9 §:n vastainen.”⁵⁷

⁵³ KHO 2016:125 tiivistelmä

⁵⁴ KHO 2016:125 kohta Selvityksen arviointi

⁵⁵ KHO 2016:125 kohdat Hallinto-oikeuden johtopäätökset ja Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu

⁵⁶ KHO 2016:125 kohta Eläinsuojelupäätös

⁵⁷ KHO 2016:125 kohta Selvityksen arviointi. Huomionarvoista on kuitenkin, että eläinsuojelulain 5 § ja eläinsuojeluasetuksen 9 § viittaavat laiminlyöntiin.

Oikeuskäytäntö vahvistaa edellisessä alaluvussa kuvaamaani johtopäätöstä: tarpeettoman kärsimyksen passiivisen tuottamisen näkökulmasta soveltuvien säännösten sisältö ja koko tilannekokonaisuus on korostuneempi kuin aktiivista tuottamista arvioitaessa.

3.3 Tuottamisen vastuusubjekti ja objekti

3.3.1 Eläintenpidon konteksti vastuusubjektin rajaajana

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilu asettuu eläinsuojelulaissa eläintenpitoa koskevaan 2 lukuun. Eläintenpitoa tai eläintenpitäjää ei määritellä eläinsuojelulaissa tai sen esitoissa. Nähdäkseni rikoslain 17 luvun 23 §:n 2 momentin mukainen eläintenpitokielto on kuitenkin omiaan määrittämään myös eläintenpidon sisältöä: eläintenpitokieltoon määrätty ei saa omistaa, pitää eikä hoitaa eläimiä eikä muuten vastata eläinten hyvinvoinnista. Eläintenpitäjä puolestaan määritellään esimerkiksi tuotantoeläindirektiivissä (Neuvoston direktiivi 98/58/EY tuotantoeläinten suojelusta) sekä rauenneessa laki eläinten hyvinvoinnista -lakiehdotuksessa. Tuotantoeläindirektiivin 2 artiklan 2 kohdan mukaan ”pitäjällä” tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jolla on eläimistä vastuu tai jolla on eläimiä huollettavanaan pysyvästi tai väliaikaisesti.⁵⁸ Lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan eläimen pitäjällä tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka on vastuussa eläimestä tai huolehtii siitä pysyvästi tai tilapäisesti.⁵⁹ Näin ollen katson eläinsuojelulain 2 luvun 3 §:n 1 momentin asetettavan velvollisuuden olla aiheuttamatta tarpeetonta kärsimystä eläimelle ainakin niille luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille, jotka omistavat, pitävät tai hoitavat eläintä tai muuten vastaavat eläimen hyvinvoinnista pysyvästi tai tilapäisesti.

Suomen lainsäädäntöratkaisu poikkeaa esimerkiksi Iso-Britanniassa omaksutusta, sillä tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon yleismuotoilu ei asetu eläintenpidon kontekstiin *Protection of Animals Act 1911*:ssa.⁶⁰ Lainsäädäntöratkaisulla on konkreettiset vaikutuksensa: eläintenpidon kontekstin merkitys nousee esiin erityisesti Helsingin hovioikeuden ratkaisussa 2013:3, jossa on kyse toisen hallinnassa olevien koirien vahingoittamisesta laiminlyömällä omien koirien hyökkäämisen estäminen. *Lähtökohtaisesti* ratkaisussa oli tarkoitus arvioida tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilun sisältävää eläinsuojelulain 3 §:ä sellaisena eläinsuojelulain

⁵⁸ Tuotantoeläindirektiivi 2 artikla 2 kohta

⁵⁹ HE 154/2018 vp s. 215

⁶⁰ Protection of Animals Act 1911, 1(1)(a)

säännöksenä, jonka vastaisesta menettelystä voidaan rikoslain 17 luvun 14 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla tuomita eläinsuojelurikoksesta.⁶¹

Helsingin kärjäoikeus oli katsonut ratkaisussaan eläinsuojelulain soveltuvan *vain omassa eläintenpidossaan* eläimelle kärsimystä tuottavaan. Tämän ohella kärjäoikeus totesi, että eläinsuojelurikos kohdistuu rikoksentekijän huolenpidon varassa olevaan eläimeen.⁶² Syyttäjä oli valituksessaan puolestaan esittänyt, että eläinsuojelulain “eläintenpitoa koskevilla yleisillä säännöksillä suojat[aa]n myös muita kuin omassa omistuksessa tai hoitovastuulla olevia eläimiä.” Lisäksi syyttäjä totesi eläinsuojeluasetuksen tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltoa koskevan 14 §:n valossa, että eläimeen kohdistuva tarpeetonta kärsimystä, kipua ja tuskaa aiheuttava menettely on olennaisempaa kuin se, kenen huolenpidon varassa eläin on.⁶³

Helsingin hovioikeus huomioi tuomiossaan, että rikoslain 17 luvun 14 §:n 1 momentissa viitataan eläinsuojelurikoksen tekijään sanalla “joka”. Näin ollen hovioikeus katsoi, että eläinsuojelurikoksen kontekstissa tekijäpiiriä ei ole rajoitettu. Hovioikeus perusteli linjaustaan myös sillä, että vaikka eläimen omistajalla tai hoitajalla on esimerkiksi eläimeen kohdistuvia huolenpito- ja valvontavelvollisuuksia, ovat ihmisen velvollisuudet eläinten kohtelussa yleensä riippumattomia eläinten omistuksesta.⁶⁴ Tämä näkemys on esitetty hallituksen esityksessä eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi (HE 6/1997 vp), jossa on myös todettu eläinten epäasiallisen ja julman kohtelun loukkaavan yhteiskunnassa vallitsevaa käsitystä siitä, kuinka eläimiä tulisi kohdella.⁶⁵

Hovioikeus totesi ratkaisussaan, että mikäli tapauksessa olisi kyse aktiivisella toiminnalla aiheutetusta tarpeettomasta kärsimyksestä, voisi vastuusubjektina olla myös muu taho kuin sen eläimen, johon kärsimyksen aiheuttaminen kohdistuu, pitäjä. En kuitenkaan katso kyseisen ratkaisun perusteella olevan kestävää argumentoida, että yksinomaan eläinsuojelulain 2 luvun 3 §:n nojalla aktiivinenkaan menettely olisi voimassaolevan

⁶¹ HelHO 2013:3 kohta Syyttäjän syyte

⁶² HelHO 2013:3 kohta Kärjäoikeuden ratkaisu

⁶³ HelHO 2013:3 kohta Syyttäjän valitus

⁶⁴ HelHO 2013:3 kohta Hovioikeuden ratkaisu

⁶⁵ HE 6/1997 vp s. 133

eläinsuojelulainsäädännön valossa rangaistavaa muutoin kuin tilanteessa, jossa vastuusubjekti on eläintenpitäjä.⁶⁶ Syynä hovioikeuden ratkaisulle antamalleni vähäiselle painoarvolle on se, että ratkaisussa vaikutetaan lopulta sivuutettavan eläinsuojelulain eläintenpitoa koskevan 2 luvun 3 §:n arviointi rikoslain 17 luvun 14 §:n 1 momentin 1 kohdan kautta. Sen sijaan ratkaisun perusteluissa painoarvoa saa eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistössä suoraan, ilman viittaussäännöstä, mainitun pahoinpitelyn eläimelle aiheuttaman kärsimyksen tarpeettomuus.⁶⁷

Toisaalta tämä on omiaan heijastamaan sitä, kuinka tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto todella heijastuu läpi eläinsuojelulainsäädännön suorienkin kieltojen: arvioidessaan tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilua Helsingin hovioikeus päätyy lopulta tarkastelemaan menettelyä, jonka on jo lakia säädettäessä katsottu aiheuttavan eläimelle tarpeetonta kärsimystä.

Huomionarvoista on, että rauenneessa laki eläinten hyvinvoinnista -lakiehdotuksessa tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilu ei olisi voimassaolevaa eläinsuojelulakia vastaavasti asettunut eläintenpidon kontekstiin, vaan lukuun ”Yleiset periaatteet ja vastuu eläimistä”. Sen 6 §:n mukaan eläimille ei saa aiheuttaa tarpeetonta kipua tai kärsimystä.⁶⁸

Tunnistan lainsäädäntöratkaisulle kaksi perustetta. Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon irrottaminen eläintenpidon kontekstista on omiaan muuttamaan eläinsuojelulainsäädäntöä sen tavoitteita vastaavaksi. Toiseksi katson lainsäädäntöratkaisun heijastavan lakiehdotuksen taustalla vaikuttavaa ajatusta eläimen itseisarvosta sekä eläinten kohtelun arvioinnista *eläinyksilön* näkökulmasta: verrattuna voimassaolevaan eläinsuojelulakiin lakiehdotus olisi siis asettunut etäämmälle ajatuksesta eläimestä irtaimena esineenä.⁶⁹ Näin ollen eläimelle kärsimystä aiheuttaneen henkilön ja eläimen omistajan välisen varallisuus oikeudellisen oikeussuhteen painoarvo vähentyisi. Nähdäkseni tämä korostaisi kaikkien luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden velvollisuuksia

⁶⁶ Huomionarvoista on kuitenkin, että tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilun ohella arvioitavaksi voi tulla myös jokin tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltoa heijastava säännös, joka ei sijoitu eläintenpidon kontekstiin.

⁶⁷ HelHO 2013:3 kohta Hovioikeuden ratkaisu

⁶⁸ HE 154/2018 vp s. 84

⁶⁹ HE 154/2018 vp s. 84

eläimiä kohtaan verrattuna nykytilaan, jossa eläinsuojelullinen sääntelytarve on kohdistunut pitkälti eläintenpitäjän velvollisuuksiin pitämiään eläimiä kohtaan.

Periaatemuotoilun ohella eläintenpito rajaa vastuusubjektia myös arvioitaessa säännöksiä, joissa kuvatun toiminnan puitteissa kärsimyksen aiheuttaminen eläimelle on joko kokonaan kiellettyä tai kiellettyä ollessaan tarpeetonta. En kuitenkaan pidä rajauksen painoarvoa näiden tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kieltojen muotojen osalta niin keskeisenä kuin periaatemuotoilun, sillä esimerkiksi eläinten pitopaikkaa koskevat 2 luvun 4 §:n edellytykset ovat todennäköisesti merkityksellisiä vain eläintenpitäjän kannalta. Kuitenkin esimerkiksi eläinsuojelulain 2 luvun 6 §:n 1 momentin edellytykset olla sitomatta eläintä kärsimystä tuottavalla tavalla voivat olla relevantteja myös muun kuin eläintenpitäjän osalta. Toisaalta osa tällaisista menettelyistä voi olla kiellettyä myös jonkin muun lainkohdan, kuin eläinsuojelulain 2 lukuun lukeutuvan, nojalla.

Tästä huolimatta pidän tarvetta erityisesti tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilun eriyttämiseksi eläintenpidon kontekstista huomattavan suurena. Ottaen huomioon erityisesti eläinsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten merkityksen eläinsuojelurikoksen viittaussäännöksenä sekä viittaussäännöksettä eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistöön sisältyvien menettelyiden vähäisyyden, nykyinen lainsäädäntöratkaisu ei nähdäkseni ole omiaan johtamaan eläinsuojelulain tavoitteiden toteutumiseen. Tämä korostuu ennen kaikkea aiheutettaessa tarpeetonta kärsimystä laiminlyönnillä.⁷⁰

3.3.2 Mitä eläimiä tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto suojaa

Eläinsuojelulain 2 §:n 1 momentin mukaisesti eläinsuojelulakia sovelletaan kaikkiin eläimiin. Hallituksen esityksessä HE 36/1995 vp tämän on tarkennettu tarkoittavan koti- ja tarhaeläimiä sekä muita ihmisen hoidossa tai valvonnassa olevia eläimiä sekä luonnonvaraisia eläimiä.⁷¹ Rauenneen laki eläinten hyvinvoinnista -lakiehdotuksen hallituksen esityksessä HE 154/2018 vp puolestaan todetaan “[l]akia sovelletta[van] kaikkiin eläimiin kuten nykyisinkin”, mutta esimerkeiksi kaikista eläimistä on nostettu tuotantoeläimet, seura- ja harrastuseläimet, eläintarhaeläimet sekä sirkuseläimet.

⁷⁰ Kts. myös alaluku 3.3.1 Eläintenpidon konteksti vastuusubjektin rajaajana.

⁷¹ HE 36/1995 vp s. 20

Voimassaolevan eläinsuojelulain esitöistä poiketen kyseisessä hallituksen esityksessä todetaan lain soveltuvan luonnonvaraisiin eläimiin *soveltuvin osin*.⁷²

Näin ollen jo yksinomaan eläinsuojelulain nojalla tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto suojaa *kaikkia eläimiä*. Tältä osin katson perustelluksi kiinnittää huomiota alaluvussa 2.1.1 kuvaamaani näkemykseen siitä, että SEUT 13 artiklan sanamuodon voidaan periaatteessa tulkita rajaavan hyvinvoinnin vaatimusten täysimääräisen huomioon ottamisen edellytyksen ulkopuolelle eläimet, jotka eivät ole tuntevia olentoja.⁷³ Lähtökohtaisesti tämän tulkinnan seuraukset eivät vaikuta merkittävältä: vain tunteva olento voi tuntea kärsimystä. Mikäli tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto kuitenkin suojaisi nimenomaisesti vain kaikkia *tuntevia* eläimiä antaisi tämä huomattavasti painoarvoa sille, mitkä eläimet jo valmistuneen biologisen ja eläinlääketieteellisen tutkimuksen valossa katsotaan tunteviksi. Pidän tätä varomattomana erityisesti siksi, että tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain (497/2013, jäljempänä eläintutkimuslaki) 13 §:n 2 momentissa rajoitetaan eläimen kivun- ja tuskansietokyvyn tutkimusta.

SEUT 13 artiklassa viitataan eläimiin monikkomuodossa. Monikkomuoto on käytössä myös eläinsuojelulaissa, jossa eläimiin kuitenkin viitataan myös yksikkömuodossa. Huolimatta termin *eläinyksilö* vakiintumattomuudesta eläinsuojelulainsäädäntöön pidän selvänä, että tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kielto suojaa myös yksittäistä eläintä tarpeettomalta kärsimykseltä. Toisaalta tietyissä tilanteissa on kärsimyksen välttämiseksi katsottu perustelluksi tarkastella eläintä jonkin joukon osana: esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2016:125 on tietoisesti pidättäydytty tuotantoeläinten tarkastelemisesta yksinomaan yksilötasolla, sillä eläinten tarkastelemisen “koko karjan tasolla” katsottiin olevan eläinsuojelullisista syistä perusteltua.⁷⁴ Ratkaisu lähestyi eläimiä eläinsuojelulain 44 §:n mukaisten kiireellisten toimenpiteiden näkökulmasta, ja siinä katsottiin lopettamistoimenpiteiden ulottamisen koko karjaan olevan perusteltua siitä huolimatta, että jokaista karjaan kuuluvaa eläintä ei tarkastettu erikseen.⁷⁵

⁷² HE 154/2018 vp s. 79

⁷³ Alaluvussa 2.1.1 kuvaamallani tavalla SEUT 13 artiklaa on kuitenkin perusteltua lähestyä eläinten tuntevuuden tunnustamisen näkökulmasta.

⁷⁴ KHO 2016:125 kohta Hallinto-oikeuden johtopäätökset

⁷⁵ KHO 2016:125 kohta Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu, Perustelut, Pääasia, Oikeudellinen arviointi

Tiivistäen totean tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon suojaavan kaikkia eläimiä riippumatta sekä siitä, ovatko ne ihmisen hoidossa vai luonnonvaraisia että siitä, tarkastellaanko eläintä yksilönä vai osana joukkoa. Tarpeettomaksi katsottava kärsimys voi kuitenkin vaihdella kärsimystä tuntevasta eläimestä riippuen. Tarkastelen teemaa tarkemmin alaluvussa 4.5 Kärsimystä tunteva eläin.

4. KÄRSIMYKSEN TARPEETTOMUUDEN ARVIOINTI

4.1 Aluksi

4.1.1 Tarkoitussidonnaisuus ja suhteellisuus

Tarpeettomuuden arviointia on aiemmassa oikeuskirjallisuudessa lähestytty pääosin tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilun kautta, hahmottaen tarpeettomuuden kriteeristöä hallinnon oikeusperiaatteista lainattujen tarkoitussidonnaisuuden periaatteen sekä suhteellisuusperiaatteen kautta.⁷⁶ Tarkoitussidonnaisuuden periaatteen ytimessä on menettelyn hyväksyttävä tarkoitus, kun taas suhteellisuusperiaatteen keskiössä on menettelyn oikeasuhtaisuus tavoiteltuun päämäärään nähden.⁷⁷ Näiden näkökulmien ohella tarkastelen tarpeettomuuden kriteeriä tässä tutkimuksessa myös tuottamisen objektin eli kärsimystä tuntevan eläimen kautta.

Pohjan tarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaiselle tarkastelulle muodostaa ajatus siitä, että eläimelle aiheutuva kärsimys voidaan voimassaolevan lainsäädännön valossa katsoa joissain tilanteissa tarpeelliseksi sillä perusteella, että kärsimystä tuottava menettely palvelee ihmisen tarkoitusta.⁷⁸ Suhteellisuusperiaatteen mukainen tarkastelu puolestaan lähestyy tarpeettomuuden kriteeriä arvioiden menettelystä eläimelle aiheutuvan kärsimyksen ja menettelyn tarkoituksen suhdetta.

Johdannossa kuvaamalla tavalla lähestyn tarpeettomuuden kriteeriä käänteisesti tarpeellisuuden kriteerin kautta. Pyrin siis hahmottamaan *tarpeellisuuden kriteerin osakriteeristöä*, ja sen kautta käänteisesti tarpeettomuuden kriteeriä. Yleisluontoisemmassa kuvailussa suosin kuitenkin tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kontekstiin luontevammin istuvaa muotoilua *tarpeettomuuden kriteeri*.

⁷⁶ Kurki 2011 s. 302

⁷⁷ Mäenpää 2018 luku II.3.

⁷⁸ Wahlberg 2018 s. 190

Yleiskielessä tarpeellisuudella tarkoitetaan ensisijaisesti välttämättömyyttä ja väistämättömyyttä. Katson määritelmän olevan sovitettavissa suhteellisuusperiaatteen kontekstiin, mutta tarkoitussidonnaisuuden näkökulmasta tarpeellisuuden määritelmä on kompleksisempi: kärsimystä aiheuttavien menettelyjen tarkoitusten arviointi väistämättömyyden ja välttämättömyyden näkökulmasta johtaisi hyvin abolitionistiseen lähestymiseen. Koska käyttämättömyysajattelu ei kuitenkaan vastaa 2020-luvun alussa yhteiskunnassa vallitsevia eettisiä arvoja, pidän perusteltuna lähestyä intressien palvelemisen tarpeellisuutta relatiivisemmin. Tämän seurauksena tarkastelen tässä tutkimuksessa kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoitusta ensisijaisesti sallittavuusarvioinnin kautta. Toisin sanoen kiinnitän huomiota niihin tarkoituksiin, joiden mahdollistaminen on katsottu tarpeelliseksi eläimelle aiheutuvasta kärsimyksestä huolimatta.⁷⁹

4.1.2 Menettely, tarkoitus, intressi ja intressikategoriat

Esimerkkinä jaottelustani menettelyyn, tarkoitukseen ja intressiin käytän eläinsuojelulain 11 §:ä. Sen mukaan eläintä ei saa lihottamistarkoituksessa eikä tuotannon lisäämiseksi pakolla syöttää. Tässä tutkimuksessa en anna painoarvoa intressille menetellä tietyllä tavalla eli tässä tapauksessa intressille pakkosyöttää eläintä. Intressien rinnastaminen menettelyihin ei nähdäkseni olisi omiaan kokonaiskuvan muodostamiseksi tarpeettomuuden kriteeristä. Lihottamistarkoituksen ja tuotannon lisäämisen puolestaan hahmotan kärsimystä aiheuttavan menettelyn *tarkoitukseksi*.

Kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoitusta ei kuitenkaan aina nimenomaisesti ja yksiselitteisesti kielletä kärsimystä aiheuttavan menettelyn kontekstissa.⁸⁰ Tämä korostuu erityisesti arvioitaessa menettelyä tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilun kontekstissa. Tällöin keskeistä on, *miksi* tarkoitus halutaan toteuttaa. Tämä syy on se intressi, jolle tässä tutkimuksessa annan painoarvoa. Toisin sanoen tarkoitan *intressillä* eläimelle kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoituksen tavoittelemisen syytä ja päämäärää.

⁷⁹ Tarpeettomuuden kautta hahmotettuna on siis puolestaan kyse kielletyistä tarkoituksista. Huomionarvoista on kuitenkin, ettei kielletty kaikissa yhteyksissä tarkoita rangaistavaa. Näin ollen en luonnollisesti perusta sallittavuusarviointiakaan sille, että kaikki menettelyt, jotka eivät ole rangaistavia, ovat sallittuja.

⁸⁰ Kts. Kurki 2011 s. 297

Sallittujen tarkoitusten tyhjentävä määrittely olisi tarpeettomuuden kriteerin mahdollisimman tarkan määrittelemisen kannalta mielekästä. Tämä ei kuitenkaan johdannossa kuvaamalla tavalla olisi omiaan korostamaan tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaateasemaa. Tämän ohella tyhjentävä määrittely olisi tarkoitusten moninaisuuden, yksityiskohtaisuuden ja kontekstisidonnaisuuden takia mahdotonta. Kuitenkin vastaukset kysymykseen siitä, miksi tarkoitus halutaan saavuttaa, ovat yleisluontoisuudessaan vähäisempiä. Nämä vastaukset eli intressit hahmotan siis tarkoitusten kategorioiksi. Suosin kuitenkin termiä intressi, sillä se ohjaa selkeämmin intressipunnintaan eläimen hyvinvoinnin intressin kanssa.

Intressien tunnistamisessa olen hyödyntänyt periaatemuotoilua suoremmin lainsäädäntöön heijastuvaa tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon muotoa: menettelyjä, joiden on jo lakia säädettäessä katsottu aiheuttavan eläimelle tarpeetonta kärsimystä. Tämän ohella lähtökohtanani on aiemmassa oikeuskirjallisuudessa esitetty näkemys ihmisen perusoikeuksien ja eläimen hyvinvoinnin välisestä intressipunninnasta.⁸¹

Intressit jaan tässä tutkimuksessa perusoikeuslähtöisiin intresseihin ja taustaintresseihin. Intressipunnintaa eläimen kärsimyksen välttämisen kanssa mahdollisesti edellyttäviksi perusoikeuksiksi olen tunnistanut seuraavat perusoikeudet: oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (PL 7.1 §), uskonnonvapaus (PL 11 §), omaisuuden suoja (PL 15.1 §), tieteen ja ylimmän opetuksen vapaus (PL 16.3 §), oikeus omaan kulttuuriin (PL 17.3 §), elinkeinovapaus (PL 18.1 §) sekä vastuu ympäristöstä (PL 20.1 §).

Näiden perusoikeuksien suhdetta eläimelle aiheutuvan kärsimyksen välttämiseen havainnollistan esimerkkien kautta alaluvussa 4.2. Tarkastelen perusoikeuslähtöisiä intressejä siinä järjestyksessä, missä perusoikeudet ilmenevät perustuslaista, kuitenkin yhdistäen omaisuuden suojan elinkeinovapauden yhteyteen, koska vaikutukset elinkeinoon ovat omiaan kohdistumaan myös elinkeinon harjoittamiseen liittyvään omaisuuteen. Kulloinkin käsittelyssä olevaan perusoikeuslähtöiseen intressiin liittyvät perustuslain säännökset kuvaan kunkin perusoikeuslähtöistä intressiä käsittelevän alaluvun alussa.

⁸¹ Kurki 2011 s. 302

Perusoikeuslähtöisiä intressejä edustavien tarkoitusten ohella olen tunnistanut tarkoituksia, jotka eivät palaa mihinkään perusoikeuslähtöiseen intressiin. Kutsun näitä intressejä taustaintresseiksi, sillä ne heijastuvat eläinsuojelulainsäädännön taustalla. Taustaintresseiksi olen tunnistanut kärsimyksen tuottamisen itsetarkoituksena, taloudellisen hyödyn, eläintenpidon ja eläinten käytön sekä eläimen hyvinvoinnin edistämisen. Taustaintressi voi sekä kumota perusoikeuslähtöistä intressiä näennäisesti edustavan kärsimyksen tarkoituksen sallittavuuden että toisaalta sallia tarkoituksen, joka ei edusta mitään perusoikeuslähtöistä intressiä. Lähestyn taustaintressejä edellä kuvaamassani järjestyksessä, eläimen hyvinvoinnin kannalta negatiivisimmasta positiivisimpaan.

Kärsimys ei kuitenkaan ole tarpeellista yksinomaan kärsimystä aiheuttavan menettelyn kontekstissa nimenomaisesti sallitun tai yksinomaan sallittavia intressejä tai sallittua intressiä edustavan tarkoituksen myötä: myös tarpeellisuuden kriteerin muita osakriteerejä on tarkasteltava. Tarkoituksen sallittavuuteen suhteessa kärsimystä aiheuttavaan menettelyyn voi vaikuttaakin, edustaako se useampaa sallittua intressiä. Tämän takia kiinnitän esimerkeissäni huomiota myös tilanteisiin, joissa intressi yksin ei tee kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoitusta sallittavaksi, mutta yhdistettynä toiseen intressiin lisää kärsimyksen tarkoituksen painoarvoa.

4.1.3 Näkökulma

Laki eläinten hyvinvoinnista -lakiehdotuksen mukaan vallitsevat käsitykset eläinten asemasta, suojelutarpeesta, arvosta ja kohtelusta ovat muuttuneet voimakkaasti voimassaolevan eläinsuojelulain säätämisen jälkeen.⁸² Tämän seurauksena katson myös näkemysten eläimen kärsimyksen kustannuksella suojattavista ihmisen intresseistä todennäköisesti muuttuneen. Tältä osin pyrin kiinnittämään huomiota erityisesti taustaintresseihin, jotka heijastavat kolmen vuosikymmenen takaista yhteiskuntaa tavalla, joka on perusoikeuslähtöisiä intressejä haastavampaa tunnistaa aikansa kuvaksi.

Sivuan myös sellaista lainsäädäntöä, jossa eläimelle mahdollisesti kärsimystä tuottavaa menettelyä ei ole lainkaan arvioitu eläimen kärsimyksen näkökulmasta. Tämä ei suoraan ilmennä mitään tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon neljästä muodosta, mutta on perusteltua sekä tarpeettomuuden kriteerin hahmottamiseksi että *de lege ferenda*

⁸² HE 154/2018 vp s. 6

-näkökulmasta. Koska kaikkien sallittujen menettelyjen osalta niiden eläimelle kärsimystä aiheuttava vaikutus ei ole ilmeinen, perustelen tässä tutkimuksessa osin myös menettelyiden kärsimystä aiheuttavaa vaikutusta.

4.2 Perusoikeuslähtöiset intressit

4.2.1 Elämän tai terveyden suojeleminen

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan:

Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Kärsimyksen aiheuttaminen eläimelle voi olla tarkoituksenmukaista ihmisen elämän tai terveyden suojaamiseksi. Katson eläimen hyvinvoinnin ja ihmisen elämän tai terveyden välisen intressipunninnan eskaloituvan pääsääntöisesti ja toisaalta muita intressejä todennäköisemmin kontekstissa, jossa eläin hyökkää oikeudellisesti suojattua etua kohti tai muutoin vaarantaa oikeudellisesti suojatun edun. Tästä syystä tarkastelen tässä tutkimuksessa oikeudellisesti suojatun edun tilannesidonnaista vaarantumista elämän ja terveyden suojaamisen intressin yhteydessä. Tilannesidonnainen vaarantuminen voi kuitenkin liittyä myös muiden intressien kontekstiin. Tämän takia määritän ensin lyhyesti tässä yhteydessä potentiaalisesti suojeltavien oikeushyvien joukon.

Rikosoikeudellisesta näkökulmasta oikeudellisesti suojatun edun suojeleminen hyökkäykseltä tulee lähtökohtaisesti arvioitavaksi pakkotilan ja hätävarjelun vastuuvapausperusteiden kautta. Hallituksen esityksen HE 44/2002 vp mukaan pakkotilateoilla voidaan suojata “– – kaikkia oikeudellisesti suojattuja yksityisiä intressejä.”⁸³ Niihin kuuluu hengen, terveyden ja vapauden ohella myös esimerkiksi omaisuus. Yksityisten intressien ohella pakkotilateoilla voidaan suojata myös yhteisöllisiä oikeushyviä, kuten ympäristöä ja kulttuuria.⁸⁴ Hätävarjelun osalta hallituksen esityksessä on puolestaan nostettu keskiöön yksilön perusoikeudet.⁸⁵ Vastaavasti kuin pakkotilateon, on oikeuskirjallisuudessa esitetty myös hätävarjelun voivan kohdistua yhteisöllisiinkin

⁸³ HE 44/2002 vp s. 119

⁸⁴ Hyttinen et al. 2019 s. 416

⁸⁵ HE 44/2002 vp s. 115

oikeushyviin.⁸⁶ Näin ollen pakkotilateoin ja hätävarjelulla suojeltavat oikeushyvät ovat käytännössä yhtäläiset.

Pakkotilassa on rikoslain 4 luvun 5 §:n mukaisesti kyse oikeudellisesti suojatun edun pelastamisesta sitä uhkaavalta välittömältä ja pakottavalta vaaralta. Rikoslain 4 luvun 4 §:n sääntelemässä hätävarjelussa on puolestaan kyse puolustautumisesta aloitetulta tai välittömästi uhkaavalta oikeudettomalta hyökkäykseltä. Toisin kuin hätävarjelussa, pakkotilassa voi olla kyse myös muun kuin ihmisen aiheuttamasta vaarasta.⁸⁷

Hallituksen esityksessä eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 44/2002 vp) todetaan pakkotilan voivan aiheutua esimerkiksi eläimen hyökkäyksestä.⁸⁸ Lisäksi hallituksen esityksessä kuvataan esimerkkinä pakkotilatekoihin liittyvästä intressivertailusta tilanne, jossa henkilö suojaa omistamaansa koiraa toisen koiran hyökkäykseltä surmaamalla hyökkäävän koiran.⁸⁹ Pääsääntö onkin, että eläimen hyökkäys tulee ensisijaisesti arvioitavaksi pakkotilana.⁹⁰ Eläimen hyökkäykseltä puolustautuminen tulee kuitenkin arvioitavaksi hätävarjeluna tilanteessa, jossa toinen ihminen kontrolloi eläintä ja eläin toimii hyökkäyksen välineenä.⁹¹ Tällaisessa tilanteessa eläimen surmaaminen hyökkäyksen torjumiseksi lasketaan hätävarjeluksi.⁹²

Rikoslain 4 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan oikeudellisesti suojattua etua uhkaavan välittömän ja pakottavan vaaran torjumiseksi tarpeellinen teko on pakkotilatekona sallittu, jos teko on kokonaisuutena arvioiden puolustettava, kun otetaan huomioon pelastettavan edun ja teolla aiheutetun vahingon ja haitan laatu ja suuruus, vaaran alkuperä sekä muut olosuhteet. Vastaavasti rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan aloitetun tai välittömästi uhkaavan oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi tarpeellinen puolustusteko on hätävarjeluna sallittu, jollei teko ilmeisesti ylitä sitä, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet. Näin ollen keskiöön nousevat

⁸⁶ Hyttinen et al. 2019 s. 393

⁸⁷ Hyttinen et al. 2019 s. 416

⁸⁸ HE 44/2002 vp s. 119

⁸⁹ HE 44/2002 vp s. 120

⁹⁰ Hyttinen et al. 2019 s. 416

⁹¹ Hyttinen et al. 2019 s. 393 ja s. 416

⁹² Huomionarvoista on, että hätävarjelussa puolustusteon kohteena on aina hyökkääjä (Hyttinen et al. 2019 s. 416). Näin ollen myös eläimelle kärsimystä aiheuttavan puolustusteon katsotaan kohdistuvan lopulta hyökkääjään. Selvää onkin, että eläimeen suhtaudutaan hätävarjelun kontekstissa hyvin välineellisesti.

sekä eläimeen kohdistettavan menettelyn tarpeellisuus eläimen hyökkäyksen torjumiseen nähden sekä teon puolustettavuuden kokonaisarviointi.⁹³

Tiivistäen: elämän tai terveyden suojeleminen on intressi, jonka takia kärsimyksen tuottaminen eläimelle on sallittua ainakin pakkotilassa tai hätävarjelutilanteessa. Pidän huomionarvoisena, että pakkotilassa eläimelle aiheutettava kärsimys voi olla tarpeellista myös käyttämättömyysajattelun eli abolitionismin puitteissa. Tämä johtuu siitä, että pakkotilateko voi kohdistua hyökkäävään villieläimeen, eikä se näin ollen edellytä eläintenpitoa tai eläinten käyttöä. Toisin kuin pakkotila, hätävarjelu ei sovellu käyttämättömyysajattelun viitekehykseen: edellä kuvaamallani tavalla hätävarjelusäännöksen soveltuminen edellyttää eläimen toimimista hyökkääjän välineenä ja hyökkääjän kontrollin alaisena.

Pakkotila- ja hätävarjelutilanteiden ohella katson tilannesidonnaista oikeushyvien suojelua ilmentävän myös poliisilain (872/2011) 2 luvun 16 §:n, jonka mukaan poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni ja viimesijaisena keinona lopettaa eläin, joka aiheuttaa vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle taikka vakavasti vaarantaa liikennettä. Eläin saadaan lopettaa myös, jos sen hengissä pitäminen olisi ilmeistä julmuutta sitä kohtaan.

Korostuneen tilannesidonnaisten skenaarioiden ohella elämän ja terveyden suojelemisen intressi voi asettua vastakkaiseksi eläimen hyvinvoinnin intressille myös esimerkiksi terveydensuojelulain (763/1994) kontekstissa. Sen 31 §:n mukaan:

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi velvoittaa kiinteistön tai yleisen alueen omistajan tai haltijan ryhtymään tarvittaessa toimenpiteisiin terveyshaittaa aiheuttavien mikrobien ja vahinkoeläinten hävittämiseksi kiinteistöltä tai yleiseltä alueelta.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi määrätä kunnassa tarpeellisista toimenpiteistä vahinkoeläinten hävittämiseksi, mikäli niiden voidaan katsoa levittävän tauteja tai muutoin aiheuttavan terveyshaittaa.

⁹³ Tämän takia tarkastelen pakkotilaa ja hätävarjelua myös alaluvussa 4.4 arvioidessani kärsimystä tuottavan menettelyn ja sen tarkoituksen suhteen tematiikkaa.

Terveysuojelulain hallituksen esityksen HE 42/1994 vp mukaan “[v]ahinkoeläimiksi katsottaisiin muun muassa villikissat, rotat, hiiret sekä vahinkolinnut, kuten varpuset, eräät lokit, varislinnut sekä kesykyyhkyt.”⁹⁴ Vahinkoeläinstatus on hallituksen esityksessä perusteltu näiden eläinten liiallisen lisääntymisen aiheuttamilla terveyshaitoilla, kuten taudinaiheuttajien tarttumisella ihmisiin, sekä sisätiloihin pesiytymisen aiheuttamalla epähygieenisyydellä.⁹⁵ Näin ollen vahinkoeläimille niiden hävittämisestä aiheutuva kärsimys on ihmisen terveyden intressin suojelemiseksi tarkoituksenmukaista.⁹⁶

Katson osoittaneeni, että kärsimyksen aiheuttaminen eläimelle on sallittua elämän tai terveyden suojelemisen intressiä edustavien tarkoitusten toteuttamiseksi. Tarkoituksen sallittavuus on kuitenkin vain yksi tarpeellisuuden kriteerin osakriteeri, joten ollakseen tarpeellista, tarpeellisuuden kriteerin muidenkin osakriteerien on täytyttävä.

4.2.2 Uskonnon harjoittaminen

Perustuslain 11 §:n mukaan:

Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus.

Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.

Suomen perustuslakia voidaankin pitää esimerkkinä uskonnollisiin rituaaleihin liittyvästä jäsenvaltion laista, johon SEUT 13 artikla viittaa edellyttäen “– – erityisesti uskonnollisiin rituaaleihin, kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön liittyvi[en] jäsenvaltioiden lak[ien] ja hallinnollis[ten] määräy[sten] sekä tapoj[en]” kunnioittamista eläinten hyvinvoinnin vaatimuksia huomioon otettaessa.⁹⁷ Katson uskonnon harjoittamisen intressin painoarvon eläimen kärsimyksen nähden kuitenkin ilmenevän SEUT 13 artiklaa konkreettisemmin lopetusasetuksesta (Neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009 eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä).

⁹⁴ HE 42/1994 vp s. 27

⁹⁵ HE 42/1994 vp s. 27–28

⁹⁶ Vahinkoeläimiä tarkastelen myös alaluvussa 4.5.2 Eläinten yhdenvertaisuus.

⁹⁷ SEUT 13 artikla

Lopetusasetuksen 4 artiklan 1 kohdan ydinvaatimukset ovat eläinten lopettaminen vasta tainnuttamisen jälkeen sekä tajuttomuuden ja tuntemiskyvyn menetyksen säilyminen eläimen kuolemaan saakka.⁹⁸ Asetuksen johdanto-osassa on katsottu, että vaikka lopetus voi aiheuttaa jopa teknisesti parhaissa mahdollisissa olosuhteissa eläimelle kärsimystä, voidaan kärsimystä kuitenkin vähentää asianmukaisella tainnutuksella.⁹⁹ Lopetusasetuksen 4 artiklan 4 kohdan mukaan 1 kohdan vaatimuksia ei kuitenkaan sovelleta teurastettaessa eläimiä uskonnollisten rituaalien määrittämiä erityismenetelmiä käyttäen, edellyttäen, että teurastus tapahtuu teurastamossa.¹⁰⁰ Näin ollen tainnuttamattomuudesta eläimelle aiheutuva kärsimys on lopetusasetuksessa katsottu lähtökohtaisesti tarpeelliseksi uskonnon harjoittamisen intressin edistämiseksi.

Koska kyseessä on asetus, soveltuu lopetusasetus lähtökohtaisesti suoraan ja sellaisenaan Euroopan unionin jäsenvaltioissa. Jäsenvaltiot kuitenkin voivat antaa kansallisia säännöksiä taatakseen laajemman eläinten suojelun esimerkiksi juuri tilanteissa, joissa on kyse eläinten teurastamisesta uskonnollisista syistä ilman tainnutusta.¹⁰¹ Näin ollen on mahdollista esimerkiksi jättää lopetusasetuksen 4 artiklan 4 kohdan mukainen poikkeus täysin soveltamatta kansallisessa lainsäädännössä.¹⁰²

Eläinsuojelulain 33 b §:n 1 momentin mukaan poiketen siitä, mitä lopetusasetuksen 4 artiklan 4 kohdassa säädetään, vain sellainen uskonnollisista syistä noudatettava erityinen teurastustapa, jossa verenlasku aloitetaan samanaikaisesti eläimen tainnuttamisen kanssa, on sallittua. Siipikarjaan kuuluva eläin sileälataisia lintuja lukuun ottamatta saadaan kuitenkin teurastaa katkaisemalla kaula nopeasti terävällä aseella. Tässä pykälässä tarkoitettu teurastus on sallittua vain teurastamossa tarkastuseläinlääkärin läsnäollessa.

Näin ollen poikkeusta ei jätetty Suomessa täysimääräisesti soveltamatta eläinsuojelujärjestöjen näkemyksistä huolimatta.¹⁰³ Vastinparina eläinsuojelujärjestöjen esitykselle on hallituksen esityksessä HE 35/2013 vp, jolla muutettiin kansallista

⁹⁸ Lopetusasetus 4 artikla

⁹⁹ Lopetusasetus resitaalit 2 ja 24

¹⁰⁰ Lopetusasetus 4 artikla

¹⁰¹ HE 35/2013 vp s. 5

¹⁰² HE 35/2013 vp s. 6

¹⁰³ HE 35/2013 vp s. 10. MmVM 5/2013 vp (s. 1) mukaan valiokunnassa on ollut kuultavana muun muassa Suomen Eläinsuojeluyhdistysten liiton edustaja. Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut Eläinsuojeluliitto Animalia ry.

lainsäädäntöä lopetusasetuksen edellytyksiä vastaavaksi, esitetty Suomen Juutalaisten Seurakuntien Keskusneuvosto ry:n ja Suomen Islamilaisen Neuvosto ry:n näkemykset. Niiden mukaan “– – vaatimus tainnutuksen ja verenlaskun samanaikaisuudesta on epätarkoituksenmukainen ja perusteeton”, ja “– – lopetusasetuksen sallimat tainnutusmenetelmät voivat sinänsä johtaa eläimen kuolemaan. Tällöin eläin on kelpaamaton muslimien ravinnoksi”.¹⁰⁴

Voimassaolevan Suomen lainsäädännön nojalla uskonnon harjoittamisen intressi siis tekee eläimelle tainnuttamattomuudesta aiheutuvasta kärsimyksestä tässä kontekstissa tarkoituksenmukaista. Mikäli laki eläinten hyvinvoinnista -lakiehdotus ei olisi rauennut, olisi oikeustilaan tältä osin tullut muutos, ja eläin olisi tullut aina tainnuttaa ennen verenlaskua.¹⁰⁵ Hallituksen esityksessä HE 154/2018 vp muutosta on arvioitu uskonnonvapauden näkökulmasta todeten, että muutos rajoittaisi perusoikeutta, mutta perusoikeuden rajoittamisen edellytykset täyttäen: eläinten hyvinvointi on katsottu hyväksyttäväksi ja painavaksi yhteiskunnalliseksi arvoksi, ja näin ollen perusoikeuden rajoittamiselle on hyväksyttävä syy ja painava yhteiskunnallinen tarve. Tämän ohella säännöksen on katsottu täyttävän perusoikeuden rajoittamiselle asetetun täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksen.¹⁰⁶

Eläinten hyvinvointia on siis hallituksen eroamisen takia hyväksymättä jääneessä hallituksen esityksessä pidetty tärkeämpänä kuin mahdollisuutta harjoittaa uskontoa teloittamalla eläin tainnuttamatta. Katson tämän indikoivan, että eläimelle tainnuttamattomuuden seurauksena aiheutuva kärsimys on yhteiskunnassa vallitsevien eettisten arvojen vastaista. Kuitenkin voimassaolevan lainsäädännön nojalla kyseinen menettely on edelleen sallittua, sillä perusoikeuden rajoittaminen on mahdollista vain lain säännöksellä.¹⁰⁷ Vaikka menettely on kolmen vuosikymmenen takaisen arvioinnin perusteella sallittua, on tuore pyrkimys menettelyn kieltämiseksi nähdäkseni otettava huomioon tarkoituksen painoarvoa laskevana, kun eläimelle aiheutuvaa kärsimystä ja sen tarkoitusta suhteutetaan. Korostan kuitenkin, että tarve lainsäädännön muuttamiselle

¹⁰⁴ HE 35/2013 vp s. 10

¹⁰⁵ HE 154/2018 vp s. 39

¹⁰⁶ HE 154/2018 vp s. 212–213

¹⁰⁷ Tässä kontekstissa kts. HE 154/2018 vp s. 212

yhteiskunnan eettisiä arvoja vastaavaksi on eläimen tainnuttamatta lopettamisen osalta suuri.

Katson havainnollistaneeni uskonnon harjoittamisen intressiä edustavien tarkoitusten olevan sellaisia, joiden saavuttamiseksi kärsimyksen tuottaminen eläimelle on sallittua. Kuten myös elämän ja terveyden suojelun kontekstissa, korostan, että tarkoituksen sallittavuus on vain yksi osakriteeri tarpeellisuuden kriteerissä. Pidän tätä uskonnon harjoittamisen kontekstissa erityisen merkityksellisenä yhteiskunnassa vallitsevien eettisten arvojen muutoksen myötä.

4.2.3 Tiedon ja tietoisuuden lisääminen

Perustuslain 16 §:n 3 momentin mukaan:

Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu.

Tieteellisestä ja opetustarkoituksellisesta eläimen käytöstä on oma lakinsa, laki tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta, josta aiemmin toteamallani tavalla käytän lyhennettä eläintutkimuslaki. Eläintutkimuslain 1 §:n 1 momentin mukaan lain tarkoituksena on varmistaa, että eläimiä pidetään ja käytetään tieteellisiin tai opetustarkoituksiin vain tarpeellisista ja tärkeistä syistä. Nämä syyt on lueteltu 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisen hankkeen tarkoitusta koskevassa 12 §:ssä.

Maininnan arvoiseksi katson, että lain 5 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista toimenpidettä ei 13 §:n 2 momentin mukaan saa tehdä eläimen kivun- tai tuskansietokyvyn tutkimiseksi. Hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta sekä eläinsuojelulain muuttamisesta (HE 150/2012 vp) mukaan tällä käytännössä viitataan sen tutkimiseen, kuinka paljon kipua ja tuskaa eläin kestää ennen kuin menehtyy siihen.¹⁰⁸ Näin ollen eläimelle aiheutuva voimakas kärsimys ei ole sallittua eläimen tuntevuutta koskevan tutkimustiedon lisäämiseksi.

Eläinten käyttö tieteellisiin ja opetustarkoituksiin on sekä Suomessa että kansainvälisesti lainsäätäjän ja oikeuskirjallisuuden huomion kohteena. Katson tämän selkeyttävän oikeustilaa tiedon ja tietoisuuden lisäämisen intressin osalta. Tieteellisten ja opetustarkoitusten kontekstissa on myös strukturoitu eläimelle aiheutuvan kärsimyksen

¹⁰⁸ HE 150/2012 vp s. 31

arviointia tavalla, joka on osin sovellettavissa myös muiden intressien yhteyteen.¹⁰⁹ Tieteellisten ja opetustarkoitusten kontekstissa on usein tunnistettavissa myös jokin toinen intressi: eläintutkimuslain 12 §:n mukaisesti tutkimus voidaan toteuttaa esimerkiksi ihmisen terveyden ylläpitämiseen, eläinten hyvinvoinnin parantamiseen tai lajien säilyttämiseen tähdäten.

Tiedon ja tietoisuuden lisäämisen intressi voi myös saada epäitsenäistä painoarvoa esimerkiksi elinkeinovapauden ja omaisuuden suojan tai luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja luonnonsuojelun yhteydessä.¹¹⁰ Korostan kuitenkin, että näissä konteksteissa tiedon ja tietoisuuden intressi ei enää välttämättä heijasta perustuslain 16 §:n 3 momentin mukaista tieteen ja ylimmän opetuksen vapautta. Tämän takia en anna näille tilanteille keskeistä painoarvoa tässä tutkimuksessa.

Katson osoittaneeni tiedon ja tietoisuuden lisäämisen intressiä edustavien tarkoitusten olevan sellaisia, joiden toteuttamiseksi kärsimyksen tuottamisen eläimelle on sallittua, mikäli muut tarpeellisuuden kriteerin osakriteerit täyttyvät. Tiedon ja tietoisuuden lisäämisen intressin yhteydestä on usein tunnistettavissa myös jokin toinen intressi, jota heijastaa esimerkiksi eläintutkimuslain 12 §:n mukainen tutkimushankkeen tarkoitus. Tämän ohella tiedon ja tietoisuuden lisääminen voi olla päämäärä, joka ei tee eläimelle aiheutuvaa kärsimystä sallituksi, mutta joka on tunnistettavissa jonkin toisen intressin perusteella sallitusta menettelystä.

4.2.4 Kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön säilyttäminen ja harjoittaminen

Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan:

¹⁰⁹ Kuten alaluvuissa 4.4 Kärsimystä tuottavan menettelyn ja sen tarkoituksen suhde sekä 4.5 Kärsimystä tunteva eläin.

¹¹⁰ Esimerkiksi eläinsuojelulain 20 §:n 3 momentin mukaan eläintarhan tulee luonnonvaraisen eläimistön suojelemiseksi ja biologisen monimuotoisuuden säilymiseksi antaa yleisölle tietoa näytteillä pidettävistä lajeista ja niiden luonnollisista elinolosuhteista. Huomionarvoista on, että toisin kuin esimerkiksi eläintarhojen merkitys luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta, ei tiedon ja tietoisuuden lisääminen epäitsenäisenä intressinä puolla samalla tavalla elinkeinon säilyttämistä laillisena. Tiedon ja tietoisuuden lisäämisen kautta voidaan hahmottaa myös lemmikkienpitoa, jota on pidetty tarpeellisenä ihmisen empatian kehittymisen kannalta (Wahlberg 2018 s. 196–197). Tässä yhteydessä tiedon ja tietoisuuden lisäämisen intressi toimii oheisintressinä omaisuuden suojan intressille, jonka nojalla lemmikkienpito on sallittu. Luonnollisesti painoarvoa saa myös eläintenpidon ja eläinten käytön taustaintressi.

Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.¹¹¹

Kuten uskonnon harjoittamisen intressiä alaluvussa 4.2.2 tarkastellessani sivusin, edellyttää SEUT 13 artikla eläinten hyvinvoinnin vaatimuksia huomioon otettaessa myös kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön liittyvien jäsenvaltioiden lakien, hallinnollisten määräysten sekä tapojen kunnioittamista.¹¹² Kuten uskonnollisten rituaalienkin osalta, on Suomen perustuslaki myös kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön liittyvä jäsenvaltion lakina.

Laajennan kuitenkin tarkastelua myös muihin Euroopan valtioihin, jotta eläimen hyvinvoinnin ja kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön säilyttämisen ja harjoittamisen välinen intressipunninta korostuu selkeämmin. Näin ollen tarkastelen kahta laajasti kyseenalaistettua eläinten käytön muotoa: Ranskaa ja *foie gras*'ta sekä Espanjaa ja *corrida de torosia*.

Foie gras on perinteisesti hanhia tai ankoja syöttöputken avulla pakkosyöttämällä (jäljempänä *gavage*-menetelmä) tuotettua rasvaista ankan- tai hanhenmaksaa.¹¹³ Sen perinnearvo on kirjattu Ranskassa lakiin: maatalouden suuntaviivoista annetun lain (*LOI n° 2006-11 du 5 janvier 2006 d'orientation agricole*) 74 artiklan mukaan *foie gras* on suojattua Ranskan kulttuuri- ja gastronomiaperintöä.¹¹⁴ Näin ollen kulttuurin ja alueellisen perinnön arvo on Ranskassa *foie gras*'n tapauksessa katsottu sellaisiksi suojattaviksi intresseiksi, joiden nojalla kärsimyksen tuottaminen eläimelle on sallittua. Ranskan ohella *foie gras* perinteenä on herättänyt keskustelua myös esimerkiksi Yhdysvalloissa, jossa kieltoa tuottaa *foie gras*'ta eläintä pakkosyöttämällä on vastustettu vetoamalla vuosituhansia kestäneeseen perinteeseen.¹¹⁵

¹¹¹ Perustuslain 17 §:n 3 momentti jatkuu seuraavasti: Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla. Viittomakieltä käyttävien sekä vammaisuuden vuoksi tulkitsemis- ja käännösapua tarvitsevien oikeudet turvataan lailla. En kuitenkaan katso näiden kielellisten oikeuksien voivan keskeisesti asettua vastakkain eläimen hyvinvoinnin intressin kanssa.

¹¹² SEUT 13 artikla

¹¹³ *Foie gras*'n suora käännös rankasta suomeen on 'rasvainen maksa'.

¹¹⁴ Loi d'orientation agricole Article 74

¹¹⁵ Hull 2013 s. 1: "At oral arguments in the 9th Circuit in May, plaintiffs' attorney Michael Tenenbaum, of Santa Monica, argued that the state had no legitimate interest in banning foie gras, which has been around for "thousands of years.""

Kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön sekä vakiintuneen menetelmän välinen rajanveto voi kuitenkin olla haasteellista. Esimerkiksi Illinois'ssa *gavage*-menetelmä voitaisiin tulkita sellaiseksi normaaliksi ja hyväksi tuotantotavaksi, johon eläinsuojelulainsäädännöllä ei ole vaikutusta.¹¹⁶ Tällöin on nähdäkseni perusteltua kysyä, asettuuko eläimen hyvinvoinnille vastakkaiseksi intressiksi todella tuotantomenetelmän perinteikkyyys vai onko todellisuudessa kyse *gavage*-menetelmän tehokkuudesta ja kustannustehokkuudesta vaihtoehtoihin intresseihin nähden.¹¹⁷

Tarkastelen seuraavaksi Espanjan kulttuuriin syvälle juurtunutta härkätäisteluperinnettä, *corrida de torosia*.¹¹⁸ Espanjan perustuslain mukaan valtiollisen ja kansallisen perinnön suojelemisesta ja säilyttämisestä säädetään lailla.¹¹⁹ Härkätäistelun on esitetty olevan sellaista alueellista perintöä, jonka kunnioittamisen SEUT 13 artikla mahdollistaa.¹²⁰ Härkätäistelusta eläimelle aiheutuva kärsimys on Espanjassa sallittu, mutta joillain Espanjan itsehallintoalueilla härkätäistelu on pyritty kieltämään eläinten suojelemiseksi. Espanjan perustuslakituomioistuin on kuitenkin vuonna 2016 antamassaan ratkaisussa (ECLI:ES:TC:2016:177) katsonut, että itsehallintoalueiden ei tule sivuuttaa perustuslakiin kirjattua valtion toimivaltaa kulttuuriperintöä koskevissa asioissa, ja mitätöinyt härkätäistelun kieltäneen Katalonian lain.¹²¹ Tämän näkemyksen Espanjan perustuslakituomioistuin on vahvistanut vuonna 2018 antamassaan ratkaisussa (ECLI:ES:TC:2018:134), jossa härkätäistelua koskeneet Baleaarien itsehallintoalueen lain säännökset katsottiin perustuslainvastaisiksi.¹²² Kyseisten ratkaisujen voidaan katsoa vahvistaneen *corrida de torosin* aseman osana Espanjan kulttuuriperintöä.¹²³

Huomionarvoista on, että espanjalaisten tuomioistuinten ratkaisut tarkastelevat härkätäistelua vain suhteessa Espanjan valtiosäätöön, eikä niillä ole valtaa tulkita sitä sallituksi suhteessa SEUT 13 artiklaan. Selvänä pidän kuitenkin, että Suomen perustuslain

¹¹⁶ Cook 2007 s. 267

¹¹⁷ Kts. *foie gras*'n osalta alaluku 4.3.2 Taloudellinen hyöty

¹¹⁸ Kaplan 2012 s. 56

¹¹⁹ Constitución Española Artículo 132.3

¹²⁰ Igra 2014 kohta National customs.Viitattu 28.8.2019.

¹²¹ ECLI:ES:TC:2016:177 kohta Fallo (Ratkaisu)

¹²² ECLI:ES:TC:2018:134 kohta Fallo (Ratkaisu)

¹²³ Kts. Badcock 2016 ingressi. Viitattu 28.8.2019. Kts. myös ratkaisuista esimerkiksi seuraavat härkätäisteluun kulttuuriperintönä liittyvät kohdat: ECLI:ES:TC:2016:177 kohta Fundamentos jurídicos alakohta 7 sekä ECLI:ES:TC:2018:134 kohta Fundamentos jurídicos alakohta 6(i).

kaltaisesti myös Espanjan valtiosääntö on sellainen kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön liittyvä jäsenvaltion laki, johon SEUT 13 artiklassa viitataan.

Siinä missä joidenkin eläimeen kohdistuvien menettelyjen osalta voi olla kyseenalaista, tuottaako menettely eläimelle kärsimystä, on härkätaistelun eläimelle tuottama kärsimys käytännössä yleisesti tunnettu seikka. Härkätaistelun eläimelle tuottamaa kärsimystä on erityisen vaikeaa kyseenalaistaa eläimen tuntevuuden tunnustavan SEUT 13 artiklan kontekstissa. *Foie gras*'ta vastaavasti katson myös *corrida de torosin* kontekstissa kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön säilyttämisen ja harjoittamisen perusoikeuslähtöisen intressin limittyvän läheisesti taloudellisen hyödyn taustaintressiin: lippujen myyminen härkätaistelunäytöksiin on liiketoimintaa. Erillinen asia on, että taloudellisen hyödyn ja härkien hyvinvoinnin intressit voivat asettua vastakkain myös härkätaistelua edeltävässä *eläintenpidossa*.¹²⁴

Perinteisen *corrida de torosin* sijaan härkätaistelu voitaisiin toteuttaa myös vähemmän kärsimystä eläimelle aiheuttaen. Tällainen toteuttamistapa on esimerkiksi tarranauhallisiin keppeihin sekä härän selässä olevaan vastinpuoliseen tarranauhaan perustuva härkätaistelu, jossa härkätaistelija pyrkii kiinnittämään kepit härän selässä olevaan tarranauhaan.¹²⁵ Tämä eläimelle vähemmän kärsimystä tuottava vaihtoehtoinen härkätaistelutapa kuitenkin poikkeaa niin olennaisesti perinteisestä *corrida de torosista*, että sen harjoittamista ei todennäköisesti katsottaisi kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön mukaiseksi.

Mitään eläimelle kärsimystä tuottavaa menettelyä ei nähdäkseni liitetä yhtä voimakkaasti Suomeen, suomalaiseen kulttuuriperinteeseen sekä alueelliseen perintöön, kuin *foie gras* Ranskaan tai *corrida de toros* Espanjaan. Toisaalta Opetusministeriön Museoviraston ja aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän esitysten pohjalta koostama Suomen elävän perinnön kansallinen luettelo sisältää joitain eläimelle mahdollisesti kärsimystä aiheuttavia perinteitä.¹²⁶ Kyseiset perinteet voisivat mahdollisesti SEUT 13 artiklan näkökulmasta tulla eläimen hyvinvoinnin kustannuksella kunnioitetuksi tilanteessa, jossa perinteisiin sisältyvät menettelyt olisivat muuten Suomen lainsäädännön nojalla kiellettyjä.

¹²⁴ Vaikka eläimen hyvinvointi otettaisiin tässä eläintenpidossa mahdollisimman laajasti huomioon, ei tällä nähdäkseni voida perustella itse härkätaistelun eettisyyttä.

¹²⁵ Isaacson 2007 s. 1. Viitattu 28.8.2019

¹²⁶ Elävän perinnön kansallinen luettelo. Viitattu 30.8.2019.

Suomen elävän perinnön kansalliseen luetteloon lukeutuvat esimerkiksi Puruveden talvinuottaus sekä Torniojoen elävä koskikalastuskulttuuri, johon kuuluu keskeisesti lippoaminen eli kalan pyynti pitkävartisella haavimaisella pyyntivälineellä.¹²⁷ Nämä perinteiset kalastustavat voisivat nähdäkseni tulla kulttuuriperinteenä ja alueellisena perintönä suojelluksi tilanteessa, jossa niissä käytettävät menetelmät olisivat muuten eläinsuojelulainsäädännön perusteella kiellettyjä.

Pidän voimassaolevan lainsäädännön näkökulmasta perinteisissä kalastustavoissa kyseenalaisimpana kaloille pyynnin ja lopettamisen välissä aiheutuvaa kärsimystä, sillä eläinsuojelulain 32 §:n mukaisten eläinten lopetusta koskevien yleisten vaatimusten mukaan eläin on lopetettava mahdollisimman nopeasti. Myös lopetusasetuksen ainoan kaloihin soveltuvan vaatimuksen, 3 artiklan 1 kohdan, mukaan eläimiä tulee varjella vältettävissä olevalta kivulta, tuskalta ja kärsimykseltä lopetuksen ja siihen liittyvien toimien aikana.¹²⁸ Toisaalta kaloille pyynnin ja menehtymisen välillä aiheutuva kärsimys ei ole vain perinteisten kalastustapojen erityispiirre, vaan ominainen myös monille muille kalastusmenetelmille. Näin ollen tilanne, jossa eläimen hyvinvoinnin vaatimusten täysimääräisestä huomioon ottamisesta poikettaisiin nimenomaisesti kulttuuriperinteen ja alueellisen perinteen kunnioittamiseksi, ei tässä kontekstissa ole nähdäkseni todennäköinen.

Muita Elävän perinnön kansallisella luettelolla olevia eläimiin liitännäisiä perinteitä ovat esimerkiksi kalakukko, suomenhevosiin liittyvä tietotaito, suomenpystykorva ja eräperinteen vaaliminen.¹²⁹ Kuten perinteisten kalastusmenetelmienkin osalta, en tulkitse näidenkään perinteiden olevan nykyisen eläinsuojelulainsäädännön tai sen hengen vastaisia. Näin ollen perinteiden säilyttäminen ja harjoittaminen ei voimassaolevan lainsäädännön valossa edellytä erillistä punnintaa nimenomaan eläinten hyvinvoinnin sekä kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön intressien välillä.

Yhteenvetäen totean, ettei mikään yksittäinen kulttuuriperinteen tai alueellisen perinnön ilmiö ole heijastunut Suomen eläinsuojelulainsäädäntöön tavalla, jossa perinne erottuisi selkeänä poikkeamana lainsäädännön hengestä. Toisin sanoen: se osa kulttuuriperinteestä

¹²⁷ Elävän perinnön kansallinen luettelo / valitut. Viitattu 30.8.2019. Elävän perinnön kansallinen luettelo: Torniojoen perinteinen koskikalastuskulttuuri. Viitattu 30.8.2019.

¹²⁸ Lopetusasetus 1 artikla 1 kohta sekä 3 artikla 1 kohta

¹²⁹ Elävän perinnön kansallinen luettelo / valitut. Viitattu 30.8.2019.

ja alueellisesta perinnöstä, mikä haittaa eläinten hyvinvoinnin vaatimusten täysimääräistä huomioon ottamista, on tällä hetkellä niin erottamaton osa eläinsuojelulainsäädäntöön heijastuvia yhteiskunnallisia arvoja, että se heijastaa enemmän eläintenpidon ja eläinten käytön taustaintressiä kuin kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön säilyttämisen ja harjoittamisen perusoikeuslähtöistä intressiä.

Katson havainnollistaneeni kärsimyksen tuottamisen eläimelle olevan sallittua kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön säilyttämisen ja harjoittamisen intressissä, kunhan tarpeellisuuden kriteerin muut osakriteerit täyttyvät. Korostan kuitenkin, että menettelyn tarkoituksen arviointi on tältä osin kaksipuolisempaa kuin monen muun intressin kontekstissa: on varmistuttava siitä, että menettely todella lukeutuu kulttuuriperinteeseen ja alueelliseen perintöön. Toisaalta erityisesti valtakulttuurin puitteissa kulttuuri voi ilmetä niin synnynnäisesti yhteiskunnassa vallitsevista arvoista, että menettelyä on perustellumpaa lähestyä ensisijaisesti esimerkiksi elinkeinovapauden intressin näkökulmasta. Kuitenkin tarkasteltaessa elinkeinon säilyttämistä laillisena, on kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön intressin arvioimisella painoarvonsa.

4.2.5 Elinkeinovapaus ja omaisuuden suoja

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan:

Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta.

Perustuslain 15 §:n 1 momentin mukaan:

Jokaisen omaisuus on turvattu.

Edellä toteamallani tavalla sallitut intressit voivat heijastua lainsäädännöstä sallitun elinkeinon kautta. Hallituksen esityksessä eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp) on kuitenkin korostettu, että perustuslain 18 §:ssä turvattua oikeutta on mahdollista rajoittaa lailla.¹³⁰ Näin ollen tarkastelen tässä tutkimuksessa elinkeinovapautta myös eläintenpidon ja eläinten käytön taustaintressin kautta *de lege ferenda* -näkökulmasta. Käytän esimerkkinäni Suomessa sallituista elinkeinoista mahdollisesti kiistanalaisinta, turkistarhausta.

¹³⁰ HE 309/1993 vp s. 67

Tarkastelen omaisuuden suoja elinkeinovapauden yhteydessä, sillä vaikutukset elinkeinon ovat omiaan kohdistumaan myös elinkeinon harjoittamiseen liittyvään omaisuuteen: esimerkiksi turkistarhauksen vastustaminen on toisinaan kärjistynyt turkistarhoihin kohdistettuihin vahingontekoihin.¹³¹ Omaisuuden suoja voi tulla arvioitavaksi myös elinkeinon kieltämisen kontekstissa, kuten perustuslakivaliokunnan lausunto kansalaisaloitteesta laiksi eläinsuojelulain 22 §:n muuttamisesta osoittaa. Valiokunnan kannanoton mukaan ehdotus kieltää turkistarhaus “– – on merkityksellinen perustuslain 15 §:ssä säädetyn omaisuuden suojan kannalta, sillä elinkeinon lakkauttamisen seurauksena sen harjoittamiseen liittyvän omaisuuden arvo voi merkittävästi alentua tai omaisuus voi jopa käydä osin arvottomaksi.”¹³²

Katson omaisuuden suojan voivan kuitenkin saada myös itsenäistä painoarvoa esimerkiksi alaluvussa 4.2.1 tarkastellun tilannesidonnaisen vaarantumisen kontekstissa. Omaisuuden suojan huomioivaa arviointia edellyttää myös esimerkiksi eläinsuojelulain 57 §:ssä viitattu, rikoslain 17 luvun 23 a §:n mukainen eläinsuojelurikokseen liittyvä menettämisseuraamus. Tässä intressipunnintaa rikosoikeudellisesta näkökulmasta lähestyvässä yhteydessä omaisuuden suoja jää toissijaiseksi eläimen hyvinvoinnin intressille.

Mitkä elinkeinot katsotaan sallituiksi ja millaisen omaisuuden suoja perustelluksi? Näihin kysymyksiin vastaavat elinkeinovapauden ja omaisuuden suojan intressin sijaan muut intressit. Kuitenkin siltä osin kun jokin elinkeino on sallittu, on eläimelle sen harjoittamiseen synnynnäisesti ja erottamattomasti kuuluva kärsimys tarkoituksensa puolesta sallittua.

Korostan, että elinkeinovapauden ja omaisuuden suojan intressin osalta on kiinnitettävä erityistä huomiota sekä muihin intresseihin että yhteiskunnassa vallitsevien eettisten arvojen muutokseen. Sallitun elinkeinon hyväksyttävyyttä ei voi nähdäkseni perustella elinkeinovapaudella päätyttä kehäpäätelmään. Elinkeinovapauden ja omaisuuden suojan intressin perusteella sallitun menettelyn kontekstissa on myös kiinnitettävä erityistä huomiota muihin tarpeellisuuden kriteerin osakriteereihin. Mikäli jonkin elinkeinon sallittavuus ei enää vastaa yhteiskunnassa vallitsevia eettisiä arvoja, on tämä otettava

¹³¹ Kts. VaaHO 1997:28 kohta Jalostusarvon menetys

¹³² PeVL 18/2013 vp — M 1/2013 vp s. 2

huomioon elinkeinovapauden intressiä edustavan tarkoituksen painoarvoa vähentävänä tekijänä kärsimystä tuottavan menettelyn ja sen tarkoituksen suhdetta arvioitaessa.

4.2.6 Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja luonnonsuojelu

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan:

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.

Katson luvussa 2.1.2 esittämälläni tavalla vastuun luonnosta ja sen monimuotoisuudesta voivan tietyllä tapaa parantaa eläimen oikeudellista asemaa, sillä se asettaa kaikille vastuun eläimistä ja eläinkunnan monimuotoisuuden säilyttämisestä.¹³³ Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen voi kuitenkin olla myös sellainen intressi, jonka perusteella eläimelle kärsimystä tuottavan menettelyn tarkoitus katsotaan sallituksi.

Yksinkertaisimmillaan luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen sekä eläimelle aiheutuvan kärsimyksen välistä intressipunnintaa kuvaavat eläintarhat. Eläinsuojelulain 20 §:n 1 momentin mukaan eläintarhalla tarkoitetaan eläinsuojelulaissa sellaista pysyvää laitosta, jossa pidetään yleisölle näytteillä pääasiassa luonnonvaraisiin eläinlajeihin kuuluvia eläimiä. Eläinsuojelulain 20 §:n 3 momentin mukaan:

Eläintarhan tulee osaltaan edistää luonnonvaraisen eläimistön suojelua ja biologisen monimuotoisuuden säilymistä. Tässä tarkoituksessa eläintarhan tulee antaa yleisölle tietoa näytteillä pidettävistä lajeista ja niiden luonnollisista elinolosuhteista. Eläintarhan tulee lisäksi osallistua:

- 1) eläinlajien suojelua edistävään tutkimukseen;
- 2) eläinlajien suojelutaitoihin liittyvään koulutukseen;
- 3) lajien suojeluun liittyvään tietojen vaihtoon; tai
- 4) milloin se on tarkoituksenmukaista, eläinlajien vankeudessa kasvattamiseen, kannan uudelleen istuttamiseen tai lajien luontoon palauttamiseen.

¹³³ HE 309/1993 vp s. 66. Kts. myös luku 2.1.2 Eläinten oikeudellinen asema.

Eläinsuojelulain 20 §:n nykyisen asiasisällön taustalla on Neuvoston direktiivi 1999/22/EY luonnonvaraisten eläinten pitämisestä eläintarhassa (jäljempänä eläintarhadirektiivi).¹³⁴ Eläintarhadirektiivin 1 artiklan mukaisesti sen tavoitteena on suojella luonnonvaraista eläimistöä ja biologista monimuotoisuutta huolehtimalla siitä, että jäsenvaltiot toteuttavat toimenpiteitä eläintarhojen lupa- ja tarkastusjärjestelmän käyttöönottamiseksi yhteisössä vahvistaen siten eläintarhojen biologisen monimuotoisuuden suojelutehtävää.¹³⁵

Lupa- ja tarkastusjärjestelmästä säädetään eläinsuojelulain 20 b §:ssä. Sen 2 momentin mukaan eläintarhaa koskevasta lupahakemuksesta tulee käydä ilmi se 20 §:n 3 momentissa tarkoitettu luonnonvaraisen eläimistön suojelun ja biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä tarkoittava tehtävä, johon laitos tulee osallistumaan. Tämän ohella 20 b §:n 1 momentin mukaan lupahakemuksesta tulee käydä ilmi toiminnan kohteena olevat eläinlajit ja eläinmäärät, selvitys eläinten pitopaikoista sekä selvitys siitä, kuinka eläinten hoito on tarkoitus järjestää.

Eläinsuojelulain 20 b §:n 3 momentin mukaan:

Lupa eläintarhan, pysyvän tai kiertävän eläinnäyttelyn tai sirkuksen pitämiseen myönnetään, jos toiminta täyttää tässä laissa ja sen nojalla eläinten pitopaikoille ja hoidolle asetettavat vaatimukset. Eläintarhaluvan edellytyksenä on lisäksi 20 §:n 3 momentissa säädettyjen vaatimusten täyttyminen ja sirkusluvan edellytyksenä eläinten kohtelulle tässä laissa tai sen nojalla asetettavien vaatimusten täyttyminen. Lupa voidaan liittää eläinsuojelun kannalta tarpeellisia ehtoja. Lupa voidaan peruuttaa ja laitos tai sen osa sulkea, jos toiminnanharjoittaja olennaisella tavalla rikkoo tässä laissa tai sen nojalla asetettavia eläinsuojeluvaatimuksia tai lupaehtoja taikka jos toiminta ei enää täytä luvan myöntämisen edellytyksiä ja toiminnanharjoittaja ei korjaa epäkohtia valvontaviranomaisen asettamassa kohtuullisessa määräajassa. Lupa voidaan kuitenkin peruuttaa ja laitos tai sen osa sulkea välittömästi, jos eläinten hyvinvoinnin turvaaminen sitä välttämättä edellyttää. Aluehallintoviraston on tarkastettava eläintarha, pysyvä eläinnäyttely, kiertävä eläinnäyttely sekä sirkus ennen toiminnan aloittamista ja ennen luvan peruuttamista tai muuta luvan sisältöä merkittävästi muuttavan tai luvan

¹³⁴ HE 209/2002 vp s. 1

¹³⁵ Eläintarhadirektiivi 1 artikla

voimassaoloaikaa koskevan asian ratkaisemista. Aluehallintoviraston on valvottava lupaehtojen noudattamista säännöllisin tarkastuksin.

Eläinten hyvinvoinnin kannalta pidän keskeisimpinä aluehallintoviraston ennen toiminnan aloittamista sekä lupaehtojen noudattamisen valvomiseksi tekemiä tarkastuksia. Kaiken kaikkiaan katson eläinten hyvinvointiin kiinnitettävän eläintarhatoiminnan puitteissa konkreettisesti huomiota. Pidän lähestymistä kuitenkin tyypiesimerkkinä hyvinvointiajattelullisesta näkökulmasta, jossa eläinten hyvinvointiin tietyn konstruktion sisällä kiinnitetään huomiota, mutta konstruktiota itseään ei kyseenalaisteta.

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksen eläintarhassa ja pysyvässä eläinnäyttelyssä pidettävien eläinten pidolle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista (2/EEO/2003) 1 §:ssä todetaan asetuksen tarkoituksena olevan suojella eläintarhassa ja pysyvässä eläinnäyttelyssä pidettäviä “– – eläimiä kaikelta vältettävissä olevalta kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta.”¹³⁶ Kaikki kärsimys ei kuitenkaan ole eläintarhaolosuhteissa vältettävissä. Esimerkiksi Euroopan komission julkaisemassa eläintarhadirektiiviä koskevassa Good Practices -asiakirjassa (*EU Zoos Directive Good Practices Document*) todetaan, etteivät eläimet voi aina toteuttaa lajinomaisia käyttäytymistarpeitaan eläintarhaolosuhteissa. Samassa yhteydessä huomioidaan lajinomaisten käyttäytymistarpeiden estymisen voivan aiheuttaa eläimelle kärsimystä.¹³⁷ Näin ollen esimerkiksi käyttäytymistarpeiden toteutumattomuudesta eläimelle aiheutuva kärsimys voi olla sallittua luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen intressin palvelemiseksi.

Katson luonnonsuojelullisen intressin ja eläinten hyvinvoinnin intressin voivan periaatteessa asettua vastakkain myös tuotantoeläinten lääkitsemisen kontekstissa. Eläinsuojelulain 5 §:n mukaan eläimen on sairastuessaan saatava asianmukaista hoitoa. Joissain tapauksissa tämä voi tarkoittaa eläimen lääkitsemistä, josta säädetään eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014, jäljempänä eläinlääkintälaki). Sen 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää eläinten lääkitsemisestä ihmisille, eläimille ja ympäristölle aiheutuvia haittoja sekä edistää tarkoituksenmukaista lääkkeiden käyttöä eläinlääkinnässä. Eläinlääkintälain 7 §:n 1 momentin mukaan lääkkeen tai muun eläinten käsittelyssä käytettävän aineen antamisesta ei saa aiheutua merkittävää haittaa

¹³⁶ MMMa 2/EEO/2003 1 §

¹³⁷ EU Zoos Directive Good Practices Document 2015 s. 41

ympäristölle. Valtioneuvoston asetuksella voidaan eläinlääkintälain 8 §:n 1 momentin mukaisesti kieltää lääkeaineen tai muun eläinten käsittelyssä käytettävän aineen käyttö, jos sen käyttö voi aiheuttaa merkittävää haittaa ympäristölle.

Valtioneuvosto onkin antanut asetuksen eräiden lääkeaineiden käytön kieltämisestä eläimille (1054/2014, jäljempänä eläinlääkeasetus). Eläinlääkeasetuksen sanamuodoissa ei kuitenkaan korostu se haitta, mitä lääkkeen käytöstä seuraa, vaan se syy, miksi lääkettä käytetään. Kielletyistä lääkeaineista ympäristölle aiheutuvien haittojen tutkiminen ei tämän oikeustieteellisen tutkimuksen puitteissa ole mahdollista tai perusteltua. Voimassaolevan sääntelyn eläinten lääkitsemiselle asettamat rajoitukset eivät kuitenkaan näytä haitanneen sairastuneiden eläinten asianmukaista hoitoa tavalla ja laajuudessa, joka olisi ollut omiaan nousemaan julkiseen keskusteluun. Mahdollisena osasyynä tähän pidän sitä, että moni kielloista kohdistuu sairaanhoidollisten syiden sijaan eläinten kasvun ja tuotannon edistämiseksi käytettäviin lääkkeisiin.

Kuitenkin esimerkiksi antibioottien liialliseen käyttöön kohdistuva kritiikki voi nähdäkseni olla omiaan kohdistamaan keskustelua tuotantoeläinten lääkitsemisen ja luonnonsuojelun väliseen dynamiikkaan. Rutiininomaisen antibioottien käytön maataloustuotannossa on tutkittu voivan lisätä kasvihuonekaasuja sekä vaikuttavan lannan mikrobikantaan ympäristölle haitallisella tavalla.¹³⁸ Mikäli antibioottien käyttö eläintuotannossa tulisi joiltain osin kielletyksi, pidän todennäköisempänä kiellon kohdistumista ennaltaehkäisevään käyttöön kuin sairaanhoidolliseen käyttöön.

Erilaisten lääkevalmisteiden suuri määrä ja jatkuva kehitys huomioon ottaen en katso todennäköiseksi eläimen asianmukaisen hoidon vaarantumista tilanteessa, jossa yksittäinen lääkevalmiste on kielletty ympäristösyistä. Mikäli näin kuitenkin tapahtuisi, olisi eläimelle tästä aiheutuva kärsimys sallittua luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja luonnonsuojelun intressin edistämiseksi. Korostan kuitenkin muiden tarpeellisuuden kriteerin osakriteerien arviointia, ottaen huomioon esimerkiksi vaihtoehdon päättää eläimen kärsimys lopetuksella.

¹³⁸ Hammer et al. 2016 s. 5. Suomessa antibiootteja ei kuitenkaan käytetä vastaavalla tavalla rutiininomaisesti kuin esimerkiksi joissain muissa EU-maissa, joissa antibioottien käytön ennaltaehkäisevä rooli on korostunut.

Eläimelle tällaisessa tilanteessa aiheutuva kärsimys olisi todennäköisesti katsottava tarpeelliseksi myös *de lege ferenda* -näkökulmasta: mikäli jonkin lääkeaineen sairaanhoidollinen käyttö päädyttäisiin kieltämään siksi, että luonnonsuojellinen intressi vaarantuu ympäristöön tuotantoeläinten kautta päätyvien lääkejäämien seurauksena, olisi kyse todennäköisesti hyvin merkittävästä vaarantumisesta. Tällaisessa tilanteessa olisi todennäköisesti niin nyt kuin tulevaisuudessakin yhteiskunnassa vallitsevien arvojen mukaista antaa etusija luonnonsuojelliselle intressille. Käyttämättömyysajattelun kontekstissa lääkejäämien ajautumista ympäristöön tuotantoeläinten kautta ei puolestaan tapahtuisi.¹³⁹

Edellä kuvaamallani tavalla eläimen hyvinvointi voi myös lukeutua luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja luonnonsuojelun piiriin. Näin ollen menettely voi samalla sekä suojata luonnonsuojelun piirissä olevan eläimen intressiä että aiheuttaa kärsimystä toiselle eläimelle. Tarkastelen teemaa eläinten yhdenvertaisuuden näkökulmasta alaluvussa 4.5.2.

Katson siis sallituksi kärsimyksen aiheuttamisen eläimelle luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja luonnonsuojelun intressiä edustavien tarkoitusten saavuttamiseksi. Jotta kärsimys olisi tarpeellista, on luonnollisesti muidenkin tarpeellisuuden kriteerin osakriteerien täytyttävä. Verrattuna esimerkiksi uskonnon harjoittamisen tai elinkeinovapauden ja omaisuuden suojan yhteydessä kuvaamaani, eivät vallitsevat yhteiskunnalliset arvot nähdäkseni ainakaan laske luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja luonnonsuojelun intressin painoarvoa. Tämä tulee huomioida kärsimystä tuottavan menettelyn ja sen tarkoituksen suhdetta arvioitaessa.

4.3 Taustaintressit

4.3.1 Kärsimyksen tuottaminen itsetarkoituksena

Mikään näennäisesti toteutuva perusoikeuslähtöinen intressi ei oikeuta kärsimyksen tuottamista eläimelle, mikäli kärsimystä tuottava menettely on itsessään nimenomaisesti kielletty. Tällaisia menettelyjä on lueteltu eläinsuojeluasetuksen 14 §:ssä, jossa kuvattujen

¹³⁹ Tämä on seurausta siitä, ettei eläintuotanto asetu käyttämättömyysajattelun kontekstiin.

menettelyjen on katsottu kiistatta tuottavan tarpeetonta kärsimystä eläimelle.¹⁴⁰
Eläinsuojeluasetuksen 14 §:n mukaan:

Eläinsuojelulain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamista eläimelle on:

- 1) elävän eläimen käyttäminen maalina harjoitus- tai kilpa-ammunnassa;
- 2) piikkikannusten, piikkipannan tai piikkikuolaimen käyttö;
- 3) elävän kalan suomustaminen tai suolistaminen taikka eläimen elävänä kyniminen tai nylkeminen;
- 4) elävän linnun tai nisäkkään taikka muun selkärankaisten syöttäminen hoidossa olevalle eläimelle, ellei se ole välttämätöntä hoidossa olevan eläimen myöhempää luontoon palauttamista varten tai muutoin sille ehdottoman välttämätöntä;
- 5) muun kuin kohtuulliseksi katsottavan ihmisvoiman käyttö eläimen synnytyksessä sikiötä ulos vedettäessä;
- 6) eläimen kuljettaminen jostakin ruumiinosasta ripustamalla;
- 6 a) eläimen hännän katkaiseminen siten, että vahingoitetaan ihoa ja sen alaisia kudoksia;
- 7) poron tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen tappaminen metsästyksellisin keinoin ampumalla, ei kuitenkaan poron ampuminen poromiehen toimesta tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen ampuminen sen välitöntä tappamista vaativasta hyväksyttävästä syystä; sekä
- 8) muu sellainen eläimeen kohdistuva toiminta tai toimenpide, joka aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa.

Eläinsuojeluasetuksen 14 §:n luettelon on katsottu olevan aikansa kuva eläimen tuntevuuden ja arvon ymmärryksestä.¹⁴¹ Luettelo onkin pääasiallisesti hahmotettava vain

¹⁴⁰ Wahlberg 2011 s. 54, kts. myös Kurki 2011 s. 298

¹⁴¹ Wahlberg 2011 s. 54

rajatuksi joukoksi ääriesimerkkejä siitä, millaista kärsimystä eläimelle ei ole suojatunkaan intressin toteuttamiseksi suhteellista aiheuttaa.

Pidän epätodennäköisenä mutta mahdollisena, että intressi eläinsuojelulain 14 §:n vastaiseen menettelyyn voi joissain yksittäisissä tapauksissa heijastaa taloudellisen hyödyn taustaintressiä, jota tarkastelen tämän tutkimuksen alaluvussa 4.3.2. Muissa tapauksissa eläinsuojeluasetuksen 14 §:n mukaisten menettelyjen harjoittamisen intressinä on mitä todennäköisemmin itsetarkoitus kohdella eläintä julmasti tai kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen. Tämä intressi ei luonnollisesti tule suojatuksi, vaan jää intressipunninnassa toissijaiseksi eläimelle aiheutuvan kärsimyksen välttämisen intressille.

Eläinsuojeluasetuksen 14 §:ssä kuvattuja menettelyjä keskeisempää on tunnistaa kärsimyksen itsetarkoituksellisen tuottamisen taustaintressi niissä tilanteissa, joissa menettelyä itseään ei ole yksiselitteisesti kielletty lainsäädännössä. Mikäli menettelyn intressi on kärsimyksen itsetarkoituksellinen tuottaminen, en katso kärsimystä voitavan pitää tarpeellisenä näennäisesti toteutuvasta perusoikeuslähtöisestä intressistä huolimatta. Tämä ilmentää shikaanikieltoa eli oikeuden väärinkäytön kieltoa.

Näkemykseni tiivistäen: eläimelle kärsimystä tuottavan menettelyn tarkoituksen edustaessa kärsimyksen itsetarkoituksellisen tuottamisen intressiä, tarkoitus ei ole missään tilanteessa sallittu. Näin ollen en anna painoarvoa esimerkiksi näennäisesti menettelystä tunnistettavalle perusoikeuslähtöiselle intressille tai tarpeellisuuden kriteerin muille osakriteereille. Kutsun kärsimyksen itsetarkoituksellisen tuottamisen taustaintressiä kumoavaksi taustaintressiksi sen perusoikeuslähtöisen intressin kumoavan merkityksen takia.

4.3.2 Taloudellinen hyöty

Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kannalta historiallisesti keskeinen Iso-Britannian oikeuteen sijoittuva *High Court of Justice Queen's Bench Divisionin (Divisional Court)* Ford v. Wiley -klassikkoratkaisu kulminoituu kysymykseen eläimelle aiheutuvan kärsimyksen ja taloudellisen hyödyn välisestä intressipunninnasta. Kyseisessä ratkaisussa tuomioistuin lausui, että suurta kipua eläimelle aiheuttanut menettely ei ollut tarpeellista vähäisen taloudellisen hyödyn nimissä.¹⁴² Ratkaisun lopputulos on nähdäkseni

¹⁴² Ford v. Wiley, kohta Lord Coleridge, CJ

osin suhteellisuusarvionnin seurausta, mutta toisaalta katson klassikkoratkaisussa tehdyn intressipunninnan korostavan tarvetta tarkastella taloudellista hyötyä omana elinkeinovapaudesta erillisenä intressinä.

Taloudellisen hyödyn taustaintressi nousee usein keskiöön tilanteissa, joissa eläimelle kärsimystä tuottavalle menettelylle on olemassa vähemmän kärsimystä tuottava vaihtoehto. Vaihtoehtoista menettelyä ei kuitenkaan aina harjoiteta, mikäli se on tehottomampi ja siten kustannustehottomampi kuin eläimelle enemmän kärsimystä aiheuttava menettely.¹⁴³

Tehostamisen ja eläimen hyvinvoinnin välistä intressipunnintaa kuvaavat selkeästi eläinsuojelulain 9 ja 10 §. Eläinsuojelulain 9 §:n 1 momentin mukaan eläimen suorituskyvyn keinotekoinen kohottaminen, alentaminen tai ylläpitäminen lääkkeillä taikka muilla vastaavilla aineilla tai valmisteilla on kielletty. Tämän ohella eläinsuojelulain 10 §:n mukaan eläimen tuotantokyvyn keinotekoinen kohottaminen lääkkeillä taikka muilla vastaavilla aineilla tai valmisteilla on kielletty, ellei voida osoittaa, ettei niistä aiheudu haittaa eläimen terveydelle tai hyvinvoinnille. Lähtökohtana siis on, ettei eläimen suorituskykyyn tai tuotantokykyyn saa vaikuttaa eläimen hyvinvoinnin kustannuksella. Taloudellinen hyöty näyttääkin jäävän tässä kontekstissa toissijaiseksi eläimen hyvinvoinnille.

Vastaavaa ilmentää epäsuoremmin eläinsuojeluasetus. Sen 14 §:n 1 momentin 2 kohdan mukainen kielto piikkikannusten, piikkipannan tai piikkikuolaimen käyttöön sekä 5 kohdan mukainen kielto muun kuin kohtuulliseksi katsottavan ihmisvoiman käyttöön eläimen synnytyksessä sikiötä ulos vedettäessä voivat heijastaa ihmisen intressiä tehostaa omaa toimintaansa eläimen tottelevaisuuden tai suorittamisen tehostamisen kautta, eläimen hyvinvoinnin kustannuksella.¹⁴⁴ Korostan kuitenkin, että nämä menettelyt ovat kiellettyjä intressistä riippumatta.

Esimerkkinä taloudellisen hyödyn ja eläimen kärsimyksen välisestä intressipunninnasta voidaan käyttää myös *foie gras*'ta.¹⁴⁵ Ankan- tai hanhenmaksaa on mahdollista tuottaa

¹⁴³ Pyrkimys tehostamiseen voi joissain tapauksissa olla seurausta myös taloudellista hyötyä inhimillisemmistä seikoista, kuten esimerkiksi kiireestä tai kärsimättömyydestä.

¹⁴⁴ Alaluvussa 4.3.1 kuvaamallani tavalla eläinsuojeluasetuksen 14 §:n mukaiset menettelyt heijavat kuitenkin lähtökohtaisesti itsetarkoitusta tuottaa kärsimystä eläimelle.

¹⁴⁵ Kts. *foie gras*'n osalta alaluku 4.2.4 Kulttuuriperinteen ja alueellisen perinnön säilyttäminen ja harjoittaminen.

myös perinteistä *gavage*-menetelmää eettisemmin: syöttöputkella pakkosyöttämisen sijaan esimerkiksi pitämällä ruokaa vapaasti eläinten saatavilla ja luottamalla hanhien luonnolliseen ruokahaluun. Tämä on kuitenkin tehottomampi ja siten vähemmän tuottoisa menetelmä kuin perinteinen *gavage*-menetelmä.¹⁴⁶ Tehottomampi menetelmä voi olla ongelmallinen erityisesti tilanteessa, jossa samalla markkinalla on myynnissä tehokkaammin tuotettua ja siten mahdollisesti edullisempaa *foie gras*'ta. Tämä skenaario voi toteutua erityisesti maahantuonnin kautta.¹⁴⁷

Eläinsuojelulain 11 §:n mukaan eläintä ei saa lihottamistarkoituksessa eikä tuotannon lisäämiseksi pakolla syöttää. Säännöksen esitöissä on nimenomaisesti todettu “– – esimerkiksi hanhien pakkosyöttämi[s]en o[levan] kiellettyä”.¹⁴⁸ Nähdäkseni onkin selvää, että Suomessa taloudellisen hyödyn intressi on jäänyt tältä osin toissijaiseksi eläimen kärsimyksen välttämiseksi. Eläimelle pakkosyöttämisestä aiheutuvaa kärsimystä ei siis ole Suomessa katsottu sallituksi kustannustehokkaamman tuotannon päämäärään nähden. Eläimen pakkosyöttäminen lihottamistarkoituksessa tai tuotannon lisäämiseksi on ollut kiellettyä jo vanhan eläinsuojelulain 7 §:n nojalla.

Taloudellisen hyödyn intressi vaikuttaa pääsääntöisesti jäävän Suomen lainsäädännössä toissijaiseksi eläimen hyvinvoinnin intressille. Katson kuitenkin, että kaikissa tapauksissa eläimelle mahdollisesti kärsimystä tuottavaa menettelyä ei ole lainkaan arvioitu eläimen kärsimyksen näkökulmasta. Esimerkiksi vähemmän kustannustehokkaista vaihtoehtoisista menetelmistä huolimatta verkkokalastuksen kiello päättyy kesäisin niin aikaisin, että se aiheuttaa saimaannorpan kuuttien kuolemia.¹⁴⁹ Maa- ja metsätalousministeri on todennut kiellon keston uudelleenarvioinnin aikataulutettua aiemmin heikentävän valtion uskottavuutta sopimuskumppanina, aiheuttavan työtä sopimuskumppaneille sekä aiheuttavan valtiolle lisäkustannuksia.¹⁵⁰ Näin ollen taloudellisen hyödyn intressiä edustava tarkoitus on aiheuttava myös tämän lähtökohtaisesti vain luonnonsuojelullisesta näkökulmasta arvioitavan teeman puitteissa eläimelle kärsimystä, ilman, että eläimelle aiheutuvan kärsimyksen ja taloudellisen hyödyn välistä intressipunnintaa on edes tehty.

¹⁴⁶ Morris 2014 s. 18

¹⁴⁷ Cook 2007 s. 269

¹⁴⁸ HE 36/1995 vp s. 24

¹⁴⁹ Maa- ja metsätalousministeriö: Rajoitukset Saimaalla. Viitattu 18.7.2019. Sekä ympäristöministeriön tiedote 4.7.2019. Viitattu 18.7.2019.

¹⁵⁰ KKV 46/2019 vp s. 2

Katsonkin taloudellisen hyödyn taustaintressin lähestymisen olevan kahtiajakoista. Toinen ääripää on, että taloudellinen hyöty ja tietty menettely liitetään jo lainsäädäntötasolla toisiinsa.. Näissä tilanteissa vaikuttaa pääsääntöisesti olevan kyse taloudellisen hyödyn saavuttamisesta tehostamisella. Tämä peilautuu kärsimystä tuottavan menettelyn ja sen tarkoituksen suhteen arviointiin: sama tarkoitus on saavutettavissa vähemmän kärsimystä aiheuttavalla menettelyllä, eikä tehostamisesta johtuvaa lisäkärsimystä katsota sallituksi. Tältä osin suhtautuminen taloudellisen hyödyn intressiä edustaviin tarkoituksiin on siis eläimelle edullinen: tehostamisesta aiheutuva kärsimys ei pääsääntöisesti ole sallittua.

Eläimelle haitallisempi ilmiö on taloudellisen hyödyn intressin ilmenemisen toinen ääripää eli se, ettei eläimen kärsimyksen ja taloudellisen hyödyn intressin yhteyttä lainkaan tunnisteta. Tyypillisimpänä skenaariona pidän sitä, että taloudellisen hyödyn intressi on sisäänrakennettu johonkin näennäisesti perusoikeuslähtöistä intressiä edustavaan tarkoitukseen. Näissä tilanteissa perusoikeuslähtöistä intressiä edustavaa menettelyn tarkoitusta tulisikin nähdäkseni lähestyä kysyen: vaarantaako menettelyn muuttaminen vähemmän kärsimystä aiheuttavaksi todella perusoikeuslähtöistä intressiä edustavan tarkoituksen? Taloudellisen hyödyn intressissä aiheutettava lisäkärsimys siis tulisi pyrkiä tunnistamaan. Toinen tulokulma on puolestaan se, että taloudellisen hyödyn intressi tunnistetaan, mutta sitä ei lähestytä eläimelle aiheutuvan kärsimyksen näkökulmasta. Tältä osin ongelmaksi katson muodostuvan intressipunninnan vajavaisuuden: taloudellisen hyödyn intressiä tarkastellaan vain esimerkiksi luonnonsuojelullista intressiä vasten, eikä eläimen kärsimys paina vaakakupissa. Näissä tilanteissa taloudellisen hyödyn intressi voi näyttää ensisijaiselta eläimen kärsimyksen intressiin nähden. En kuitenkaan pidä tätä lain hengen mukaisena.

En siis katso taloudellisen hyödyn intressiä edustavien tarkoitusten puoltavan kärsimyksen tuottamista eläimelle. Koska taloudellisen hyödyn intressi on sisäänrakennettu elinkeinovapauden ja omaisuuden suojan perusoikeuslähtöiseen intressiin, ei sillä kuitenkaan ole taustaintressinä vastaavaa perusoikeuslähtöisen intressin kumoavaa vaikutusta kuin kärsimyksen itsetarkoituksellisen tuottamisen intressillä. Taloudellisen hyödyn intressin edistämiseksi eläimelle tuotettava, näennäisesti perusoikeuslähtöistä

intressiä edustava kärsimys ei kuitenkaan ole sallittua. Tämä tulee huomioida sekä menettelyä ja sen tarkoitusta, että muita tarpeellisuuden kriteerin osakriteerejä arvioitaessa.

4.3.3 Eläintenpito ja eläinten käyttö

Eläimelle kärsimystä aiheuttavien menettelyjen tarkoitukset asettuvat pääsääntöisesti kontekstiin, jossa eläintenpitoa ja eläinten käyttöä pidetään itsestäänselvyytenä.¹⁵¹ Tarpeetonta kärsimystä arvioidaankin pääsääntöisesti hyvinvointiajattelun näkökulmasta, ja eläimelle eläintenpidosta ja eläinten käytöstä mahdollisesti aiheutuva kärsimys tulkitaan kärsimyksen tarkoituksen näkökulmasta tarpeettomaksi vain kun perusoikeuslähtöistä intressiä ei ole tunnistettavissa.

Huomionarvoiseksi katson kuitenkin, että myös eläintenpito ja eläinten käyttö voivat aiheuttaa kärsimystä eläimelle. Eläinsuojelulain hallituksen esityksen HE 36/1995 vp mukaan “[e]läintenpitojärjestelmä ja tuotantoympäristö vaikuttavat eläimeen paitsi suoraan fyysisesti, myös sen sosiaaliseen ympäristöön. Ahtaus, liikuntamahdollisuuksien puuttuminen, riittävien virikkeiden puuttuminen sekä suuret eläinryhmät tai toisista lajitovereista eristäminen heikentävät helposti eläimen psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia.”

¹⁵² Vaikka näiden vaikutusten vähenemiseen tähdätään eläintenpitoa koskevalla eläinsuojelulainsäädännöllä, en pidä todennäköisenä niiden poistumista täysin ja kokonaan kaikkien eläintenpidon muotojen puitteista.

Huolimatta siitä, että eläintenpito ja eläinten käyttö on nyky-yhteiskunnassa vallitsevien arvojen nojalla lähtökohtaisesti hyväksyttävää, ovat jotkin eläintenpidon ja eläinten käytön muodot saaneet osakseen voimakastakin arvostelua. Selkeänä esimerkkinä laajasti kyseenalaistetusta eläintenpidon ja eläinten käytön muodosta pidän turkistarhausta, jonka harjoittaminen on perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaisen elinkeinovapauden nojalla sallittua. Perusoikeusuudistuksen hallituksen esityksessä HE 309/1993 vp korostettuun mahdollisuuteen rajoittaa säännöksessä turvattua oikeutta lailla ei ole kuitenkaan turkistarhauksen osalta tartuttu.¹⁵³ Voidaankin kysyä, miksi tietyt elinkeinot on katsottu tarpeellisiksi sallia, vaikka ne aiheuttavat eläimelle kärsimystä. Tästä syystä turkistarhausta

¹⁵¹ Alaluvussa 4.2.1 kuvaamalla tavalla villieläimen hyökkäyksen aiheuttama pakkotila voi muodostaa poikkeuksen tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon pääsääntöisesti welfaristiseen kontekstiin.

¹⁵² HE 36/1995 vp s. 3

¹⁵³ HE 309/1993 vp s. 67

eli turkiseläinten pitoa on perusteltua arvioida myös *de lege ferenda* -näkökulmasta eläintenpidon ja eläinten käytön taustaintressin kautta.

Rauenneen laki eläinten hyvinvoinnista -lakiehdotuksen hallituksen esityksessä sekä lausuntotiivistelmässä todetaan lausunnoissa ehdotetun “– – turkiseläinten poistamista sallittujen tuotantoeläinten listalta” sekä “[m]onissa lausunnoissa tuod[un] esiin turkiseläinten käyttäytymistarpeita ja ongelmia näiden toteutumisessa.”¹⁵⁴ Arvostelusta huolimatta turkiseläinten pito olisi kuitenkin ollut sallittua myös uuden eläinsuojelulain nojalla.¹⁵⁵ Esimerkiksi Norjassa eläinten pitäminen yksinomaan tai ensisijaisesti eläinten tai niiden jälkeläisten lopettamiseksi turkisten myyntiä tai muuta käyttöä varten on puolestaan kielletty turkiseläinten pitämisen kiellosta annetun lain (*Lov om forbud mot hold av pelsdyr*) nojalla.¹⁵⁶

Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry (jäljempänä STKL) on markkinoinnissaan rinnastanut turkiseläinten pidon lemmikkieläinten pitoon.¹⁵⁷ Rinnastusta kyseenalaistettiin mediassa nähdäkseni perustellusti esittäen, että lemmikin hyvinvointi on itseisarvo turkiseläinten hyvinvoinnin ollessa välinearvo.¹⁵⁸ Aiemmassa markkinoinnissaan STKL on puolestaan rinnastanut turkistuotannon muuhun eläintuotantoon.¹⁵⁹ Rinnastuksen kohtaamasta vastustuksesta huolimatta katson perustelluksi kysyä, onko turkiseläinten pidon osakseen saama laaja kritiikki suhteessa siihen, kuinka hyväksyvästi eläintenpitoon ja eläinten käyttöön laajemmassa viitekehyksessä suhtaudutaan.

Eläinsuojelulain 5 a §:n 2 momentin mukaan:

Tuotantoeläimellä tarkoitetaan elintarvikkeiden, villan, nahan tai turkisten tuotantoa varten taikka muussa tuotantotarkoituksessa kasvatettavaa tai pidettävää eläintä. Tuotantoeläimellä ei kuitenkaan tarkoiteta:

1) luonnonvaraista eläintä;

¹⁵⁴ HE 154/2018 vp s. 68 ja Lausuntotiivistelmä 15.8.2018 s. 2

¹⁵⁵ HE 154/2018 vp s. 216

¹⁵⁶ Lov om forbud mot hold av pelsdyr § 1

¹⁵⁷ STKL mainos 11.3.2019

¹⁵⁸ Hyttinen 2019 s. 1. Viitattu 13.9.2019.

¹⁵⁹ Vettanen 2009 s. 1. Viitattu 13.9.2019.

2) kilpailuissa, näyttelyissä taikka kulttuuri- tai urheilutapahtumissa tai vastaavissa toiminnoissa käytettävää eläintä;

3) tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävää eläintä.

Näin ollen turkisten tuottamisen ja käyttämisen ohella myös esimerkiksi elintarvikkeiden, villan sekä nahan tuottaminen ja käyttäminen on sellainen tarkoitus, jonka saavuttamiseksi kärsimyksen aiheuttaminen eläimelle on sallittua. Tuotantoeläinten osalta eläimelle eläintenpidosta ja eläinten käytöstä aiheutuva kärsimys on siis katsottu lähtökohtaisesti katsottu sallituksi, kunhan eläintenpidosta ja tuotantoympäristöstä aiheutuva kärsimys on hyväksyttävässä suhteessa tarkoitukseen. Näin ollen kärsimyksen tarpeettomuutta voidaan pyrkiä lähestymään ja arvioimaan hyvinvointiajattelun näkökulmasta. Käyttämättömyysajattelun näkökulmasta hahmotettuna eläimelle eläintenpidosta ja eläinten käytöstä aiheutuva kärsimys on puolestaan jo intressinsä perusteella tarpeetonta.

Katson eläintenpitoa koskevan kritiikin kohdistumisen turkiseläinten pitoon selittyvän osin sillä, että eläin kasvatetaan lopetettavaksi. Verrattuna esimerkiksi lammas- tai nautakarjan pitoon villan tai maidon tuottamiseksi, tarkoituksen sävyero on merkittävä. Vaikka eläin voidaan kasvattaa lopetettavaksi myös esimerkiksi lihantuotannossa, vastaa eläimen lopettaminen ravinnoksi paremmin yhteiskunnassa vallitsevia eettisiä arvoja, kuin eläimen lopettaminen ylellisyystuotteeksi mielletyksi vaatetuksesi.

En siis katso eläintenpidon ja eläinten käytön intressin oikeuttavan tarkoitusta, jolle ei ole tunnistettavissa perusoikeuslähtöistä intressiä. Eläintenpidon ja eläinten käytön intressi on kuitenkin niin sisäänrakennettu osa sekä yhteiskunnassa vallitsevia eettisiä arvoja että oikeuttamme, että se liittyy erottamattomasti lähes kaikkiin muihin intresseihin. Poikkeuksen tähän voivat tehdä alaluvussa 4.2.1 Elämän tai terveyden suojeleminen käsittelemälläni tavalla tietyt tilannesidonnainen vaarantumiseen liittyvät tarkoitukset sekä seuraavassa alaluvussa kuvaamaani eläimen hyvinvoinnin edistämisen intressiä edistävät tarkoitukset. Pidän kuitenkin eläintenpidon ja eläinten käytön intressiä edistävien tarkoitusten arviointia *de lege ferenda* -näkökulmasta merkityksellisenä.

4.3.4 Eläimen hyvinvoinnin edistäminen

Eläimelle kärsimystä tuottava menettely voi myös edistää eläimen hyvinvointia. Tarkastelen teemaa ensin yksittäisen eläimen näkökulmasta. Toisin sanoen kärsimystä tunteva eläinyksilö on se eläinyksilö, jonka hyvinvointia edistetään. Tämän ohella tarkastelen eläinyksilön altistamista kärsimykselle toisen eläimen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Eläinsuojelulain 14 §:n 3 momentin mukaan:

Luovutettaessa sairas tai vahingoittunut eläin on sairaudesta tai vahingoittumisesta ilmoitettava eläimen vastaanottajalle.

Sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa kotieläintä tai muuta ihmisen hoidossa olevaa eläintä on joko itse autettava tai ilmoitettava eläimestä sen omistajalle tai hoitajalle taikka kunnaneläinlääkärille, kunnan terveydensuojeluvalvontaa hoitavalle viranhaltijalle tai poliisille.

Jos 2 momentissa mainittujen henkilöiden tavoittaminen on kohtuuttoman vaikeaa ja jos eläin on sellaisessa tilassa, että sen hengissä pitäminen on ilmeistä julmuutta sitä kohtaan, saadaan se lopettaa. Tästä on viivytyksettä tehtävä 2 momentissa mainittu ilmoitus.

Sairasta, vahingoittunutta tai muutoin avuttomassa tilassa olevaa luonnonvaraista eläintä on pyrittävä auttamaan. Jos eläin on kuitenkin sellaisessa tilassa, että sen hengissä pitäminen on ilmeistä julmuutta sitä kohtaan, eläin on lopetettava tai on huolehdittava siitä, että se lopetetaan.

Näin ollen sairaalle tai vahingoittuneelle eläimelle lopettamisesta aiheutuva kärsimys on sallittua, mikäli se on säästävä eläimen hengissä pitämisen aiheuttamalta ilmeiseltä julmuudelta. Kahden eläimelle kärsimystä aiheuttavan vaihtoehtoisen menettelyn väliltä tulee tässä yhteydessä siis valita vähemmän kärsimystä aiheuttava ja säästää eläin siltä lisäkärsimykseltä, mitä enemmän kärsimystä tuottava menettely olisi vähemmän kärsimystä tuottavaan menettelyyn verrattuna aiheuttava. Tämä on linjassa myös alaluvussa 4.4.2 Kärsimyksen välttämättömyys tarkoituksen toteutumiseksi kuvaamani suhteellisuusarvioinnin kanssa. Toisaalta selvää on, että eläimen hengissä säilyttämisellä

on luonnollisesti itsessään merkittävä arvo, joka voi tehdä suurenkin kärsimyksen tarkoituksenmukaiseksi. Tähän peilaten pidän perusteltuna, että sairaan tai vahingoittuneen eläimen lopettamisesta aiheutuva kärsimys on sallittua vain, mikäli vaihtoehtona on *ilmeinen julmuus*.

Vastaavaa tematiikkaa ilmentävät myös esimerkiksi eläintutkimuslain 20 §:n 2 momentti sekä 47 §:n 2 momentin 1 kohta. Kummassakin on kyse eläimen lopettamisesta sen säästämiseksi tutkimushankkeen puitteissa ennakoimattomalta voimakkaalta kärsimykseltä, jota ei voida poistaa. Siinä missä 20 §:n 2 momentti asettaa toimintavastuun tutkimushankkeen toteuttajalle, sääntelee 47 §:n 2 momentti valvontaviranomaisen toteuttamia kiireellisiä toimenpiteitä. Näin ollen eläinyksilölle lopettamisesta aiheutuva kärsimys on eläintutkimuksenkin kontekstissa sallittua suuremman kärsimyksen välttämiseksi. Vältettävän kärsimyksen on kuitenkin oltava merkittävää, jotta eläimen elämän päättäminen olisi sen välttämiseksi perusteltua.

Kärsimyksen tuottamista eläinyksilölle sen hyvinvoinnin edistämiseksi kuvataan myös tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kannalta historiallisesti merkittävässä, Iso-Britannian oikeuteen sijoittuvassa *High Court of Justice Queen's Bench Divisionin (Divisional Court)* Ford v. Wiley -klassikkoratkaisussa. Ratkaisussa todetaan joidenkin eläimelle kärsimystä aiheuttavien menettelyjen voivan muodostua välttämättömiksi eläimen hengen pelastamiseksi tai eläimen parantamiseksi.¹⁶⁰

Eläinyksilön altistamista kärsimykselle *toisen eläimen* hyvinvoinnin edistämiseksi ilmentää puolestaan esimerkiksi eläinsuojeluasetuksen 14 §:n 1 momentin 4 kohta, jonka mukaan tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamista eläimelle on elävän linnun tai nisäkkään taikka muun selkärangaisen syöttäminen hoidossa olevalle eläimelle, ellei se ole välttämätöntä hoidossa olevan eläimen myöhempää luontoon palauttamista varten tai muutoin sille ehdottoman välttämätöntä. Tarkastelen lainkohtaa käänteisesti: eläinyksilölle aiheutuva kärsimys voidaan katsoa sallituksi, mikäli se on välttämätöntä ihmisen hoidossa olevan eläimen myöhempää luontoon palauttamista varten tai muutoin sille ehdottoman välttämätöntä. Näin ollen ihmisen hoidossa olevan eläimen hyvinvoinnin edistäminen voi olla hyväksyttävä syy aiheuttaa kärsimystä toiselle eläinyksilölle.

¹⁶⁰ Ford v. Wiley, kohta Mr Justice Hawkins

Alaluvussa 4.2.3 Tiedon ja tietoisuuden lisääminen kuvaamalla tavalla eläinyksilö voi altistua kärsimykselle myös eläintutkimuksen kontekstissa. Eläintutkimuslain 12 §:n 1 momentin 2 kohdan c alakohdan mukaan eläinten hyvinvointi ja tuotantoeläinten olosuhteiden parantaminen on sallittu tavoite tutkimushankkeelle. Näin ollen tutkimushankkeeseen valikoituneen eläinyksilön kärsimys voi edistää muiden eläinten hyvinvointia.¹⁶¹

Tiivistäen: katson eläimen hyvinvoinnin intressiä edistävien tarkoitusten puoltavan kärsimyksen aiheuttamista eläimelle. Korostan kuitenkin, että tällaisessa tilanteessa on kiinnitettävä erityistä huomiota kärsimystä tuottavan menettelyn ja sen tarkoituksen suhteeseen, sillä intressipunninta käydään käytännössä eläimen hyvinvoinnin edistämisen ja eläimen kärsimyksen välttämisen välillä.

4.4 Kärsimystä tuottavan menettelyn ja sen tarkoituksen suhde

4.4.1 Suhteellisuusarviointia edellyttävä kärsimys

Lähtökohtana tulee pitää kärsimystä aiheuttavan menettelyn ja kärsimyksen tarkoituksen tapauskohtaista suhteellisuusarviointia. Pyrin kuitenkin kaventamaan suhteellisuusarviointia edellyttävän kärsimyksen asteikkoa kahdesta suunnasta: nähdäkseni kärsimyksen taso voi olla niin vähäinen, että se on kaikkien sallittujen tarkoitusten saavuttamiseksi hyväksyttävä, sekä toisaalta niin suuri, ettei se ole minkään sallitunkaan tarkoituksen saavuttamiseksi hyväksyttävä.

Pääsääntöisesti Suomen lainsäädäntö pidättäytyy kärsimystä tuottavien menettelyjen ja niiden tarkoituksien yksityiskohtaisesta arvioinnista. Poikkeuksen tähän tekee kuitenkin eläintutkimuslaki, jonka 12 §:ssä määritellään tyhjentävästi tarkoitukset, joita varten tutkimushankkeen saa toteuttaa. Tarkoitusten tyhjentävä määrittely perustelee myös alarajan asettamista sille, minkä tasoinen kärsimys on kaikkien eläintutkimuslain 12 §:n tarkoitusten saavuttamiseksi hyväksyttävää.

Eläintutkimuslain 3 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaisesti se ei sovellu menetelmiin, jotka eivät todennäköisesti aiheuta yhtä suurta tai suurempaa kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa kuin hyvien eläinlääkintäkäytäntöjen mukaisesti suoritetun neulanpiston aiheuttama kipu, tuska, kärsimys tai pysyvä haitta. Näin ollen tieteellisten ja

¹⁶¹ Eläinten valikoitumista tutkimushankkeisiin tarkastelen alaluvussa 4.5 Kärsimystä tunteva eläin.

opetuksellisten hankkeiden kontekstissa arviointia edellyttävän kärsimyksen alarajaksi muodostuu hyvien eläinlääkintäkäytäntöjen mukaisesti suoritettun neulanpiston aiheuttama kärsimys.

Tätä jokseenkin konkreettista lähtökohtaa on nähdäkseni mielekästä tarkastella myös yleisemmin potentiaalisena alarajana kärsimykselle, jonka täytyminen tai ylittyminen edellyttää suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta *aina* menettelyn ja sen tarkoituksen suhteellisuusarviointia. Tämä vastaa myös tarpeetonta kärsimystä koskeneissa oikeustapauksissa asiantuntijoina kuultujen eläinlääkärien raporteista tehdyssä isobritannialaisessa tutkimuksessa tehtyä huomiota: joidenkin eläinlääkärien on katsottu pitävän kärsimyksenä mitä tahansa *vähäistä ja hetkellistä* merkittävästi suurempaa *epämukavuutta*.¹⁶² Vähäisen ja hetkellisen epämukavuuden kategoriaan lukeutunevat lähtökohtaisesti myös menetelmät, jotka eläintutkimuslain 3 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaisesti *eivät todennäköisesti aiheuta yhtä suurta tai suurempaa* kärsimystä kuin hyvien eläinlääkintäkäytäntöjen mukaisesti suoritettun neulanpiston aiheuttama kärsimys.

Korostan, että muita tarpeellisuuden kriteerin osakriteerejä on edelleen arvioitava myös hyvien eläinlääkintäkäytäntöjen mukaisesti suoritettun neulanpiston kontekstissa. Keskeistä on, ettei menettely ole sallittu, ellei se edesauta hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamista. Hyvien eläinlääkintäkäytäntöjen mukaisesti suoritettua neulanpistoa ei siis voida tulkita kärsimykseksi, jonka tuottaminen olisi tarkoituksesta huolimatta sallittua. Sen sijaan pidän hyvien eläinlääkintäkäytäntöjen mukaisesti suoritettun neulanpiston aiheuttamaa kärsimystä sellaisena kärsimyksen *tasona*, joka ei aina edellytä kärsimyksen suhteellisuusarviointia.

Toiseksi ääripääksi hahmotan niin suuren kärsimyksen, ettei se hyväksyttävänkään tarkoituksen toteutumiseksi ole missään tilanteessa tarpeellista. Tällainen kärsimys ei edellytä suhteellisuusarviointia, sillä se on joka tapauksessa kiellettyä. Kuitenkin katson yksiselitteisesti kielletyn kärsimyksen tarkastelun olevan perusteltua sen ymmärtämiseksi, miten suuri kärsimys voi periaatteessa olla tarpeellista, mikäli se on suhteessa siihen tarkoitukseen, jonka toteutumiseksi kärsimys on aiheutettu.

Tarkastelen teemaa lähtien yksiselitteisimpänä pitämästäni esimerkistä, tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon jyrkimmistä muodoista. Tapauskohtaista

¹⁶² Baumgaertner et al. 2016 s. 309

suhteellisuusarviointia eivät edellytä menettelyt, joiden on jo lakia säädettäessä katsottu aiheuttavan eläimelle tarpeetonta kärsimystä. Tapauskohtaisen suhteellisuusarvioinnin ulkopuolelle rajautuvat myös ne menettelyt, joista aiheutettava kärsimys on lakia säädettäessä katsottu tarpeettomaksi, eli jotka on kielletty aina aiheuttaessaan eläimelle kärsimystä.

Ensin kuvaamani kategorian keskiössä on eläinsuojeluasetuksen 14 §, jossa kuvatut menettelyt nähdäkseni heijastavat voimakkaammin kärsimyksen tasoa kuin tarkoitusta. Eläinsuojeluasetuksen 14 §:ssä kielletyt menettelyt ovat kärsimyksen tasolta niin suuria, etteivät ne missään tilanteessa suhteudu minkään menettelyn tarkoitukseen. Katson niiden lähtökohtaisesti määrittävän suhteellisuusarviointia edellyttävän ja yksiselitteisesti kielletyn kärsimyksen tason rajan Suomen oikeudessa.¹⁶³

Eläinsuojeluasetuksen 14 §:ssä kielletyt menettelyt selkeyttävät oikeustilaa myös siltä osin, etteivät ne pääsääntöisesti edellytä kärsimystä aiheuttavan menettelyn ja sen tarkoituksen suhteellisuusarviointia tuomioistuimessa. Sen sijaan tarpeettoman kärsimyksen tuottaminen on näytetty jo menettelyn perusteella. Poikkeuksen pääsääntöön tekevät kuitenkin joihinkin eläinsuojeluasetuksen 14 §:n kohtiin sisältyvät välttämättömyys- kohtuullisuus- ja hyväksyttävyyssarviot. Suhteellisuusarviointia edellyttämättömien kärsimystä tuottavien menettelyjen merkitys näyttötaakan kannalta on tunnistettu myös kansainvälisessä oikeuskirjallisuudessa.¹⁶⁴

Katson suhteellisuusarviointia edellyttävän kärsimyksen ylärajan voivan määrittäytyä myös kontekstikohtaisesti. Korostan kuitenkin, että kontekstikohtainen määrittäminen voi vain madaltaa tai havainnollistaa ylärajaa: sen nojalla ei ole perusteltua tuoda yksiselitteisesti kiellettyä menettelyä suhteellisuusarvioinnin piiriin. Esimerkkinä kontekstikohtaisesta määrittämisestä käytän eläintutkimuslain 13 §:n 2 momenttia, jonka mukaan sellaisten toimenpiteiden tekeminen on kielletty, joihin liittyy vakavaa kipua, tuskaa tai kärsimystä, joka todennäköisesti on pitkäkestoista ja jota ei voida lievittää. Hallituksen esityksessä HE

¹⁶³ Jotkin eläinsuojeluasetuksen 14 §:n kohdista antavat painoarvoa myös kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoitukselle ja kärsimystä tuntevalle eläimelle, kuten kuvaan alaluvuissa 4.3.4 Eläimen hyvinvoinnin edistäminen ja 4.5.2 Eläinten yhdenvertaisuus. Tällä ei kuitenkaan nähdäkseni ole vaikutusta eläinsuojeluasetuksen 14 §:n merkitykselle suhteellisuusarviointia edellyttävän ja yksiselitteisesti kielletyn kärsimyksen tason rajan määrittäjänä.

¹⁶⁴ Bates 2002 luku 2.2

150/2012 vp tämän todetaan määrittävän ylärajan sille, millaista “– – kärsimystä tieteellisiin tarkoituksiin käytettävälle eläimelle ylipäättään voidaan aiheuttaa.”¹⁶⁵

Eläintutkimuslaissa ei kuitenkaan ole täysin kyse suhteellisuusarviointia edellyttävän ja yksiselitteisesti kielletyn kärsimyksen rajasta: eläintutkimuslain 13 §:n 2 momentin mukaan kiellosta voidaan poiketa, mutta vain eläintutkimusdirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/63/EU tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta) 55 artiklan 3 kohdassa tarkoitetuista poikkeuksellisista ja tieteellisesti perustelluista syistä. Poikkeaminen edellyttää ilmoitusta Euroopan komissiolle ja Euroopan unionin jäsenvaltioille, ja Euroopan komissio voi estää poikkeamisen. Näin ollen mahdollisuus poikkeamiseen on kuitenkin nähdäkseni tarkoitettu vain hyvin harvoin ja painavista syistä käytettäväksi, ja eläintutkimuslain 13 §:n 2 momentilla on arvonsa suhteellisuusarviointia edellyttävän kärsimyksen ylärajan kontekstikohtaisena havainnollistajana.¹⁶⁶

4.4.2 Kärsimyksen välttämättömyys tarkoituksen toteutumiseksi

Pidän perusteltuna lähestyä suhteellisuusarviointia edellyttävän kärsimyksen tarpeellisuuden arviointia välttämättömyyden kautta, sillä sitä on kansainvälisessä oikeuskirjallisuudessa tarkastelu jopa osana *tarpeettoman kärsimyksen* määritelmää: kärsimys on tarpeetonta mikäli se on vältettävissä.¹⁶⁷ Tarpeettomuus ja vältettävyyden onkin tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kontekstissa jopa rinnastettu toisiinsa kansainvälisessä oikeuskirjallisuudessa.¹⁶⁸ Katson tämän soveltuvan luontevasti suhteellisuusperiaatteen kontekstiin. Toisaalta Iso-Britannian oikeuden kontekstissa vältettävyyden on esitetty korvaavan suhteellisuusarviointia sillä perusteella, että tarkastelun kohdistuessa yksinomaan vältettävyyteen ei kärsimyksen tasolla ole merkitystä.

¹⁶⁹ Puollan kuitenkin kanadalaisessa oikeuskirjallisuudessa esitettyä suhteellisen välttämättömyyden näkökulmaa.¹⁷⁰

Eläinoikeuden tutkijoiden ja eläimiin liittyvien juridisten kysymysten muiden asiantuntijoiden koostama suositus, kansainväliset ohjaavat periaatteet nykyaikaiseksi eläinten hyvinvointilainsäädännöksi, suosittaa termin *vältettävissä oleva (avoidable)*

¹⁶⁵ HE 150/2012 vp s. 31

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Hurnik et al. 1982 s. 133

¹⁶⁸ Radford 1999 s. 705

¹⁶⁹ Radford 1999 s. 708

¹⁷⁰ Kts. Hurnik et al. 1982 s. 131

käyttöä enemmän kuin termin *tarpeeton* (*unnecessary*). Perusteena tälle ovat tämänkin tutkimuksen motiivina olevat tarpeettomuuden termiin liittyvät tulkintaongelmat.¹⁷¹ Suosituksen ohella ohjaavien periaatteiden sisältämä malli eläinten hyvinvointilaiksi sisältää useita muitakin kohtia, joissa viitataan vältettävissä olevaan kärsimykseen.¹⁷²

Vältettävyyttä heijastuu myös suomalaisen eläinsuojelulainsäädännön sanamuodoista. Selkeimmät esimerkit löytyvät nähdäkseni eläinsuojeluasetuksesta, jonka 30 §:n 2 momentissa, 42 §:n 2 momentissa sekä 46 §:n 1 momentissa viitataan nimenomaisesti eläimen säästämiseen *kaikelta vältettävissä olevalta* kärsimykseltä kunkin lainkohdan kuvaaman menettelyn puitteissa.¹⁷³ Tämän ohella pidän huomionarvoisena tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kontekstissa keskeisen eläinsuojeluasetuksen 14 §:n 1 momentin 4 kohtaa, jonka mukaan tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamista eläimelle on elävän linnun tai nisäkkään taikka muun selkärangaisen syöttäminen hoidossa olevalle eläimelle, ellei se ole välttämätöntä hoidossa olevan eläimen myöhempää luontoon palauttamista varten tai muutoin sille ehdottoman välttämätöntä. Näin ollen huomattavakin kärsimys voi olla tietyissä tilanteissa tarpeellista, mikäli se on tarkoituksen saavuttamiseksi ehdottoman välttämätöntä.

Yleisemmällä tasolla vältettävyyttä sivuaa puolestaan voimassaolevan eläinsuojelulain hallituksen esitys HE 36/1995 vp, jonka mukaan “– – lailla pyritäisiin luomaan edellytykset sille, että eläimet eivät joutuisi kokemaan kärsimyksiä, joita voidaan ennakolta välttää ja ehkäistä”.¹⁷⁴ Toteamus asettuu lain tarkoituksen kontekstiin ja kuvaa lainsäätäjän tahtotilaa kieltää eläinsuojelulaissa ne menettelyt, jotka olemassaolevan tiedon perusteella aiheuttavat eläimelle kärsimystä. Näin ollen katson lain hengen olevan eläinten suojeleminen vältettävissä olevalta kärsimykseltä.

Eläintutkimuslaki tarjoaa nähdäkseni selkeän konkreettisen esimerkin välttämättömyyden merkityksestä suhteellisuusarvioinnissa. Sen 1 §:n 2 momentin mukaisesti lain tarkoituksena on varmistaa, että eläimiä käytetään tieteellisiin tai opetustarkoituksiin

¹⁷¹ Cox et al. 2016 s. 96

¹⁷² Kts. Cox et al. 2016 s. 60–63: Section 19(4), Section 20(1) ja 20(10) sekä Section 21(1)

¹⁷³ Eläinsuojeluasetuksen 30 § kuvaa eläinten lopettamisen yleisiä vaatimuksia, 42 § teurastukseen liittyvää tainnutusta ja 46 § uskonnollisista syistä noudatettavaan teurastustapaan liittyvää eläimen liikkumisen rajoittamista.

¹⁷⁴ HE 36/1995 vp s. 80

mahdollisimman vähäinen määrä ja että eläimille aiheutetaan mahdollisimman vähän kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa.

Suhteellisuusarviointi korostuu erityisesti lain 25 §:n 1 momentin 5 kohdassa, jonka mukaisesti hankeluvan myöntämisen edellytyksenä on hankkeesta ihmisille, eläimille tai ympäristölle odotettavissa olevan hyödyn eettisesti hyväksyttävä suhde eläimille hankkeessa aiheutuvaan haittaan. Eläintutkimuslain hallituksen esitys HE 150/2012 vp ei kuitenkaan laajemmin taustoita suhteellisuusarviointia, sillä sen mukaan lainkohta “ – – edellyttäisi arviointia sen suhteen, oikeuttavatko hankkeesta odotettavissa olevat tieteelliset ja yhteiskunnalliset hyödyt eläimille hankkeessa aiheutuvaa haittaa.” Tämän ohella hallituksen esityksessä on todettu lainkohdan vastaavan voimassa olevan lain eli koe-eläintoiminnasta annetun lain (62/2006, jäljempänä koe-eläinlaki) 20 §:n 3 momentin 5 kohta.¹⁷⁵ Koe-eläinlain hallituksen esityksen eli hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi koe-eläintoiminnasta ja laiksi eläinsuojelulain muuttamisesta HE 32/2005 vp perusteella suhteellisuusarviointi palaa eläimelle aiheutuvan haitan ja menettelystä seuraavan hyödyn punnitsemisen ohella korvaamisen, vähentämisen ja parantamisen periaatteeseen.¹⁷⁶

Eläintutkimuslain 5 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan *korvaamisen, vähentämisen ja parantamisen periaatteella* tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan eläinten käyttöä pyritään korvaamaan muilla menetelmillä aina kun se on mahdollista; jos eläimiä joudutaan käyttämään, niitä käytetään niin vähäinen määrä kuin on mahdollista hankkeen tarkoituksen vaarantumatta, ja eläimille aiheutuvaa kipua, tuskaa, kärsimystä ja pysyvää haittaa pyritään vähentämään pienimpään mahdolliseen.

Näin ollen tieteellisten ja opetuksellisten hankkeiden kontekstissa kärsimys on katsottu tarkoitukseensa nähden tarpeelliseksi, mikäli vähemmän kärsimystä tuottava vaihtoehto vaarantaisi kärsimystä tuottavan menettelyn tarkoituksen. Tämä vastaa edellä kuvaamaani ajatusta siitä, että tarpeellista on vain tarkoituksen saavuttamiseksi välttämätön kärsimys, jota tuottamatta tarkoitusta ei ole mahdollista saavuttaa.

¹⁷⁵ HE 150/2012 vp s. 38

¹⁷⁶ HE 32/2005 vp s. 30

Vähimmän mahdollisen kärsimyksen tuottamisen lähtökohtaa on myös haastettu.¹⁷⁷ Kritiikki on kuitenkin kohdistunut sellaisten menettelyiden kontekstiin, jotka on nimenomaisesti tai epäsuorasti sallittu lainsäädännössä. Olen tässä tutkimuksessa esittänyt tällaisten menettelyiden harjoittamisen lukeutuvan johonkin sallituista intresseistä, esimerkiksi elinkeinovapauden tai alueellisen perinnön yhteyteen. Nähdäkseni eriävää näkökulmaa selittääkin välttämättömyyden tarkastelu sekä kärsimyksen tarkoitusta että suhteellisuutta määrittävänä tekijänä, siinä missä olen tässä tutkimuksessa yhdistänyt välttämättömyyden vain suhteellisuusarviointiin.¹⁷⁸

Näin ollen pidän pääsääntönä kärsimyksen määrän minimoimista siihen, mikä on tarkoituksen toteutumiseksi välttämätöntä. Yksinomaan tästä näkökulmasta tarkasteltuna tarpeellisuuden kriteerin suhteellisuus-osakriteeri jäisi kuitenkin hyvin tapauskohtaisen arvioinnin varaan. Tämän takia tarkastelen tässä luvussa sitä kärsimyksen asteikkoa, jolle edellytys suhteellisuusperiaatteen mukaisesta arvioinnista asettuu.

4.4.3 Kärsimyksen vakavuus, määrä ja kesto

Katson osoittaneeni, että ollakseen tarpeellista, on kärsimyksen oltava välttämätöntä tarkoituksen saavuttamiseksi. Suhteellisuusarviointia edellyttäväksi eli potentiaalisesti tarpeettomaksi kärsimyksen tasoksi olen puolestaan tunnistanut vähäistä ja hetkellistä kärsimystä suuremman kärsimyksen, joka ei ole kuitenkaan ole yksiselitteisesti kiellettyä. Tässä luvussa kuvaan tekijöitä, joita tulee arvioida tarkasteltaessa potentiaalisesti tarpeettoman kärsimyksen välttämättömyyttä.

Kärsimyksen tasoa on eläinlääketieteellisessä tutkimuksessa lähestytty muun muassa kärsimyksen ankaruuden (*severity*) sekä keston (*duration*) kautta.¹⁷⁹ Ford v. Wiley -klassikkoratkaisussa kärsimystä on puolestaan arvioitu voimakkuuden (*intensity*) sekä keston (*duration*) kautta, samalla kivun määrää (*amount*) tarkastellen.¹⁸⁰

Tarpeettomuuden kriteerin yksityiskohtaisen arvioinnin mahdollistamiseksi tarkastelen tässä tutkimuksessa kärsimyksen tasoa lähestyen yksittäistä tekoa tai laiminlyöntiä kolmen tekijän kautta. Ensimmäinen näistä tekijöistä on vakavuus, jolla viitataan laadulliseen

¹⁷⁷ Radford 1999 s. 704

¹⁷⁸ Radford 1999 s. 708

¹⁷⁹ Baumgaertner et al. 2016 s. 307

¹⁸⁰ Ford v. Wiley, kohta Mr Justice Hawkins

arviointiin yksittäisen teon tai laiminlyönnin voimakkuudesta ja ankaruudesta. Toinen tekijöistä on määrä, jolla tarkoitan yksittäisen teon tai laiminlyönnin toistumista. Kolmas tekijä on yksittäisen teon tai laiminlyönnin kesto.

Tarpeellisuutta on Suomen oikeudessa jo entuudestaan tarkasteltu vastaavan kolmijaon kautta rikoslain 4 luvun 4 §:n mukaisen hätävarjelun kontekstissa katsoen, että tarpeellisuusvaatimukseen sisältyy vaatimus sekä laadullisesti, ajallisesti että määrällisesti lievimmästä mahdollisesta väkivallasta.¹⁸¹ Mikäli hyökkäys olisi ollut torjuttavissa määrällisesti tai laadullisesti vähemmällä väkivallalla tai rajatummassa ajassa, on puolustusteossa käytetty tarpeettomia keinoja. Rajatulla ajalla edellytetään sitä, ettei keinoja “ – – saa käyttää ennen kuin niihin on tarve, eikä niitä saa käyttää sen jälkeen kun tilanne on jo ohi, jolloin niistä ei enää ole hyötyä.”¹⁸²

Katson vastaavan arvioinnin soveltuvan luontevasti kärsimyksen tason tarkasteluun suhteellisuusarvioinnin kontekstissa. Tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kontekstissa välttämättömyysarvioinnin on toisaalta esitetty korvaavan kärsimyksen vakavuuden, määrän ja keston arvioinnin.¹⁸³ Kuitenkin myös näitä tekijöitä voidaan nähdäkseni arvioida välttämättömyyden näkökulmasta: olisiko kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoitus ollut saavutettavissa vähemmän kärsimystä aiheuttavalla teolla tai laiminlyönnillä, vähemmällä toistoilla tai myöhemmin aloitetulla tai aiemmin lopetetulla menettelyllä? Kärsimyksen on siis oltava sekä vakavuudeltaan, määrältään että kestoaltaan välttämätöntä kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoituksen saavuttamiseksi.¹⁸⁴ Kärsimystä tuntevaa eläintä ja kärsimyksen määrän jakamista useamman eläimen kesken tarkastelen tarkemmin seuraavassa luvussa.

4.5 Kärsimystä tunteva eläin

4.5.1 Eläinlajin tuntevuus ja eläinyksilön kärsimyskokemus

Alaluvussa 2.1.1 kuvaamallani tavalla tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kontekstin keskiössä ovat eläimet, jotka ovat tuntevia olentoja. Nähdäkseni

¹⁸¹ HE 44/2002 vp s. 112

¹⁸² HE 44/2002 vp s. 116

¹⁸³ Radford 1999 s. 708

¹⁸⁴ Huomionarvoista on, että kyse on tarpeettomuuden kriteeristä kiellossa tuottaa tarpeetonta kärsimystä eläimelle, ei suoraan eläinsuojelurikoksesta. Rikosoikeudellisesta näkökulmasta arviointia tehdään myös esimerkiksi rikosoikeuden yleisten oppien osalta.

huomionarvoista on kuitenkin, että eläinlajien tuntevuuden varianssi on suuri. Tästä lähtökohdasta tarkasteltuna kärsimyksen vakavuus voi vaihdella eläinlajista riippuen.

Eläintutkimuslain 13 §:n 1 momentin mukaan toimenpide on tehtävä sen tarkoituksen saavuttaminen huomioon ottaen sellaisella eläimellä, jolla on vähiten kykyä kokea kipua, tuskaa, kärsimystä tai pysyvää haittaa. Pidän tätä tuntevuuden arviointiin perustuvaa edellytystä tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon kontekstissa perusteltuna myös laajemmin kuin yksinomaan tieteellisiin ja opetustarkoituksiin käytettävien eläinten osalta. Korostan kuitenkin, että eläimen valinta *tarkoituksen saavuttaminen huomioon* ottaen on keskeistä laajennettaessa edellytystä soveltumaan myös muihin kuin tieteellisiin ja opetustarkoituksiin.

Tiivistäen: välttääkseen tarpeettoman kärsimyksen tuottamista eläimelle, on kärsimystä aiheuttava menettely ensisijaisesti kohdennettava sellaiseen eläimeen, jonka kyky tuntea kärsimystä on mahdollisimman alhainen. Eläinlajin ohella pidän merkityksellisenä eläinyksilön subjektiivista kärsimyskokemusta, sillä sama menettely voi aiheuttaa eritasoista kärsimystä samaan eläinlajiin kuuluville eläinyksilöille.

Eläintutkimuslain 16 §:n 1 momentin mukaan hankkeessa on aina pyrittävä käyttämään eläimiä, jotka on kasvatettu käytettäväksi tieteellisiin tarkoituksiin tai opetustarkoituksiin (*tavoitekasvatettu eläin*). Näin ollen hankkeissa ei eläintutkimuslain 16 §:n 2 momentin mukaisesti pääsääntöisesti saa käyttää irrallaan tavattuja tai villiintyneitä kotieläinlajeihin kuuluvia eläimiä eikä luonnosta pyydystettyjä eläimiä. Tällaisten eläinten kiinniotto, kuljetus ja laitokseen sijoittaminen olisi eläintutkimusdirektiivin resitaalien 19, 20 ja 21 sekä eläintutkimuslain hallituksen esityksen HE 150/2012 vp perusteella omiaan aiheuttamaan eläimelle kärsimystä.¹⁸⁵

Toisin kuin luonnossa tavattu eläin, välttyy tavoitekasvatettu eläin kiinnioton, kuljetuksen ja laitokseen *sijoittamisen* aiheuttamalta kärsimykseltä. Sijoitettaessa eläin laitokseen keskeistä on nähdäkseni laitosolosuhteiden ja näin ollen laitoksessa *pitämisen* aiheuttama kärsimys. Voimassaoleva lainsäädäntö kuitenkin antaa tälle kärsimykselle korostuneemman painoarvon sellaisten eläinten kontekstissa, joilla on kokemusta muunlaisista olosuhteista, ja näin ollen tarkastelee laitosolosuhteita eläimen kannalta

¹⁸⁵ Eläintutkimusdirektiivi resitaalit 19, 20 ja 21 sekä HE 150/2012 vp s. 33

subjektiivisesta näkökulmasta. Toisin sanoen keskiöön nousee eläinyksilön kärsimyskokemus. Tämä heijastuu kärsimyksen vakavuuden, eli laadullisen tason arviointiin.

Katson siis, että tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon näkökulmasta merkitystä tulisi olla eläinlajin tuntevuudella ja eläinyksilön subjektiivisella kärsimyskokemuksella. Kärsimystä tunteva eläin on merkityksellinen myös kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoituksen saavuttamisen sekä kärsimyksen välttämättömyyden kannalta: kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoitus voi olla sidonnainen tiettyyn eläinlajiin tai eläinyksilöön, ja toisaalta tietty menettely voi olla välttämätön vain suhteessa tiettyyn eläinlajiin tai eläinyksilöön.

Lainsäädäntö kuitenkin tarkastelee eläimiä myös muin kuin tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellosta kumpuavin perustein. Kokonaiskuvan hahmottamiseksi *de lege lata*'sta tässä tutkimuksessa tarkastelen lyhyesti sitä, asettaako voimassaoleva lainsäädäntö eläimet epäyhdenvertaiseen asemaan kärsimyksen edessä.

4.5.2 Eläinten yhdenvertaisuus

Eläinsuojelulain 2 §:n 1 momentin mukaan eläinsuojelulakia sovelletaan kaikkiin eläimiin. Eläinsuojelulain nojalla on kuitenkin annettu lukuisia säädöksiä, joissa säädetään jonkin tietyn tai joidenkin tiettyjen eläinlajien suojelusta. Tällaisia ovat esimerkiksi valtioneuvoston asetus nautojen suojelusta (592/2010), valtioneuvoston asetus turkiseläinten suojelusta (1084/2011) sekä valtioneuvoston asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta (674/2010). Katson tämän kuvastavan sekä lajityypillisten käyttäytymistarpeiden että toisaalta ihmisen eläimelle asettamien käyttötarpeiden eroja.

En pidä tämän oikeustieteellisen tutkimuksen puitteissa perusteltuna tai edes mahdollisena lajityypillisten käyttäytymistarpeiden huomiointia siinä mittakaavassa, että tarkastelisin valtioneuvoston asetuksia kunkin eläinlajin suojelusta vertaillen niiden eri eläinlajien kohtelulle asettamien vaatimusten keskinäistä johdonmukaisuutta.¹⁸⁶ Tätä puoltaa myös se,

¹⁸⁶ Selvää on, että lainsäädäntö voi sallia jonkin menettelyn tiettyä eläinlajia kohtaan samalla kieltäen saman menettelyn toista eläinlajia kohtaan; yksinkertaisena esimerkkinä tästä pidän eläimen pitopaikan riittävää tilavuutta, joka luonnollisesti vaihtelee eläimestä riippuen. Tämän oikeustieteellisen tutkimuksen puitteissa ei kuitenkaan ole mahdollista tarkastella sitä, ovatko eri eläinlajien pitopaikoille asetetut vaatimukset keskenään johdonmukaisia suhteutettuna lajityypillisiin käyttäytymistarpeisiin.

ettei epäjohtonmukainenkaan kohtelu suoraan tarkoittaisi sitä, että toisille eläimille aiheutuisi tarpeetonta *kärsimystä* ja toisille ei. Sen sijaan näen tarpeen ennen kaikkea sen tarkastelulle, heijastuvatko yhteiskunnassa vallitsevat arvotukset lainsäädäntöön tavalla, joka asettaa toisten eläinlajien hyvinvoinnille toisten eläinlajien hyvinvointia matalamman standardin. Eläinsuojelurikosilmoitusten kontekstissa kuvattu ilmiö on tunnistettu.¹⁸⁷ Eläinsuojelutarkastusten osalta lemmikkieläimiin kohdistuvien tarkastusten määrän on puolestaan todettu kasvavan määrällisesti nopeammin kuin tuotantoeläimiin kohdistuvien tarkastusten määrän.¹⁸⁸ Korostan kuitenkin, että ihmisen ja tietyn eläinlajin määrällisesti suuri yhteiselo on myös nostava eläinsuojelun näkökulmasta kyseenalaisten menettelyiden ja niihin puuttumisen määrää.

Suoraan *eläinsuojelulainsäädännön* sanamuodoista eläinten epäyhdenvertainen kohtelu on nähdäkseni tunnistettavissa vain harvoissa tapauksissa. Tarkastelen teemaa tarkemmin tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon keskiössä olevan eläinsuojeluasetuksen 14 §:n kautta. Sen 1 momentin 7 kohdan mukaan tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamista eläimelle on poron tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen tappaminen metsästyksellisin keinoin ampumalla, ei kuitenkaan poron ampuminen poromiehen toimesta tai muun kotieläimen taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen ampuminen sen välitöntä tappamista vaativasta hyväksyttävästä syystä.

Näin ollen lähtökohta siis on, että tappaminen metsästyksellisin keinoin ampumalla aiheuttaa kärsimystä säännöksessä luetelluille eläimille. Pidän selvänä, ettei muilla eläimillä ole kategorisesti vähemmän kykyä kokea kärsimystä kuin säännöksessä luetelluilla eläimillä. Toisin sanoen tappaminen metsästyksellisin keinoin ampumalla on nähdäkseni aiheuttava kärsimystä myös muille eläimille. Kuitenkin kärsimys on *tarpeetonta* vain säännöksessä lueteltuun eläimeen.

Näin ollen voimassaolevan lainsäädännön nojalla muun eläimen kuin poron, muun kotieläimen tai tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen tappaminen metsästyksellisin keinoin ampumalla voi olla tarpeellista kärsimystä. Lähtökohtaisesti katson tämän asettavan muut eläimet epäyhdenvertaiseen asemaan, mutta toisaalta tarkastelu palaa kärsimystä aiheuttavan menettelyn välttämättömyyteen. Oletan poron tai muun kotieläimen

¹⁸⁷ Vasantola 2019 s. 46

¹⁸⁸ Koskela et al. 2020 s. 54

taikka tuotantotarkoituksessa tarhatun eläimen tappamisen olevan pääsääntöisesti mahdollista myös vähemmän kärsimystä aiheuttavalla tavalla kuin metsästyksellisin keinoin ampumalla. Näin ei välttämättä ole esimerkiksi metsästyslain (615/1993) 5 §:n 1 momentissa tarkoitettujen riistaeläinten osalta. Huomionarvoisena pidän kuitenkin, että poromiehen toimesta tapahtuvasta poron tappamisesta metsästyksellisin keinoin ampumalla porolle aiheutuvaa kärsimystä ei ole 14 §:n 1 momentin 7 kohdan perusteella katsottu tarpeettomaksi. Välttämättömyyden ohella arvioitavaksi voikin nähdäkseni tulla myös kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoituksen sallittavuus: esimerkiksi poron ampuminen poromiehen toimesta voi edustaa elinkeinovapauden intressiä, siinä missä jonkin muun kotieläimen osalta arvioitavaksi voi tulla kärsimyksen itsetarkoituksellisen tuottamisen intressi.

Pidän perusteltuna sivuta eläinsuojeluasetuksen 14 §:n 1 momentin 7 kohdan ohella myös sen 4 kohtaa.¹⁸⁹ Alaluvussa 4.3.4 kuvaamallani tavalla eläinyksilölle aiheutuva kärsimys voidaan sen puitteissa katsoa tarpeelliseksi, mikäli se on ehdottoman välttämätöntä ihmisen hoidossa olevalle eläimelle. Katsonkin tarpeettoman kärsimyksen kiellon keskiössä olevan eläinsuojeluasetuksen 14 §:n asettavan eläimet epäyhdenvertaiseen asemaan myös ihmisen ja eläimen relaation perusteella.

Näin ollen jopa tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon keskiössä oleva säännös asettaa eläimet keskenään epäyhdenvertaiseen asemaan. Suomen voimassaolevan eläinsuojelulainsäädännön nojalla yhtä paljon kärsimystä aiheuttava menettely voi siis olla sallittua suhteessa tiettyihin eläimiin, mutta kiellettyä suhteessa tiettyihin eläimiin. Katson tämän olevan *osin* selitettävissä kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoituksella ja välttämättömyydellä: kaikki eläinlajit eivät yhtäläisesti sovellu kaikkiin tarkoituksiin, kaikki menettelyt eivät ole yhtäläisesti välttämättömiä suhteessa kaikkiin eläinlajeihin ja toisaalta sama tarkoitus voi edustaa eri intressejä eri eläinlajien kontekstissa.

Oman tulokulmansa eläinten yhdenvertaiseen kohteluun tarjoaa luonnonvaraisten *eläinlajien* suojelu, jonka osalta olen rajannut tarkastelun luonnonsuojelulain (1096/1996)

¹⁸⁹ Aiemmissa alaluvuissa kuvaamallani tavalla eläinsuojeluasetuksen 14 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan eläinsuojelulain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua tarpeettoman kärsimyksen, kivun ja tuskan tuottamista eläimelle on elävän linnun tai nisäkkään taikka muun selkärankaisten syöttäminen hoidossa olevalle eläimelle, ellei se ole välttämätöntä hoidossa olevan eläimen myöhempää luontoon palauttamista varten tai muutoin sille ehdottoman välttämätöntä.

37 §:n mukaisesti rauhoitettuihin eläimiin.¹⁹⁰ Luonnonsuojelulain 6 luvun 37 §:n 1 momentin mukaan luvun säännöksiä sovelletaan Suomessa ja Suomen talousvyöhykkeellä luonnonvaraisina esiintyviin eläin- ja kasvilajeihin lukuun ottamatta metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä sekä taloudellisesti hyödynnettäviä kalalajeja.¹⁹¹ Huomionarvoista on, ettei luonnonsuojelulain 39 §:n rauhoitussäännöksissä nimenomaisesti kielletä kärsimyksen aiheuttamista rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluville yksilöille. Kuitenkin siinä kielletyt menettelyt ovat omiaan vähintään heikentämään eläimen hyvinvointia.¹⁹²

Riistaeläinten ja rauhoitettujen eläinten rajaaminen säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle olisi nähdäkseni perustellumpaa, mikäli kyse olisi puhtaasti lajinsuojelullisesta ratkaisusta. Soveltamisalan ulkopuolelle rajautuvia eläimiä ei kuitenkaan aina yhdistä ainoastaan elinvoimainen kanta. Riistaeläinten kontekstissa toisena yhdistävänä tekijänä toimii käyttötarkoitus, kun taas rauhoittamattomien eläinten kontekstissa niiden ihmisille aiheuttama vahinko.¹⁹³ Korostan, että myös rauhoitetun eläimen kanta voi olla elinvoimainen. Näin ollen käyttötarkoitus tai ihmiselle aiheutuva vahinko voi olla myös ainut syy rajata eläin luonnonsuojelulain 6 luvun 37 §:ssä määritellyn soveltamisalan ulkopuolelle.

¹⁹⁰ Perusteenani tälle on se, että verrattuna esimerkiksi luonnonsuojelulain 46 §:n mukaisten uhanalaisten lajien tarkasteluun, on mahdollisuus vertailuun soveltamisalan ulkopuolelle jääviin lajeihin selkeämpi. Toisin sanoen näin vältän kahden lajinsuojelullisen käsitteen, rauhoitettujen eläinten ja uhanalaisten eläinten, keskinäisen vertailun korostumisen. Vaikka en täysin voi poissulkea tämän vertailun relevanssia, en katso tämän eläinoikeudellisen tutkimuksen puitteissa olevan perusteltua keskittää suhteettoman laajaa huomiota sen tarkastelemiseen. Tästä syystä olen rajannut tarkastelun ulkopuolelle myös esimerkiksi luonnonsuojelulain 13 §:n 5 kohdan kaltaiset, tiettyyn kontekstiin liitännäiset rauhoitussäännökset.

¹⁹¹ Luonnonsuojelulain 6 luvun 38 §:n 1 momentin mukaan luvun soveltamisalaan kuuluvat nisäkkäät ja linnut ovat rauhoitettuja. Tulokulma on toinen muiden kuin nisäkkäiden ja lintujen kontekstissa: luonnonsuojelulain 38 §:n 2 momentin mukaan nisäkkäisiin tai lintuihin kuulumattoman eläinlajin rauhoittaminen edellyttää lajin olemassaolon tulemista uhatuksi tai muuta tarpeellista syytä rauhoittamiselle.

¹⁹² Luonnonsuojelulain 39 §:n 1 momentin mukaan kiellettyä on rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden: 1) tahallinen tappaminen tai pyydystäminen; 2) pesien sekä munien ja yksilöiden muiden kehitystapojen ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen; ja 3) tahallinen häiritseminen, erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänsyklin kannalta tärkeillä paikoilla.

¹⁹³ HE 300/1992 vp s. 8–9. Käyttötarkoitukseen soveltumisen havaitsemisen ohella myös perinteen arvo näyttää hallituksen esityksen perusteella saavan painoarvoa riistaeläinten valikoitumisen kontekstissa. Rauhoittamattomien eläinten osalta valitettavana pidän vahinkotematiikan jäämistä lain esitöiden tasolle. Eläimen aiheuttamaa vahinkoa tarkastellaan Suomen lainsäädännössä myös suuremmin terveysuojelulain 31 §:n mukaisten vahinkoeläimien kontekstissa, kuten kuvaan alaluvussa 4.2.1 Elämän tai terveyden suojeleminen.

Rauhoittamattomien eläinten kontekstissa kiinnostavana pidän metsästyslain 5 §:n 3 momenttia, joka rinnastaa villiintyneen kissan rauhoittamattomaan eläimeen. Metsästyslain hallituksen esityksessä HE 300/1992 vp metsästyslain 5 §:n 3 momentin sanamuodoksi on alun perin esitetty seuraavaa:

Kissaan, joka on irrallaan muualla kuin haltijansa pihapiirissä tai puutarhassa, sovelletaan, mitä rauhoittamattomista eläimistä säädetään.¹⁹⁴

Kuitenkin eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on hallituksen esityksestä metsästyslaiksi antamassaan mietinnössä (MmVM 7/1993 vp) esittänyt lainkohdan nykyistä sanamuotoa tarkoituksenaan jättää soveltamisalan ulkopuolelle niin sanotut kotikissat.¹⁹⁵ Tämän ohella valiokunta on todennut, että “[v]illiintynyt kissa voidaan tunnistaa muun muassa ulkoisten tuntomerkkien, käyttäytymisen ja elinpiirin perusteella. Valiokunta katsookin, että villiintyneenä on pidettävä kissaa, joka hankkii ravintonsa luonnosta oman pihapiirinsä ulkopuolelta.”¹⁹⁶

Maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä toimiva seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta on kannanotossaan katsonut villiintyneen kissan ja kotikissan erottamisen olevan äärimmäisen vaikeaa, käytännössä mahdotonta. Perusteeksi tälle on esitetty muun muassa hätääntyneen kotikissan villikissaa vastaavaa käyttäytymistä.¹⁹⁷ Tämän ohella Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran (nykyinen Ruokavirasto) Valvontaosaston Eläinten terveys ja hyvinvointi -yksikkö on lausunnossaan kehottanut tapauskohtaiseen ja huolelliseen arviointiin sen suhteen, onko kyseessä “– – omistajaltaan karannut lemmikki vai luonnossa itsenäisesti elävä villiintynyt kissa.”¹⁹⁸

Huomionarvoisena pidän, että metsästyslain hallituksen esityksen HE 300/1992 vp mukaan kissan rinnastamista rauhoittamattomiin eläimiin on alun perin puoltanut myös sen aiheuttama vahinko. Toisin kuin rauhoittamattomien eläimien kontekstissa, on haitan kuitenkin ihmisen sijaan katsottu kohdistuvan luonnonvaraisiin lintuihin ja pieniin

¹⁹⁴ HE 300/1992 vp s. 35

¹⁹⁵ MmVM 7/1993 vp s. 7 ja 10

¹⁹⁶ MmVM 7/1993 vp s. 7

¹⁹⁷ SHeHvNk 20.12.2017 s. 1

¹⁹⁸ Evira: Villikissat s. 2

nisäkkäisiin.¹⁹⁹ Näin ollen painoarvoa saa luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja luonnonsuojelun intressi.²⁰⁰

Oletan, että myös vapaana oleva saalistava kotikissa on kuitenkin todennäköisesti aiheuttava haittaa luonnonvaraisille linnuille ja pienille nisäkkäille. Näin ollen painoarvoa annetaan ihmisen ja eläimen relaatiolle: menettely, joka puoltaa villiintyneen kissan rinnastamista rauhoittamattomiin eläimiin, on sallittua kotikissan toimesta. Korostan kuitenkin, että lainkohdan sanamuoto on muuttunut maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnön MmVM 7/1993 vp myötä, ja hallituksen esityksen HE 300/1992 vp sanamuoto pitäisi sisällään myös vapaana olevan saalistavan kotikissan.

Eläinlajin luonnon monimuotoisuudelle aiheuttamaa haittaa ei ainoastaan sivuta luonnonsuojelulain esitöissä villikissan kontekstissa: eläinlajin luonnon monimuotoisuudelle aiheuttama haitta sisältyy Suomen luonnonsuojelulainsäädäntöön ennen kaikkea haitallisten vieraslajien kontekstissa. Vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015, jäljempänä vieraslajilaki) 2 §:n 1 momentin mukaan vieraslajin, haitallisen vieraslajin, luonnon monimuotoisuuden, hävittämisen ja leviämisen rajoittamisen määritelmistä säädetään vieraslajiasetuksen 3 artiklassa.

Vieraslajiasetuksella viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta (jäljempänä vieraslajiasetus). Vieraslajiasetuksen 3 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan asetuksessa tarkoitetaan:

- 1) 'vieraslajilla' eläimen, kasvin, sienen tai mikro-organismin lajin, alalajin tai sitä alemman taksonin elävää yksilöä, joka tuodaan sen luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle, mukaan lukien sen mikä tahansa osa, sukusolut, siemenet, munat tai lisääntymisyksiköt sekä mitkä tahansa hybridit, lajikkeet tai rodut, jotka saattavat selviytyä ja myöhemmin lisääntyä;

¹⁹⁹ HE 300/1992 vp s. 9

²⁰⁰ Tässä luvussa sivuamallani tavalla kaikki luonnonvaraiset linnut ja pienet nisäkkäät eivät kuitenkaan ole rauhoitettuja tai uhanalaisia, vaan niitä lukeutuu myös rauhoittamattomiin eläimiin.

2) 'haitallisella vieraslajilla' vieraslajia, jonka tuonnin tai leviämisen on todettu uhkaavan luonnon monimuotoisuutta ja siihen liittyviä ekosysteemipalveluja tai vaikuttavan niihin haitallisesti

Esimerkkinä vieraslajiin kohdistettavasta kohtelusta käytän vieraslajiasetuksen laajalle levinneiden vieraslajien hallintatoimenpiteitä koskevan 19 artiklan 2 kohtaa. Sen mukaan hallintatoimenpiteisiin on sisällyttävä tappavia tai ei-tappavia fyysisiä, kemiallisia tai biologisia toimia, joiden tarkoituksena on haitallisen vieraslajin kannan hävittäminen, sen koon säätely tai leviämisen rajoittaminen.²⁰¹

Pidän huomionarvoisena, että hallintatoimenpiteiden mahdollisesti aiheuttama kärsimys tunnustetaan: vieraslajiasetuksen 19 artiklan 3 kohdan mukaan hallintatoimenpiteitä toteuttaessaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että niiden kohteena olevat eläimet säästyvät kaikelta vältettävissä olevalta kivulta, tuskalta ja kärsimykseltä, vaarantamatta kuitenkaan hallintatoimenpiteiden tehokkuutta.²⁰² Samankaltainen edellytys sisältyy nopeaa hävittämistä invaasion varhaisessa vaiheessa koskevan 17 artiklan 2 kohtaan. Tämän ohella vieraseläimelle aiheutuva kärsimys huomioidaan asetuksen resitaalissa 25 todeten, että hävittämisen ja hallintatoimet saattavat aiheuttaa eläimille kärsimystä parhailla käytössä olevilla teknisillä välineillä toteutettuinakin.²⁰³

Suhteuttaakseni vieraslajien asemaa rauhoitettujen eläinten, riistaeläinten ja rauhoittamattomien eläinten asemaan totean, että vieraslajilain 16 §:n 1 momentin mukaan:

Jollei tässä pykälässä toisin säädetä, ympäristöön päässyt lintu- tai nisäkäslaji, joka on unionin luetteloon kuuluva tai kansallisesti merkityksellinen haitallinen vieraslaji, saadaan pyydystää ja tappaa soveltaen mitä metsästyslaissa ja sen nojalla säädetään rauhoittamattoman linnun ja nisäkkään pyydystämisestä ja tappamisesta.

Katsonkin luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolelle tuotujen eläinten asettuvan osin epäyhdenvertaiseen asemaan verrattuna luontaisella levinneisyysalueellaan eläviin

²⁰¹ Vieraslajiasetus 19 artikla 2 kohta

²⁰² Vieraslajiasetus 19 artikla 3 kohta

²⁰³ Vieraslajiasetus resitaali 25. Edellä kuvattujen vieraslajiasetuksen artiklojen ja resitaalien ohella kärsimystä tarkastellaan ennaltaehkäisevistä rajoituksista poikkeamisen lupaedellytyksessä d eli vieraslajiasetuksen 8 artiklan 2 kohdan d alakohdassa. Tässä kontekstissa kyse on kuitenkin vieraslajien yksilöintimenetelmistä ja siitä, etteivät ne aiheuta vältettävissä olevaa kärsimystä. Näin ollen keskiössä ei nähdäkseni ole eläinten epäyhdenvertaisuus.

eläimiin. Yhteenvetäen: siinä missä rauhattomien eläinten kontekstissa haitta kohdistunee pääsääntöisesti omaisuuteen ja vahinkoeläinten kontekstissa terveyteen, haittaavat vieraslajit puolestaan luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja luonnonsuojelua.

Näin ollen voimassaolevasta lainsäädännöstä voidaan tunnistaa myös muita kuin eläimen tuntevuudesta, eläinyksilön subjektiivisesta kärsimyskokemuksesta, tarkoitussidonnaisuudesta sekä välttämättömyydestä kumpuavia perusteita sille, että tietty menettely on sallittua toisia eläimiä kohtaan ja toisia ei. Kiinnostavana pidän näiden perusteiden osittaista palaamista kärsimyksen tarkoituksen intresseihin. Lainsäädäntöön vaikuttaakin sisältyvän olettamia tiettyjen eläinten tietyille suojatuille intresseille aiheuttamista haittoista.

Tunnistan tällaisen intressiolettaman myös esimerkiksi tuotantoeläinten kontekstissa. Tällöin on kuitenkin kyse eläinten käyttötarkoituksesta eikä eläinten aiheuttamasta haitasta. Näin ollen katson kärsimystä tuottavan menettelyn tarkoituksen arvioinnin sisältyvän synnynnäisesti esimerkiksi tuotantoeläimen käsitteeseen. Sen sijaan intressiä haittaavien eläinten kontekstissa kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoitus nähdäkseni häivyttyy helposti lainsäädäntöön esitöineen. Pidän intressiä haittaavien eläinten kategorisessa lähestymisessä uhkana kärsimystä tuottavan menettelyn tarkoituksen tapauskohtaisen arvioinnin painoarvon vähentymistä.²⁰⁴

Yhteenvetäen: kärsimyksen tarkoituksen intressien ohella voimassaoleva lainsäädäntö antaa painoarvoa myös ihmisen ja eläimen relaatiolle. Vaikka relatio voi liittyä myös eläimen käyttöön ja tarkoitukseen, on sillä myös itsenäistä merkitystä konteksteissa, joissa ihmisen hoidossa olevan eläimen asema on parempi kuin muun vastaavan eläimen.

4.5.3 Eläinyksilöt ja eläinryhmät

Kärsimystä tuntevan eläimen osalta on nähdäkseni keskeistä tarkastella myös sitä, kohdistuuko kärsimys eläinyksilöön vai eläinryhmään. Alaluvussa 4.4.1 kuvaamallani tavalla vain tarkoituksen saavuttamiseksi välttämätön kärsimys on tarpeellista, eli kärsimyksen on oltava sekä vakavuudeltaan, määrältään ja kestoaltaan vähäisintä mahdollista. Eläinyksilöiden ja eläinryhmien kontekstissa pidän keskeisimpänä kysymystä siitä, tuleeko kärsimyksen *määrä* jakaa usean eläinyksilön kesken, mikäli se on

²⁰⁴ Tarkastelen teemaa myös alaluvussa 4.5.3 Eläinyksilöt ja eläinryhmät.

mahdollista. Mikäli kärsimyksen kohderyhmän laajentaminen ei laske *eläinyksilön* kärsimyksen vakavuutta, kesto ja määrää, kärsimys ei nähdäkseni ole tosiasiasa jaettavissa. Mikäli eläinyksilölle aiheutuvan kärsimyksen vakavuus, kesto ja määrä olisivat vähennettävissä laajentamalla kärsimyksen kohderyhmää ja jakamalla kärsimyksen määrää, on kysymys kompleksisempi.

Kuten montaa muutakin tulokulmaa kärsimykseen, on myös eläinyksilöiden ja eläinryhmien teemaa arvioitu eläintutkimuksen kontekstissa. Eläintutkimuslain 11 §:n 2 momentin mukaan hankkeessa ei saa käyttää useampia eläimiä kuin sen tarkoituksen saavuttaminen edellyttää. Tämä heijastaa korvaamisen, vähentämisen ja parantamisen periaatetta. Toisaalta muotoilun voitaisiin tulkita puoltavan enemmän kärsimyksen aiheuttamista rajatulle joukolle eläimiä, mikäli toisena vaihtoehtona olisi vähemmän kärsimyksen kohdistaminen useampaan eläimeen. En kuitenkaan katso tämän tulkinnan vastaavan eläintutkimuslaissa eläinten uudelleen käyttämisestä annettuja säännöksiä.

Eläimen uudelleen käyttämisellä tarkoitetaan toisistaan riippumattomien ja tieteellisiltä tavoitteiltaan keskenään poikkeavien toimenpiteiden kohdistamista yksittäiseen eläimeen.

²⁰⁵ Toimenpiteet voivat tapahtua joko yhdessä tai useammassa tutkimushankkeessa.²⁰⁶

Uudelleenkäyttöä on vain sellainen käyttö, jossa vaihtoehtona olisi käyttää eläintä, joka ei aiemmin ole ollut toimenpiteen kohteena.²⁰⁷ Eläintutkimuslain 19 §:n mukaan:

Jollei 26 §:n 3 momentista muuta johdu, eläimelle, jolle on jo tehty yksi tai useampia toimenpiteitä, saa tehdä uudelleen uuden toimenpiteen, jossa voitaisiin käyttää myös sellaista eläintä, jolle ei ole vielä tehty mitään toimenpidettä, ainoastaan, jos:

- 1) aiemmat toimenpiteet ovat tosiasiallisesti kuuluneet vakavuusluokkaan lievä tai kohtalainen;
- 2) voidaan osoittaa, että eläimen yleinen terveydentila ja hyvinvointi ovat palautuneet täysin ennalleen;

²⁰⁵ HE 150/2012 vp s. 34

²⁰⁶ HE 150/2012 vp s. 35

²⁰⁷ HE 150/2012 vp s. 34

3) seuraava toimenpide ei kuulu vakavuusluokkaan vakava; ja

4) uudelleen käyttäminen on 7 §:n 4 momentissa tarkoitetun nimetyn eläinlääkärin ohjeiden mukaista, kun otetaan huomioon eläimen koko elinkaaren kokemukset.

Eläintutkimuslain 26 §:n 3 momentin 4 kohdan mukaan hankeluvassa voidaan myöntää poikkeus 19 §:n 1 kohdan vaatimuksesta, jos poikkeukselliset syyt sitä edellyttävät; poikkeus voidaan myöntää vain edellytyksellä, että eläintä ei ole käytetty useammin kuin kerran toimenpiteessä, johon liittyy vakavaa kipua, tuskaa tai vastaavaa kärsimystä, ja että eläinlääkäri tarkastaa eläimen ennen sen uudelleenkäyttöä.

Näin ollen lähtökohtana on sellaisen eläimen käyttäminen, jolle ei ole vielä tehty mitään toimenpidettä. Tästä poikkeaminen on mahdollista vain perusteilla, jotka edellyttävät yksittäisen eläimen kokeman kärsimyksen ja hyvinvoinnin arviointia. Merkittävää painoarvoa eläimen uudelleen käyttämisen sallittavuuden arvioinnissa saa eläintutkimuslain 15 §:n mukainen toimenpideluokitus, jonka lähtökohtana on *yksittäisen eläimen* kokema kärsimys.²⁰⁸ Eläintutkimuslain hallituksen esityksen HE 150/2012 vp mukaan vakavuusluokkaan vakava luokitellaan esimerkiksi toimenpiteet, joiden seurauksena eläin todennäköisesti kokee *vakavaa* tai *pitkäkestoista kohtalaista* kärsimystä.

209

Kokoan lyhyesti kärsimyksen jakamista koskevien eläintutkimuslain säännösten sisältöä. Mikäli eläinyksilölle kärsimystä aiheuttavia toimenpiteitä on tehty yksi, tulisi seuraava toimenpide pääsääntöisesti kohdistaa toiseen eläinyksilöön. Toinen samalle eläinyksilölle tehtävä toimenpide voidaan sallia eläintutkimuslain 19 §:n 1 momentin 1 kohdan tai sitä koskevan 26 §:n 3 momentin 4 kohdan perusteella sekä vakavuusluokissa lievä ja kohtalainen että vakavuusluokassa vakava. Kolmas ja sen jälkeiset samalle eläinyksilölle tehtävät toimenpiteet voidaan sallia eläintutkimuslain 19 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella vain vakavuusluokissa lievä ja kohtalainen. Näin ollen lähtökohtana on

²⁰⁸ Toimenpideluokitus on eläintutkimuslain 15 §:n 2 momentin mukaan 1) ei toipumista; 2) lievä; 3) kohtalainen; ja 4) vakava.

²⁰⁹ HE 150/2012 vp s. 32. Tämä puoltaa kärsimyksen arvioinnin perustamista vakavuuden, keston ja määrän tekijöihin myös kärsimystä tuntevan eläimen kontekstissa. Termistön selkeyttämiseksi totean, että eläintutkimuslain kontekstissa vakavuusluokka arvioi kärsimystä sekä laadullisesti että ajallisesti, eli toisin kuin tässä tutkimuksessa, vakavuudella ei viitata yksinomaan kärsimyksen laatuun.

kärsimyksen määrän jakaminen. Tämä on nähdäkseni luonteva pääsääntö myös muiden kuin tieteellisten ja opetustarkoitusten kontekstissa.

Oman tulokulmansa eläinyksilöiden ja eläinryhmien teemaan tuo eläinyksilön hahmottaminen osaksi ryhmää. Katson tämän korostuvan erityisesti rauhoittamattomien eläinten ja vahinkoeläinten, eli ihmisen intressiä potentiaalisesti haittaavien eläinten kontekstissa. Tällöin eläinyksilöä tarkastellaan ensisijaisesti osana ryhmää, ja kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoitusta tarkastellaan ryhmätasolla. Tämän seurauksena esimerkiksi vahinkoeläimiin kuuluva eläinyksilö, joka ei kuitenkaan itse kannata taudinaiheuttajaa, voi tulla hävitetyksi. Pidän lainsäädäntöratkaisua kuitenkin oikeustilaa selkeyttävänä huomioon ottaen vahinkoeläinten määrä ja niitä kohtaan toimivan ihmisryhmän laajuus.

5. LOPUKSI

Millä kriteereillä kärsimyksen tuottaminen eläimelle on siis katsottava tarpeettomaksi? Kokoan tähän lukuun edellä tarkasteleman tarpeettomuuden kriteerin sisällön. Lähtökohtana pidän eläimen kannalta edullista olettaa siitä, että kaikki eläimeen kohdistuva kärsimys on tarpeetonta, mikäli toisin ei osoiteta. Näin ollen tarkastelen käänteisesti tarpeellisuuden kriteeriä. Täydentäen jo aiemmassa oikeuskirjallisuudessa tunnistettuja tarkoitussidonnaisuuden ja suhteellisuuden edellytyksiä ja niiden sisältöjä, katson tarpeellisuuden kriteerin osakriteereiksi ja näiden osakriteerien ydinsisällöksi seuraavan:

1. Kärsimystä aiheuttavalla menettelyllä on oltava tarkoitus. Tämän tarkoituksen on oltava kärsimystä aiheuttavan menettelyn kontekstissa joko

1.1 Nimenomaisesti sallittu; tai

1.2 Ei nimenomaisesti ja yksiselitteisesti kielletty sekä yksinomaan sallittavia intressejä tai sallittua intressiä edustava. Sallittavia intressejä ovat:

1.2.1 Perusoikeuslähtöiset intressit, ilman kumoavaa taustaintressiä; ja

1.2.2 Eläimen hyvinvoinnin taustaintressi.

2. Kärsimyksen on oltava sekä vakavuudeltaan, määrältään että kestoaltaan vain *välttämätön* kärsimystä aiheuttavan menettelyn tarkoituksen toteutumiseksi.

3. Kärsimystä aiheuttava menettely on tarkoituksen niin salliessa kohdennettava sellaiseen eläimeen, jonka kyky tuntea kärsimystä on mahdollisimman alhainen. Eläinyksilön tuntevuutta on arvioitava sekä

3.1 Eläinlajin tuntevuuden näkökulmasta; että

3.2 Eläinyksilön subjektiivisen kärsimyskokemuksen näkökulmasta.

4. Kärsimystä aiheuttava menettely on tarkoituksen salliessa jaettava useamman eläinyksilön kesken, mikäli tämä pienentää kunkin eläinyksilön kokemaa kärsimystä.

De lege ferenda -näkökulmasta kokoon vielä tutkimukseni loppuun Suomen voimassaolevasta eläinsuojelulainsäädännöstä tunnistamani keskeisimmät ongelmat tarpeettomuuden kriteerin kannalta. Toinen niistä on milteinpä tekninen, mutta omiaan vaikuttamaan konkreettisesti tarpeettoman kärsimyksen arviointiin: tarpeettoman kärsimyksen tuottamisen kiellon periaatemuotoilun ei ole nähdäkseni perusteltua lukeutua eläinsuojelulain eläintenpitoa koskevan luvun alle. Katson nykyisen ratkaisun seurausten korostuvan erityisesti silloin, kun tarpeetonta kärsimystä aiheutetaan laiminlyönnillä.

Toisena merkittävänä ongelmana pidän sitä, ettei vuonna 1996 säädetty eläinsuojelulaki ole omiaan heijastamaan yhteiskunnassa 2020-luvulla vallitsevia eettisiä arvoja. Vaikka jonkin menettelyn tarkoitus ei vastaisi yleistä moraalia, ei sitä välttämättä ole nimenomaisesti ja yksiselitteisesti kielletty. Tämän seurauksena menettelyn tarkoitus katsotaan hyväksyttäväksi, mikäli se edustaa jotain perusoikeuslähtöistä intressiä ilman kumoavaa taustaintressiä.

Lainsäädäntömuutosten ohella tehtävää on nähdäkseni myös tutkimuksen saralla. Selkeä tarpeettomuuden kriteeri, käänteisesti tarpeellisuuden kriteeri, on omiaan edistämään eläimen hyvinvoinnin intressiä. Oikeustieteen osalta katson tutkimuksellisen tarpeen kohdistuvan erityisesti niihin kärsimystä aiheuttavien menettelyjen tarkoituksiin, jotka eivät ole nimenomaisesti ja yksiselitteisesti kiellettyjä.

Kiitän tutkijatohtori Visa Kurkea, professori Heikki Pihlajamäkeä sekä professori Panu Minkkistä. Kiitän beagleani Pate Koposta hänen esittämistään huomioista hyvien eläinlääkintäkäytäntöjen mukaisesti suoritettua rokoteneulanpiston aiheuttaman kärsimyksen vakavuudesta.

SUOMALAINEN LAINSÄÄDÄNTÖ LYHENTEINEEN

Voimassaolevat lait

Eläinlääkintälaki

Laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014, muutoksineen)

Eläinsuojelulaki (247/1996, muutoksineen)

Eläintutkimuslaki

Laki tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun lain (497/2013, muutoksineen)

Järjestyslaki (612/2003, muutoksineen)

Luonnonsuojelulaki (1096/1996, muutoksineen)

Metsästyslaki (615/1993, muutoksineen)

Perustuslaki / PL

Suomen perustuslaki (731/1999, muutoksineen)

Poliisilaki (872/2011, muutoksineen)

Rikoslaki (39/1889, muutoksineen)

Terveysuojelulaki (763/1994, muutoksineen)

Vieraslajilaki

Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (1709/2015, muutoksineen)

Voimassaolevat asetukset

Eläinlääkeasetus

Valtioneuvoston asetus eräiden lääkeaineiden käytön kieltämisestä eläimille (1054/2014, muutoksineen)

Eläinsuojeluasetus (396/1996, muutoksineen)

Valtioneuvoston asetus koirien, kissojen ja muiden pienikokoisten seura- ja harrastuseläinten suojelusta (674/2010, muutoksineen)

Valtioneuvoston asetus nautojen suojelusta (592/2010, muutoksineen)

Valtioneuvoston asetus turkiseläinten suojelusta (1084/2011, muutoksineen)

Kumotut lait

Koe-eläinlaki

Laki koe-eläintoiminnasta annetun lain (62/2006, muutoksineen)

Vanha eläinsuojelulaki

Eläinsuojelulaki (91/1971, muutoksineen)

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aarnio (2005)

Aarnio, Aulis: Onko eläimillä oikeuksia? Ajatuksia oikeudesta substanssi ja suhdekäsitteenä. Tieteessä tapahtuu 2/2005, s. 5–10.

Bates (2002)

Bates, Alan: Detailed Discussion of the Offences of Cruelty to Domestic and Captive Animals (U.K.). Michigan State University Animal Legal and Historical Center 2002.

Baumgaertner et al. (2016)

Baumgaertner, Helena – Mullan, Siobhan – Main, David: Assessment of unnecessary suffering by veterinary experts. Veterinary Record 179(12) 2016, s. 307–312.

Cook (2007)

Cook, Kristin: The Inhumanity of Foie Gras Production - Perhaps California and Chicago Have the Right Idea. Journal of Animal Law and Ethics 2 2007, s. 263–274.

Cox et al. (2016)

Cox, Janice – Lennkh, Sabine: Model Animal Welfare Act. World Animal Net 2016.

Francione (1996)

Francione, Gary L.: Animal Rights and Animal Welfare. Rutgers Law Review 48(2) 1996, s. 397–470.

Francione et al. (2010)

Francione, Gary L. – Garner, Robert: The Animal Rights Debate : Abolition or Regulation? Columbia University Press 2010.

Hammer et al. (2016)

Hammer, Tobin – Fierer, Noah – Hardwick, Bess – Simojoki, Asko Juhani – Slade, Eleanor Margaret – Taponen, Juhani – Viljanen, Heidi Maria – Roslin, Tomas Valter: Treating cattle with antibiotics affects greenhouse gas emissions, and microbiota in dung and dung beetles. Proceedings of the Royal Society B. Biological Sciences 283(1831) 2016, s. 1–7.

Hurnik et al. (1982)

Hurnik, Frank – Lehman, Hugh: Unnecessary suffering: Definition and evidence. International Journal for the Study of Animal Problems 3(2) 1982, s. 131–137.

Hyttinen et al. (2019)

Hyttinen, Tatu – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti: Rikosoikeuden yleinen osa: Vastuuoppi. Alma Talent Oy 2019. (Sähköinen kirja, joka on sisällöltään sama kuin vuonna 2019 ilmestynyt samanniminen kirja.)

Kaplan (2012)

Kaplan, Jared: Toros, Steers, Ropes, Capes, and Cowboy Boots: The Inhumane Nature of Bullfighting and Rodeos. Mid-Atlantic Journal on Law and Public Policy 1(1) 2012, s. 52–95.

Knapman (1993)

Knapman, Lynne: Protection of Animals Act 1911, s.1(1) - causing any unnecessary suffering to an animal by wantonly or unreasonably doing any act. Criminal Law Review 11/1993, s. 852–853.

Koskela et al. (2020)

Koskela, Tarja – Rantaeskola, Satu: Eläin rikoksen kohteena. Warelia 2020. Esikappale.

Kurki (2017)

Kurki, Visa: Eläinten oikeudet ja oikeussubjektius, s. 137–155 teoksessa Mai Kivelä – Veikka Lahtinen – Laura Uotila (toim.), Uusi eläinlaki. Into 2017.

Kurki (2011)

Kurki, Visa: Förbudet mot åsamkande av onödigt lidande enligt djurskyddslagstiftningen. JFT 3/2011, s. 290–310.

Low (2012)

Low, Philip: The Cambridge Declaration on Consciousness. University of Cambridge 2012.

Melander (2015)

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ja rikosoikeudellinen tulkinta. Defensor Legis 4/2015, s. 644–661.

Morris (2014)

Morris, Erica Williams: Foie Gras Ban in California. Golden Gate University Law Review 45(1) 2014, s. 5–20.

Mäenpää (2018)

Mäenpää, Olli: Hallinto-oikeus. Alma Talent Oy 2018. (Päivittyvä verkkoaineisto, jonka sisältö perustuu vuonna 2018 julkaistuun Hallinto-oikeus-teoksen toiseen, uudistettuun painokseen.)

Radford (1999)

Radford, Mike: "Unnecessary suffering": the cornerstone of animal protection legislation considered. Criminal Law Review 9/1999, s. 702–713.

Rosas (2010)

Rosas, Allan: Perus- ja ihmisoikeudet EU-oikeudessa, luku II.5 teoksessa Pekka Hallberg – Heikki Karapuu – Tuomas Ojanen – Martin Scheinin – Kaarlo Tuori – Veli-Pekka Viljanen, Perusoikeudet. Alma Talent Oy 2010. (Päivittyvä verkkoaineisto, luku päivitetty 29.6.2010.)

Stucki (2017)

Stucki, Saskia: (Certified) Humane Violence? Animal Welfare Labels, the Ambivalence of Humanizing the Inhumane, and What International Humanitarian Law Has to Do with It. *American Journal of International Law Unbound* 111 2017, s. 277–281.

Virtanen (2004)

Virtanen, Jussi: Rikosoikeuden yleiset opit ja oikeuslähdeoppi. *Lakimies* 6/2004, s. 1048–1071.

Wahlberg (2018)

Wahlberg, Birgitta: Eläinoikeus: katsaus nykytilaan ja tulevaisuuteen. *Oikeus* 2/2018, s. 179–198.

Wahlberg (2011)

Wahlberg, Birgitta: *Reglering och förvaltning av produktions- och slaktdjurs välbefinnande – en offentlighetsrättslig undersökning*. Åbo 2011.

Virallisaineisto

Hallituksen esitykset

HE 300/1992 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle metsästyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 309/1993 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta

HE 42/1994 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle terveydensuojelulaiksi ja laiksi ympäristölupamenettelylain 2 §:n muuttamisesta

HE 36/1995 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle eläinsuojelulaiksi

HE 6/1997 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi

HE 1/1998 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi

HE 44/2002 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

HE 209/2002 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eläinsuojelulain muuttamisesta

HE 32/2005 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi koe-eläintoiminnasta ja laiksi eläinsuojelulain muuttamisesta

HE 150/2012 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta sekä eläinsuojelulain muuttamisesta

HE 35/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi eläinsuojelulain sekä rikoslain 17 luvun 14 §:n muuttamisesta

HE 154/2018 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Eurooppaoikeudellinen lainsäädäntö ja sopimukset

Amsterdamin sopimus

Amsterdamin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen, Euroopan yhteisöjen perustamissopimusten ja niihin liittyvien tiettyjen asiakirjojen muuttamisesta

Eläintarhadirektiivi

Neuvoston direktiivi 1999/22/EY, annettu 29 päivänä maaliskuuta 1999, luonnonvaraisten eläinten pitämisestä eläintarhassa

Eläintutkimusdirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/63/EU, annettu 22 päivänä syyskuuta 2010, tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta

Lopetusasetus

Neuvoston asetus (EY) N:o 1099/2009, annettu 24 päivänä syyskuuta 2009, eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä

SEUT

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoidut toisinnot 2012/C 326/01)

Tuotantoeläindirektiivi

Neuvoston direktiivi 98/58/EY, annettu 20 päivänä heinäkuuta 1998, tuotantoeläinten suojelusta

Vieraslajiasetus

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1143/2014, annettu 22 päivänä lokakuuta 2014, haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta

Ulkomainen lainsäädäntö

Constitución Española

Espanjan perustuslaki: Constitución Española, publicado en Boletín Oficial del Estado núm. 311, de 29 de diciembre de 1978

Loi d'orientation agricole

Ranskan laki maatalouden suuntaviivoista: LOI n° 2006-11 du 5 janvier 2006 d'orientation agricole

Lov om forbud mot hold av pelsdyr

Norjan laki turkiseläinten pidon kieltämisestä: Lov om forbud mot hold av pelsdyr, LOV-2019-06-21-63

Protection of Animals Act 1911

Yhdistyneiden Kuningaskuntien eläinsuojelulaki: Protection of Animals Act 1911 Chapter 27 1 and 2 Geo 5

Wet dieren

Alankomaiden eläinsuojelulaki: Wet van 19 mei 2011, houdende een integraal kader voor regels over gehouden dieren en daaraan gerelateerde onderwerpen

Muu virallisaineisto

Evira: Villikissat

Eviran Valvontaosaston Eläinten terveys ja hyvinvointi -yksikkö: Villikissat

KKV 46/2019 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Saimaan verkkokalastuskiellon jatkamisesta elokuun loppuun

Lausuntotiivistelmä 15.8.2018

Lausuntotiivistelmä HE laiksi eläinten hyvinvoinnista 15.8.2018

LaVL 5/1994 vp

Lakivaliokunnan lausunto 5/1994 vp perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta

MMMa 2/EEO/2003

Maa- ja metsätalousministeriön asetus eläintarhassa ja pysyvässä eläinnäyttelyssä pidettävien eläinten pidolle asetettavista eläinsuojeluvaatimuksista

MmVM 7/1993 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 7 hallituksen esityksestä metsästyslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

MmVM 5/2013 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 5/2013 vp hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi eläinsuojelulain ja rikoslain 17 luvun 14 §:n muuttamisesta

PeVL 18/2013 vp — M 1/2013 vp

Perustuslakivaliokunnan lausunto 18/2013 vp maa- ja metsätalousvaliokunnalle kansalaisaloitteesta laiksi eläinsuojelulain 22 §:n muuttamisesta

SHeHvNk 20.12.2017

Metsästäjän oikeus tappaa villiintynyt kissa on poistettava metsästyslaista

EU Zoos Directive Good Practices Document

Publications Office of the European Union, 2015. (Saatavilla: https://ec.europa.eu/environment/nature/pdf/EU_Zoos_Directive_Good_Practices.pdf)

Oikeuskäytäntö

Korkein oikeus

KKO 1986-II-63

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2016:125

Hovioikeudet

HelHO 2013:3

Helsingin hovioikeus 23.5.2013 1476

VaaHO 1997:28

Vaasan hovioikeus 16.12.1996 1974

High Court of Justice Queen's Bench Division (Divisional Court) (Iso-Britannia)

Ford v. Wiley

Peterssen v. RSPCA

Tribunal Constitucional de España (Espanja)

ECLI:ES:TC:2016:177

ECLI:ES:TC:2018:134

Muut lähteet

Ministeriöiden verkkosivut ja tiedotteet

Maa- ja metsätalousministeriö: Rajoitukset Saimaalla

(Saatavilla: <https://mmm.fi/saimaannorppa>)

Ympäristöministeriön tiedote 4.7.2019

Metsähallitus ja ministeri Mikkonen kehottavat välttämään verkkokalastusta saimaannorppa-alueilla. Ympäristöministeriön tiedote 4.7.2019 (Saatavilla: [https://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Metsahallitus_ja_ministeri_Mikkonen_keho\(50890\)](https://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Metsahallitus_ja_ministeri_Mikkonen_keho(50890)))

Uutisartikkelit

Badcock (2016)

Badcock, James: Will Spain ever ban bullfighting? BBC News 3.12.2016

(Saatavilla: <https://www.bbc.com/news/world-europe-38063778>)

Hull (2013)

Hull, Tim: Fans of Foie Gras Can't Topple California Ban. Courthouse News Service 30.8.2013 (Saatavilla:

<https://www.courthousenews.com/Fans-of-Foie-Gras-Cant-Topple-California-Ban/>)

Hyttinen (2019)

Hyttinen, Tuomo: Miksi turkistarhaajat rinnastavat lemmikit turkiseläimiin? Suomen turkiskasvattajat vastaavat kysymyksiin kohumainoksesta. MTV Uutiset 13.3.2019 (Saatavilla: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/miksi-turkistarhaajat-rinnastavat-lemmikit-turkiselaimiin-suomen-turkiskasvattajat-vastaavat-kysymyksiin-kohumainoksesta/7322290#gs.2wbcwk>)

Igra (2014)

Igra, Daniel: Bullfighting: outside the EU's arena. Politico 12.4.2014, alkuperäinen artikkeli 2.7.2008

(Saatavilla: <https://www.politico.eu/article/bullfighting-outside-the-eus-arena/>)

Isaacson (2007)

Isaacson, Andy: Bullfights animate communities in California's San Joaquin Valley. Los Angeles Times 29.7.2007 (Saatavilla:

<https://www.latimes.com/travel/la-trw-californiabullfighting29jul29-story.html>)

Vasantola (2019)

Vasantola, Satu: Eläinten eri oikeudet. Helsingin Sanomat 141/2019 s. 46–47

Vettanen (2009)

Vettanen, Linda: Turkistarhaajat kampanjoivat tarhauksen puolesta. Yle Uutiset 2.9.2009. (Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-5873756>)

Muut

Elävän perinnön kansallinen luettelo

(Saatavilla: https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Elävän_perinnön_kansallinen_luettelo)

Elävän perinnön kansallinen luettelo: Tornionjoen perinteinen koskikalastuskulttuuri

(Saatavilla: https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Tornionjoen_perinteinen_koskikalastuskulttuuri)

Elävän perinnön kansallinen luettelo / valitut

(Saatavilla: https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Elävän_perinnön_kansallinen_luettelo/valitut)

STKL mainos 11.3.2019

Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto (STKL) ry:n mainos 11.3.2019. Helsingin Sanomat 68/2019 (etusivu)